

Redogörelse

1975/76: 7

Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1975

1976-01-29

Till Riksdagen

Jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges Riksbank får fullmäktige i riksbanken avge härvid fogade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1975.

Valutastyrelsens årsberättelse till fullmäktige återges i bilaga 1.

Redogörelser för utvecklingen under år 1975 av Riksbankens Jubileumsfond och Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne återfinns i bilagorna 2 respektive 3.

Stockholm den 29 januari 1976

PIERRE VINDE

ALLAN HERNELIUS

KRISTER WICKMAN

ERIK WÄRNBERG

TORSTEN BENGTSO

CECILIA NETTELBRANDT

GRETHE LUNDBLAD

/ Thomas af Jochnick

Innehåll

	Sid
Kreditpolitiken	5
Bakgrund	5
Kreditpolitikens utformning	9
Kreditmarknaden	18
Likviditeten inom ekonomin	19
Bankerna	23
Försäkrings- och pensionsinrättningar	33
Kreditaktiebolag och hypoteksinrättningar	34
Obligationsmarknaden	36
Utvecklingen hos vissa låntagargrupper	40
Ränteutvecklingen	47
Ränteutvecklingen i utlandet	47
Ränteutvecklingen i Sverige	50
Bankinstitutens utlåningsräntor enligt ränteanalysen	57
Betalningsbalansen	64
Huvuddrag i utvecklingen	64
Bytesbalansen	67
Kapitalbalansen	75
Valutareserven	78
Valutamarknaden	79
Internationellt finansiellt samarbete	86
Internationella valutafrågor	86
Världsbanken och Internationella utvecklingsfonden	92
Nordiskt finansiellt samarbete	93
OECD	93
Övrigt internationellt finansiellt samarbete	94
Kreditpolitiska beslut 1975	95
Riksbankens bokslut	101
Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder	110
Valutastyrelsens berättelse	Bilaga 1 119
Riksbankens Jubileumsfond	Bilaga 2 130
Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	Bilaga 3 132

Kreditpolitiken

Bakgrund

Det internationella ekonomiska läget

Den internationella konjunkturedgången fortsatte att fördjupas under första halvåret 1975. Under loppet av året kunde dock successivt i olika länder skönjas tecken på att bottennivån i produktionen hade nåtts; osäkerheten var dock stor vad beträffar tidpunkten för och styrkan i produktionsuppgången i dessa länder. I Japan och Förenta staterna förefaller vändpunkten ha nåtts under försommaren. I Västeuropa torde lågkonjunkturen ha nått sin botten först under hösten.

De mindre OECD-länderna lyckades i allmänhet hålla uppe den interna efterfrågan på en högre nivå än de större länderna. Nedgången i bruttonationalprodukten blev för de förra knappt hälften så stor som för de senare, vilket till en betydande del kan förklaras av att en mer effektiv konjunkturutjämnande politik fördes i de mindre länderna.

Den förhållandevis återhållsamma politik som förts i de större industri-länderna hade två viktiga konsekvenser. För det första reducerades inflationstakten inom OECD-området från ca 15 % under loppet av 1974 till drygt 10 % under 1975. Även de internationella råvarupriserna sjönk och stabiliserades på en förhållandevis låg nivå. I flertalet länder bidrog arbetsmarknadsläget i kombination med en ändring i inflationsförväntningarna också till att löneökningstakten minskade. I genomsnitt uppgick löneökningarna till ca 12 % under 1975 mot 14 % under 1974; ökningstakten i Förenta staterna och Förbundsrepubliken Tyskland låg betydligt under detta genomsnitt.

En annan viktig konsekvens var att OECD-ländernas underskott i de löpande betalningarna gentemot OPEC-länderna avsevärt understeg de belopp som man hade förutsett. Dels minskade oljeimporten i takt med en sjunkande aktivitetsnivå, dels ökade exporten till OPEC-länderna mycket kraftigt.

Efterfrågeutvecklingen i de större länderna hade avgörande betydelse för utrikeshandeln. OECD:s sammanlagda importvolym sjönk således med ca 20 % i årstakt under första halvåret 1975, men ökade något under andra halvåret. OECD-ländernas sammanlagda bytesbalans förbättrades med nära 30 miljarder dollar mellan 1974 och 1975, en förbättring som huvudsakligen hänförde sig till de större industriländerna. Underskottet i de icke-oljeproducerande utvecklingsländernas bytesbalans ökade bl. a. till följd härav med ca 10 miljarder dollar 1974–1975. OPEC-ländernas överskott i de löpande betalningarna reducerades från 67 till 43 miljarder dollar.

Den internationella kreditgivningen var under 1975 betydligt mindre än 1974. Man kan konstatera att förändringarna i det internationella betalningsbalansläget huvudsakligen bestämdes av utvecklingen av de löpande be-

talningarna. Kapitaltransaktionerna anpassade sig utan några väsentliga störningar till förändringarna i bytesbalansernas mönster och även det internationella valutasystemet fungerade under året med mindre störningar än man hade kunnat vänta sig mot bakgrund av de påfrestningar för vilket det har blivit utsatt.

En av orsakerna till att den internationella kreditmarknaden fungerade bättre än under 1974 var ändringen i placeringsinriktningen av OPEC-ländernas överskott. Under 1974 hade inte mindre än 40 % av överskottet placerats som kortfristig inlåning hos banker. Bankernas balansomslutning växte då mycket kraftigt; föreningen av en starkt expanderande kortfristig inlåning med en utlåning för längre perioder medförde tilltagande likviditetsrisker. Dessa förstärktes ytterligare till följd av att ett antal banker råkade i akuta svårigheter i samband med bl. a. de stora fluktuationerna i växelkurserna. Förtroendekrisen inom det internationella banksystemet ledde till en drastisk nedskärning av kreditgivningen under sommaren 1974. Genomsnittsbeloppen för beviljade lån mer än halverades och en fortlöpande neddragning av löptider ägde rum. Räntemarginalerna vidgades och icke-förstklassiga låntagare trängdes ut ur marknaden.

Under 1975 skedde en stabilisering av banksystemet. OPEC-ländernas insättningar var inte längre huvudsakligen extremt kortfristiga, bankerna var försiktigare i sin bedömning av låntagare och soliditeten förstärktes. Eurokrediternas belopp ökade återigen men löptiderna reducerades.

I flertalet länder låg sommaren 1974 de korta räntorna betydligt över de långa räntorna, vilket negativt påverkade kreditgivningen på den internationella obligationsmarknaden, som ständigt hade krympt sedan slutet av 1972. Kring årsskiftet 1974/75 hade lättnader i penningpolitiken i flertalet länder medfört en så kraftig sänkning av de korta räntorna att obligationer återigen blev attraktiva placeringsalternativ. Även de långa räntorna började sjunka men nedgången begränsades av företagens stora efterfrågan på den långa marknaden i syfte att konsolidera sina skulder samt av faktiska och förutsedda stora lånebehov i samband med kraftigt växande budgetunderskott i flertalet länder.

Sänkningen av de korta räntorna fortsatte fram till halvårsskiftet 1975. Trenden bröts då räntorna i Förenta staterna åter började stiga som ett led i en stramare penningpolitik. Inflationsbekämpningen betraktades återigen som huvudmålet för politiken sedan man konstaterat att bottenläget i produktionen hade passerats. I Västeuropa med dess senare konjunkturförsvagning fortsatte räntorna att sjunka. Ett undantag var Storbritannien som tvingades höja räntorna för att förhindra utflöde av sterlingtillgodohavanden.

Räntedifferensen till Förenta staternas förmån förorsakade ett kraftigt inflöde dit av medel under tredje kvartalet och bidrog till en effektiv appreciering av dollarn under denna period. Mellan sommaren 1974 och våren 1975 hade dollarns kurs sjunkit med ca 14 % gentemot de s. k. ormvalutorna. Under tredje kvartalet 1975 steg dollarns kurs ungefär lika mycket.

I juli 1975 anslöt sig Frankrike ånyo till det europeiska valutakurssystemet, i vilket även Sverige och Norge deltar. Detta tekniska valutasamarbete har fungerat tillfredsställande under året.

Det kan här nämnas att deltagandet i detta s. k. ormsamarbete innebär, att stabila kursrelationer upprätthålls gentemot en grupp länder som svarar för inemot 50 % av vår utrikeshandel. Kursen mellan den svenska kronan och en annan ormvaluta får avvika högst 2,25 % från gällande centralkurs mellan de båda valutorna, vilket betyder att den maximala kursfluktuationen över en period uppgår till 4,5 %. Kursrörelserna inom ormen dämpas genom centralbankernas interventioner men speglar i stort sett de underliggande marknadsförhållandena. Genom att kronan är ansluten till denna grupp av valutor med relativt begränsade fluktuationsmarginaler följer dess kursutveckling mot utanför systemet stående valutor ormsvalutornas samlade utveckling mot dessa. Kronans genomsnittliga kursutveckling mot alla utländska valutor blir därför ett resultat dels av dess position inom ormen dels av ormens rörelser mot utanförstående valutor.

Samrådet i valutamarknadsfrågor mellan centralbankerna i ormsvalutaländerna utvidgades i december 1975 till att i vissa avseenden omfatta även Schweiz, USA, Canada och Japan. Syftet med dessa utvidgade konsultationer är att främja ordnade förhållanden på valutamarknaden och att söka förebygga opåkallade kursfluktuationer. Under året diskuterades även utformningen av nya växelkursbestämmelser (artikel IV) i internationella valutafondens stadga. Ett förslag till sådana bestämmelser godkändes av valutafondens interimskommitté i januari 1976. Enligt den nya artikel IV åtager sig ett medlemsland att samarbeta med fonden och övriga medlemsländer för att säkra ordnade kursförhållanden och för att främja ett stabilt kurssystem. Bl. a. skall kursmanipulationer i syfte att vinna konkurrensfördelar gentemot övriga medlemsländer undvikas.

Det inhemska konjunkturläget

Sedan halvårsskiftet 1974 har utvecklingen i Sverige alltmer kommit att påverkas av utvecklingen i omvärlden. Bruttonationalproduktens tillväxttakt vändes i Västeuropa som helhet från en ökning med 2 procentenheter 1974 till en nedgång med drygt 2 procentenheter 1975. I Sverige föll tillväxttakten från drygt 4 % till ca 1/2 %. Likväl hölls sysselsättningen i Sverige uppe på en hög nivå.

Till skillnad från den politik som förts i de större industriländerna sökte Sverige att så långt som möjligt upprätthålla produktion och sysselsättning samt bygga ut exportkapaciteten medan under en övergångstid obalansen i utrikesbetalningarna fick accepteras. Denna linje bedömdes vara att föredra framför en avmattning i den totala efterfrågan, även om den skulle leda till ett snabbare återställande av den externa balansen.

En betydande nedgång i den totala efterfrågan i den svenska ekonomin

ägde likväl rum, men den kom huvudsakligen utifrån. Den svaga utvecklingen av efterfrågan utomlands ledde till ett mycket kraftigt bortfall av svensk export. Därtill kom att även två inhemska komponenter i den totala efterfrågan utvecklades i negativ riktning. Bostadsinvesteringarna föll i ökad takt för tredje året i följd och i anslutning härtill fortsatte även de kommunala investeringarna att minska. De positiva efterfrågekomponenter som förhindrade en ännu snabbare produktionsnedgång än den som faktiskt inträffat var privatkonsumtionen, företagens fasta investeringar och lageruppbbyggnaden.

Till följd av rekordartade nominella löneökningar, skattesänkningar och större bidrag ökade hushållens reala disponibla inkomster med inte mindre än 7,3 % 1974 och med 5,8 % 1975. Trots en fortsatt höjning av sparkvoten i enlighet med det mönster som kunde konstateras i många andra industriländer ökade den privata konsumtionen volymmässigt i avsevärd takt.

Industriinvesteringarna visade en kraftig volymökning. Kreditpolitiken inriktades klart på att säkerställa industrins finansieringsbehov genom att ge ökade möjligheter till upplåning såväl utomlands som på den svenska kreditmarknaden.

Även lagerutvecklingen motverkade nedgången i den slutliga efterfrågan. I syfte att upprätthålla produktionen och därmed sysselsättningen genomfördes ett lagerstödsprogram. Vid sidan om skattemässiga incitament till produktion på lager gavs kreditpolitiken en sådan inriktning att finansieringen inte skulle utgöra något hinder för företagen att producera på lager.

Den låga tillväxten inom den svenska ekonomin ägde rum utan att någon betydande arbetslöshet uppkom och samtidigt som sysselsättningen ökade. En gradvis nedgång i arbetskraftefterfrågan kunde emellertid registreras.

Avmattningen i den totala inhemska efterfrågan medförde även en volymnedgång i importen. Till följd av en lugnare prisutveckling utomlands, speciellt vad beträffar råvaror, reducerades importprisstegringstakten från 37 % till 5 % 1975.

Sveriges politik att låna utomlands för att täcka de bytesbalansunderskott som började uppstå 1974 och som beräknades föreligga under minst några år inleddes på våren 1974. De korta kapitalrörelserna svängde från ett nettounderskott till ett överskott mellan andra och tredje kvartalet. Det var först under fjärde kvartalet som ett betydande nettoinflöde av långfristiga och mellanfristiga lånemedel kunde konstateras. Utlandsuplåningen blev under 1975 mest omfattande under andra kvartalet. Efter en viss nedgång i inflödet under tredje kvartalet beräknades en ytterligare ökning ha inträffat under fjärde kvartalet. En mycket stor positiv restpost tyder på att kreditpolitiken har åstadkommit ett fortsatt inflöde av kortfristiga medel, bl. a. i form av handelskrediter.

Överskottet i kapitalbalansen blev så omfattande att det mer än kompenserade underskottet i de löpande betalningarna. Valutareserven förbätt-

rades kontinuerligt under året. För året som helhet uppgick valutareservens ökning till 5 300 mkr.

Som tidigare nämnts dämpades importprisstegringen avsevärt, vilket innebär att inflationstrycket från utlandet avtog. Nedgången i konsumentprisernas stegringstakt var dock obetydlig. Inhemska kostnadsökningar kom att efterträda utländska prisstegringar som viktigaste faktor bakom uppgången i den inhemska prisnivån. Kraftiga löneökningar i kombination med en oförmånlig produktivitetsutveckling bidrog till en snabb stegring av kostnaderna och sjunkande vinstmarginaler inom industrin.

Kreditpolitikens utformning

Målsättning

Utgångspunkten för kreditpolitiken har sedan våren 1974 varit att balansen i de löpande betalningarna med utlandet skulle återställas inte genom en drastisk åtstramning av den totala inhemska efterfrågan och därmed av importen utan genom ökning av exporten. Eftersom bytesbalansunderskottet delvis var betingat av strukturförändringar i världshandeln framstod det också som givet att den externa balansen skulle kunna återställas först under loppet av några år. Konsekvensen härav var att underskotten i de löpande betalningarna skulle behöva täckas genom en inte alltför kortfristig upplåning utomlands. Denna upplåning skulle dessutom möjliggöra en viss återuppbyggnad av landets valutareserv efter nedgången under första halvåret 1974.

Kreditpolitiken utformades sålunda under 1975 liksom under det föregående året med syfte att återställa balans i Sveriges transaktioner med utlandet. Så länge Sverige kunde upprätthålla en hög produktionstakt och sysselsättning sammanföll de interna och externa förutsättningarna för en stram kreditpolitik, inriktad på såväl en begränsning av den inhemska kredittillgången som en räntenivå som var hög i förhållande till utlandet.

Under loppet av 1975 påverkades produktionsutvecklingen i Sverige i allt högre grad av bortfallet i exportefterfrågan till följd av konjunkturavmattningen utomlands. Tillväxten i den sammanlagda produktionen avtog och följdes av en nedgång mot slutet av året. Därmed ställdes kreditpolitiken inför uppgifter som delvis var oförenliga med varandra, nämligen att å ena sidan bibehålla stramheten på den inhemska kreditmarknaden och därmed ge fortsatta incitament för företag och kommuner att låna utomlands och att å andra sidan skapa utrymme för kreditgivning som skulle stimulera en expansion av produktion och efterfrågan.

Den strukturella obalansen i transaktionerna med utlandet var av sådant omfång, att kreditpolitiska åtgärder som hade en generell expansiv effekt på den inhemska efterfrågan inte kunde komma i fråga. I stället gavs kreditpolitiken under 1975 en fortsatt selektiv inriktning med syfte att bereda finansiellt utrymme för en fortskridande ökning av industrins investeringar. En utbyggnad av industrins produktionskapacitet utgör en huvudförutsätt-

ning för att den exporttillväxt som erfordras för att återställa balansen kan komma till stånd. Kreditpolitiken inriktades därför på att kraftigt öka tillförseln av lån till industrin på den inhemska kapitalmarknaden. Dessutom bereddes företagen möjligheter att tillgodose sitt behov av långfristiga lån på den internationella kreditmarknaden. Under året skapades även utrymme för kreditfinansiering av den omfattande produktion på lager som bl. a. understöddes av finanspolitiska åtgärder i syfte att säkra sysselsättningen.

Kreditpolitiken har sålunda varit utformad för att tillåta en visserligen i absoluta tal betydande, men i förhållande till kreditefterfrågan något snäv ökning av den totala kreditvolymen, men samtidigt inrikta kreditgivningen på för industrins finansiering viktiga områden.

Valutareglering och utlandsupplåning

Den politik för utlandsupplåning som inleddes 1974 fullföljdes under 1975. År 1974 hade vissa modifieringar skett i valutaregleringen i syfte att underlätta ett nettoinflöde av kapital från utlandet. Bestämmelserna syftade till att begränsa utflödet av medel, men framför allt till att ge möjligheter till långfristig och mellanfristig upplåning utomlands. Inom ramen för det utrymme som sålunda skapades hade kreditpolitiken till uppgift att genom stramhet i den inhemska kredittillförseln och ett relativt högt ränteläge ge incitament åt företag och kommuner att låna i utlandet. Liksom tidigare under 1974 hänvisade riksbanken under hela 1975 vid utövande av emissionskontrollen ett flertal lånesökande att i viss utsträckning täcka sina lånebehov på den utländska marknaden.

Den liberala praxis i fråga om tillstånd till upplåning i utlandet för användning i Sverige som infördes under 1974 tillämpades i stort sett oförändrad under 1975. I princip krävdes att upplåningen var relativt långfristig. En minsta genomsnittlig löptid på fem år tillämpades som regel. Ett stort antal svenska företag och kommuner sökte sig till de internationella kreditmarknaderna, såväl direkt som genom förmedling av banker eller mellanhandsinstitut.

Då det bedömdes föreligga risk för att en mindre väl koordinerad svensk upplåningsverksamhet skulle kunna tillfälligt försämra lånemöjligheterna på vissa marknader, inledde riksbanken i början av året överläggningar med de svenska bankerna i syfte att få överblick över och vid behov åstadkomma en samordning av företagens och kommunernas utlandsupplåning. I fråga om kommunal upplåning i utlandet beslöts vidare i februari att endast de allra största kommunerna, i stort sett de som under senare år emitterat obligationslån på den svenska marknaden, kunde få uppta lån i eget namn. Övrig kommunal upplåning i utlandet fick ske genom svensk bank, Kommunkredit eller Kommunlåneinstitutet. I maj beslöts att tillståndsgivningen skulle begränsas till att omfatta endast upplåning genom de nämnda kommuninstituterna utom vad gällde de största kommunerna.

I mitten av juli genomfördes ytterligare ändringar. Tillstånd till upplåning i utlandet för användning i Sverige begränsades till lån för finansiering av industriell investering i Sverige som bedömdes vara angelägen från bytesbalans- och valutasynpunkt. Därigenom återinfördes i detta avseende den praxis som gällde före den 15 augusti 1974. I fråga om företags upplåning i utlandet för finansiering av export och import och liknande återinfördes de krav på mera strikt överensstämmelse med normal kommersiell praxis beträffande löptider, amorteringsbestämmelser, kontantandel och dylikt, som gällde till i februari 1974. I praktiken var emellertid den volymmässiga begränsning som dessa åtgärder innebar inte betydande.

Tillståndsgivningen beträffande medel- och långfristig upplåning i utlandet ökade mycket kraftigt. Inom ramen för den mera liberala praxis som infördes under 1974 ökade lånetillstånden detta år till 4 400 mkr och uppgick under 1975 till 12 400 mkr. Under första halvåret uppgick månadsgenomsnittet till drygt 1 500 mkr. Under tredje kvartalet sjönk tillståndsgivningen till ca 400 mkr per månad, vilket främst hänförde sig till en nedgång i efterfrågan på tillstånd. Samtidigt erbjöd den utländska marknaden inte heller samma upplåningsmöjligheter som dessförinnan. Mot slutet av året kunde en förnyad uppgång i tillståndsgivningen konstateras.

I fråga om direkta investeringar i utlandet har gällt den under senare år tillämpade huvudprincipen att investeringen skulle vara exportfrämjande eller på annat sätt förmånlig ur betalningsbalanssynpunkt. Sedan 1974 gavs tillstånden, med vissa undantag, under villkor om långfristig finansiering i utlandet. Tillståndsgivningen till direkta investeringar i utlandet låg under året på ungefär samma nivå som föregående år.

Näringslivet hade efter omläggningen av penningpolitiken under andra halvåret 1974 i ökad utsträckning finansierat sig utomlands och därmed bidragit till att valutareserven stabiliserats. Likväl bedömde riksbanken det önskvärt att skapa en möjlighet att vid behov förstärka valutareserven. Vid årsskiftet 1974/75 träffade riksbanken sålunda avtal med Internationella regleringsbanken i Basel (BIS) om en s. k. stand by-kredit på 300 miljoner dollar. Faciliteten utnyttjades inte under 1975. Avtalet förlängdes i slutet av 1975 med ytterligare ett år. I april upptog riksbanken vidare en kredit motsvarande ca 800 miljoner kronor från en utländsk centralbank.

Räntor och kapitalmarknad

Räntepolitiken i Sverige har i allt större utsträckning kommit att bestämmas av betalningsbalansens utveckling. Snabba och omfattande utflöden av främst kortfristiga medel föranledde under 1974 två diskontohöjningar med samtidiga anpassningar av räntenivån i Sverige.

Dessa räntehöjningar minskade den negativa räntemarginal gentemot utlandet som hade förelegat vid början av 1974. Den kraftiga nedgången i de korta räntorna utomlands och på den internationella kreditmarknaden

under andra halvåret 1974 bidrog till en relativ höjning av räntenivån i Sverige, som bl. a. gav incitament åt företagen att överföra medel från utlandet. Nedgången i de korta räntorna utomlands fortsatte under första halvåret 1975, och var så omfattande att under loppet av året utrymme skapades fören sänkning av diskontot även i Sverige. Den 21 augusti sänktes diskontot med en procentenhet till 6 %.

I april vidtog riksbanken en kombination av åtgärder inriktade på den svenska kapitalmarknaden. För det första höjdes den 17 april räntesatserna vid emission av bostads-, kommun- och industriobligationer med en procentenhet. Genom räntehöjningen – den första höjningen av den långa räntan under efterkrigstiden som inte genomfördes i samband med en diskontoändring – fullföljdes anpassningen till nivån på de internationella marknaderna.

Den ändrade relationen mellan långa och korta räntor borde enligt riksbanken också på någon sätt innebära en vidgning av den svenska kapitalmarknaden genom att öppna vägen för obligationsförsäljning till nya placerargrupper utöver de kreditinstitut som traditionellt dominerat köparsidan. En sådan vidgning av obligationsmarknaden bedömdes som nödvändig för att tillgodose industrins finansieringsbehov men även med tanke på den mycket stora ökningen av statens upplåningsbehov. Under hösten kunde också konstateras att placerargrupper som på lång tid inte varit aktiva på obligationsmarknaden, såsom privatpersoner, företag och fonder, hade tecknat betydande andelar av såväl industrins obligations- och förlagslån som statslån.

Avsikten var att kraftigt öka tillförseln av långa lån till näringslivet genom obligations- och förlagslåneemissioner och utlåning från de industrifinansierande mellanhandsinstituten. Som ett första mål angavs en ökning fram till halvårsskiftet 1976 på 2 miljarder kronor. Denna allmänna riktlinje angående ökad tillförsel av långt lånekapital till industrin preciserades senare i april genom överenskommelser mellan riksbanken, allmänna pensionsfonden, försäkringsbolagen och bankerna.

Allmänna pensionsfonden skulle svara för en ökning av industriplaceringarna på 500 mkr utöver vad som tidigare planerats för kalenderåret 1975. Detta borde ske antingen i form av förvärv av industriobligationer och förlagsbevis eller genom obligations- eller reverslångivning till de industrifinansierande mellanhandsinstituten.

Med försäkringsbolagen träffades en överenskommelse om att netto 500 mkr utöver det normala engagemanget skulle redovisas i nyssnämnda former fram till halvårsskiftet 1976. Riksbanken underströk i detta sammanhang också att industrifinansiering i de former som hade angivits i överenskommelsen borde ges företräde över direkt reverslångivning till företagen. Härigenom skulle man vända på en utveckling som tidigare skett, då de högre räntor som kunde tas ut på reverslån hade gjort dessa till mer attraktiva placeringsalternativ än industriobligationer.

Även affärsbankerna förväntades bidra till industrins långfristiga finansiering. Enligt överenskommelse med riksbanken skulle de fram till halvårsskiftet 1976 åstadkomma en ökad placering av industriobligationer samt obligations- och reverslån till industrifinansierande mellanhandsinstitut på 1 000 mkr. Insatsen skulle ske antingen genom en ökning av bankernas egna placeringar eller genom försäljning av obligationer till nya placerargrupper, dvs. andra än försäkringsinstituten.

Kreditpolitikens inriktning på att vidga den svenska kapitalmarknadens kapacitet och att prioritera industrins finansiering på denna marknad visade påtagliga resultat. Industrins emissioner av obligations- och förlagslån ökade från 1 395 mkr 1974 till 2 620 mkr 1975. Nya placerargrupper svarade för 255 mkr eller 14 % av de placeringar som skedde efter höjningen av den långa räntan i april. Diskontosänkningen bidrog ytterligare till att göra obligations- och förlagslån attraktiva. En markant ökning av de nya placerargruppernas andel kunde sålunda konstateras efter diskontosänkningen. Även industrins upplåning på den svenska kapitalmarknaden via de industrifinansierande mellanhandsinstituten ökade påtagligt. Den sammanlagda nyupplåningen i Sverige av Industrikredit/Företagskredit, Lantbrukskredit och Sveriges Investeringsbank ökade från 1 070 mkr 1974 till 1 544 mkr 1975. Därtill bör läggas industrins inhemska finansiering av mellanfristiga exportkrediter. Svensk Exportkredit och Allmänna pensionsfonden svarade tillsammans för en finansiering på drygt 1 miljard kronor såväl 1974 som 1975.

Bankinstitutens utlåning

Riksbankens åtgärder med avseende på banksystemet inriktades på en i förhållande till kreditefterfrågan något begränsad ökning av kreditvolymen, samtidigt som utrymme skapades för industrins finansiering. Restriktioner i kombination med selektiva inslag förekom under hela året, även om en viss ändring i avvägningen skedde under senare delen av året i samband med försämringen av det inhemska konjunkturläget.

För affärsbankerna gällde vid ingången av 1975 det utlåningstak som hade fastställts av riksbanken i november 1974. Affärsbankernas s. k. övriga utlåning skulle fram till den 30 juni 1975 högst få överstiga nivån den 30 december 1973 med 20 %. Bankerna rekommenderades att i sin utlåning koncentrera det tillgängliga utrymmet till industrin och därvid särskilt beakta låneansökningar från företag med begränsade möjligheter till upplåning utomlands. I syfte att stimulera svensk upplåning utomlands och samtidigt tillgodose näringslivets kreditbehov hade riksbanken redan tidigare meddelat att den del av den övriga utlåningen som refinansierats i utlandet inte skulle komma att medräknas i den övriga utlåningen vid avstämningen av hur bankerna uppfyllt rekommendationen.

Rekommendationer avseende sparbankernas och föreningsbankernas övriga utlåning hade upphävts i november 1974. I stället hade likviditetskravet

skärpts i syfte att åstadkomma oförändrad återhållsamhet i deras utlåning.

Den 1 januari 1975 trädde lagen om kreditpolitiska medel i kraft. Denna lag ersatte de tidigare kreditpolitiska lagarna från 1962, dvs. likviditets- och kassakvotlagen, placeringskvotlagen och ränteregleringslagen. Den nya lagens ikraftträdande innebar ingen ändring i gällande likviditets- och kassakrav för affärsbankerna. 1 februari utfärdade riksbanken nya tillämpningsföreskrifter för affärsbankernas likviditetskrav enligt lagen i syfte att ge likviditetskraven en mer ändamålsenlig och smidig utformning. Härvid infördes en s. k. utjämningsregel, innebärande att likviditetskravet skulle avse likviditetsläget under successiva 12-månadersperioder. Den nya tillämpningen innebar dock ingen ändring i likviditetskravets effektiva nivå utan var endast en teknisk anpassning.

I april preciserade riksbanken ånyo hur affärsbankernas övriga utlåning skulle få utvecklas fram till halvårsskiftet. Det tak inom vilket affärsbankernas utestående lån skulle få öka fram till den 30 juni 1975 höjdes från 20 till 22 %, räknat från den 31 december 1973. I övrigt bibehölls i stort sett takets konstruktion. Riksbanken förutsatte att bankerna skulle utnyttja det vidgade låneutrymme till att i första hand finansiera industrin.

I maj beslöt riksbanken att förlänga rekommendationen om en begränsning av affärsbankernas övriga utlåning till att gälla även under andra halvåret 1975. Räknat från den 31 december 1973 skulle affärsbankernas övriga utlåning inte öka med mer än 26 %. Utlåningsbegränsningen skulle gälla envar månad juli-december 1975.

Den kreditpolitiska innebörden var att utrymme för bankernas utlåning vidgades, dock med bibehållet krav på återhållsamhet. Det hade nämligen blivit uppenbart att produktionstakten i Sverige höll på att dämpas kraftigt samtidigt som den privata konsumtionen expanderade i hög takt, budgetunderskottet ökade och avtalsförhandlingarnas resultat för löneutvecklingen kunde beräknas.

Ytterligare lättnader i kreditpolitiken genomfördes i augusti. Det för affärsbankerna gällande utlåningstaket slopades. Även i detta sammanhang understök riksbanken att lättnaden avsåg att ge utrymme för att tillgodose industriföretagens kreditbehov. Detta gällde inte enbart utbyggnad av produktionskapaciteten utan även en fortsatt produktion på lager. På grund av den kraftiga försämringen av exporten framstod produktion på lager som alltmer angelägen om man skulle undvika en minskad sysselsättning.

Till åtgärderna i augusti hörde också en diskontosänkning. Samtidigt som tillgången på kortfristiga krediter ökades sänktes således kostnaderna för sådana krediter. Sänkningen av de korta räntorna utomlands hade skapat utrymme för en sänkning även i Sverige och diskontot sänktes från 7 till 6 % med verkan fr. o. m. den 22 augusti. Riksbanken förutsatte att affärsbanker, sparbanker och förningsbanker skulle sänka sina in- och utlåningsräntor med 1 procentenhet. De bundna räntorna på långa lån, liksom räntevillkoren vid emission av obligationer, bibehölls oförändrade. Genom bi-

behållande av nivån för den långa räntan fullföljdes den satsning på att vidga kredittillgången på den inhemska kapitalmarknaden som företogs i april.

Sedan sommaren 1974 hade tillväxten av allmänhetens tillgodohavanden i bankerna reducerats till följd av den strama kreditpolitiken. Vid årsskiftet nådde tillväxttakten en bottennivå, såväl i affärsbankerna som i sparbankerna. Den reala likviditeten hos allmänheten – beräknad som banktillgodohavanden i förhållande till inkomster – föll andra halvåret 1974 men återställdes under loppet av 1975 till sin tidigare höga nivå. Förändringarna i bankernas likviditet blev ännu kraftigare. Omslaget i deras likviditetsutveckling skedde kring halvårsskiftet. Samtidigt som riksbanken i augusti slopade utlåningsstaket för bankerna bedömdes det därför som nödvändigt att binda en del av bankernas ökade likvida tillgångar genom en höjning av likviditetskraven för samtliga affärsbanker med 2 procentenheter. Därigenom sökte riksbanken bibehålla kontrollen över bankernas utrymme för kreditexpansion.

Övergången från direkt utlåningsreglering till en reglering av bankernas utlåningskapacitet via likviditetskrav fullföljdes den 30 oktober. Likviditetskraven skärptes samtidigt som kassakraven sänktes från 5 till 2 %. Syftet med sänkningen av kassakraven för affärsbankerna var att ge bankerna möjlighet att mera fritt fördela sina likvida tillgångar men däremot inte att öka takten i bankernas utlåning, något som underströks genom skärpningen av likviditetskraven. Kassakvoterna hade höjts i april 1974 för att åstadkomma en upplåning från bankernas sida i riksbanken och därmed framkalla en stark höjning av räntorna på penningmarknaden. Under hösten 1975 hade emellertid likviditeten hos bankerna blivit så stor att den vida översteg kraven. Likviditetsindragning genom skärpning av kassakraven skulle i detta läge ha erfordrat en mycket kraftig höjning av kassakvoten. Därtill kom att en viss sänkning av räntorna på penningmarknaden nu kunde tillåtas. Likviditetskvoterna höjdes för de tre största affärsbankerna från 34 till 36 % och den rekommenderade likviditetskvoten för sparbankerna och föreningsbankerna från 23 till 24 %.

Fram till sommaren minskade tillväxttakten i såväl affärsbankernas som sparbankernas och föreningsbankernas utlåning till allmänheten. Utlåningens tillväxt tilltog åter under hösten och framför allt mot slutet av året. Affärsbankernas övrigutlåning uppgick under första halvåret till 4 000 mkr mot 6 200 mkr under första halvåret 1974. Under andra halvåret 1974 hade utlåningen uppgått till endast 250 mkr men under andra halvåret 1975 ökade affärsbankernas utestående lån med 4 500 mkr. Denna utveckling – från en dämpning till förnyad expansion – på utlåningssidan motsvarades av en likartad utveckling av allmänhetens tillgodohavanden i bankerna. Förändringen över tolv månader i industrins likvida tillgångar ökade från omkring noll i september 1974 till drygt 20 % i september 1975. Även inom övriga sektorer torde likviditeten ha ökat kraftigt. Härtill har bidragit det

förhållandet att bankernas utlåning under andra halvåret 1975 till dominerande del har gått till andra låntagare än industrin. Det synes givet att en fortsatt utveckling i linje med den som ägt rum under senare delen av 1975 på sikt inte är förenlig med en politik som har till uppgift att återställa extern balans.

Ränteglidningsproblemet

Samtidigt som riksbanken i april åstadkom en ändrad relation mellan långa och korta räntor framstod det som nödvändigt att motverka den tendens till ränteglidning som hade uppkommit hos bankinstituten.

Bankernas inlånings- och utlåningsräntor har traditionellt stått i fast relation till diskontot. Redan tidigare under den hårda kreditåstramningen 1969–1970 hade en viss ränteglidning i förhållande till diskontot kunnat konstateras. Under 1971 hade riksbanken uppmanat affärsbankerna att återta den tidigare räntehöjningen och så skedde fram till mars 1972. Sedan dess har en viss kontinuerlig glidning av utlåningsräntorna ägt rum hos såväl affärsbanker som sparbanker och föreningsbanker även under perioder med svag kreditefterfrågan.

Efter överläggningar mellan riksbanken och bankinstituten våren 1974 medgav riksbanken att bankerna skulle få höja sina utlåningsräntor i begränsad utsträckning. Enligt riksbankens uttalade mening skulle denna räntehöjning främst avse vissa företagskrediter där räntesättningen varit exceptionellt förmånlig. Syftet med denna åtgärd var kreditpolitiskt, nämligen att förmå företagen att i större utsträckning än tidigare låna utomlands. Senare under året meddelade riksbanken att den inte skulle motsätta sig en viss ytterligare höjning av sparbankernas räntesatser. Detta medgivande gavs mot bakgrund av den otillfredsställande räntabilitetsutvecklingen hos sparbankerna.

Riksbankens ursprungliga rekommendation, som för affärsbankernas del inte ändrats, innebär att bankerna skulle få justera sina utlåningsräntor så att genomsnittsräntan för utlåningen steg med högst 0,20 procentenheter räknat från slutet av mars 1974. Även effekterna på räntenivån av förändringar i utlåningens struktur skulle rymmas inom denna gräns. Rekommendationen gällde var affärsbank och sparbank för sig, medan föreningsbankerna behandlades som grupp.

Den höjning av det rekommenderade maximum för sparbankerna som skedde senare under 1974 sträckte sig till 0,30 procentenheter. Den följdes under hösten 1975 av en ytterligare ökning till 0,35 procentenheter. I motsats till tidigare avsåg nu den övre gränsen inte de individuella sparbankerna utan sparbankerna som grupp. Vissa sparbanker med svag lönsamhet och generellt sett låga utlåningsräntor gavs härigenom möjlighet att höja utlåningsräntorna mer än andra. På analogt sätt sattes den övre gränsen för föreningsbankerna till 0,30 procentenheter. Riksbankens nu gällande rekom-

mendationer tar sikte på ränteutvecklingen fram till slutet av mars 1976.

Av ränteanalysen i slutet av september 1975 framkom att affärsbankernas utlåningsräntor redan låg på en högre nivå än den rekommenderade. Även för sparbankernas del var den faktiska ränteglidningen vid denna tidpunkt klart större än den rekommenderade. Föreningsbankernas ränteglidning låg däremot fram till september inom den gällande rekommendationen.

Kreditmarknaden

Redan i början av 1975 vände den under större delen av 1974 fortgående likviditetsneddragningen inom banksystemet i en uppgång som under loppet av året blev allt mer betydande. Likviditetsökningen härrörde framför allt från ett kraftigt valutainflöde samt från de stora statliga utgiftsöverskotten.

Det sedan början av 1974 pågående valutautfödet hade redan mot slutet av året vänts i ett begränsat inflöde. En omfattande upplåning utomlands ledde till att valutareserven växte i snabb takt under 1975 trots ett allt större underskott i bytesbalansen. För året som helhet ökade valutareserven med 5 300 mkr.

Statens utgiftsöverskott blev 1975 något större än året innan och uppgick till 11 461 mkr. Samtidigt ökade statens upplåning utanför banksystemet. Under andra halvåret skedde också stora placeringar i statsobligationer från bankernas sida. Bankernas förvärv av statsobligationer kom framför allt efter det att de för affärsbankerna gällande kassakraven hade sänkts i början av november. Redan tidigare hade dock bankerna gjort relativt omfattande placeringar i långfristiga statsobligationer.

Utlåningen från affärsbankerna, som kraftigt avtagit under andra hälften av 1974 började under första hälften av 1975 åter att öka. Den relativt måttliga ökningen av utlåningen övergick under hösten – efter det att det tidigare gällande utlåningstaket upphävts – i en mycket betydande utlåningsexpansion. En stor del av denna utlåningsökning gick till hushållssektorn och endast en mindredel till industrin. Av affärsbankernas utlåning till företagen var huvuddelen refinansierad i utlandet. Utlåningen från sparbanker och föreningsbanker ökade successivt under året men i en jämnare takt än hos affärsbankerna. Den sammanlagda utlåningen från de olika bankinstitutgrupperna blev större 1975 än 1974.

Differensen mellan den korta och långa räntan vidgades under 1975 samtidigt som ytterligare åtgärder vidtogs av riksbanken i syfte att bredda den svenska kapitalmarknaden. Den totala upplåningen på den inhemska kapitalmarknaden blev 1975 av betydligt större omfattning än under året innan. Ökningen i den långfristiga kredittillförseln gick huvudsakligen till näringslivet och staten.

Den totala nettoutlåningen på den inhemska kreditmarknaden växte från 38 000 mkr 1974 till 44 000 mkr 1975. För staten, kommunerna och bostadssektorn skedde inte några större förändringar. Ökningen i den inhemska kreditflödet gick till den privata sektorn, i viss mån hushållen, men framför allt företagen.

Såväl företagen som kommunerna tog under 1975 utländska lånemarknader i anspråk i stor omfattning.

En påtaglig vinstförsämring tillsammans med en fortsatt investeringsökning och en mycket omfattande lagerökning medförde 1975 en kraftig försvagning av företagens finansiella ställning. Genom en omfattande upp-

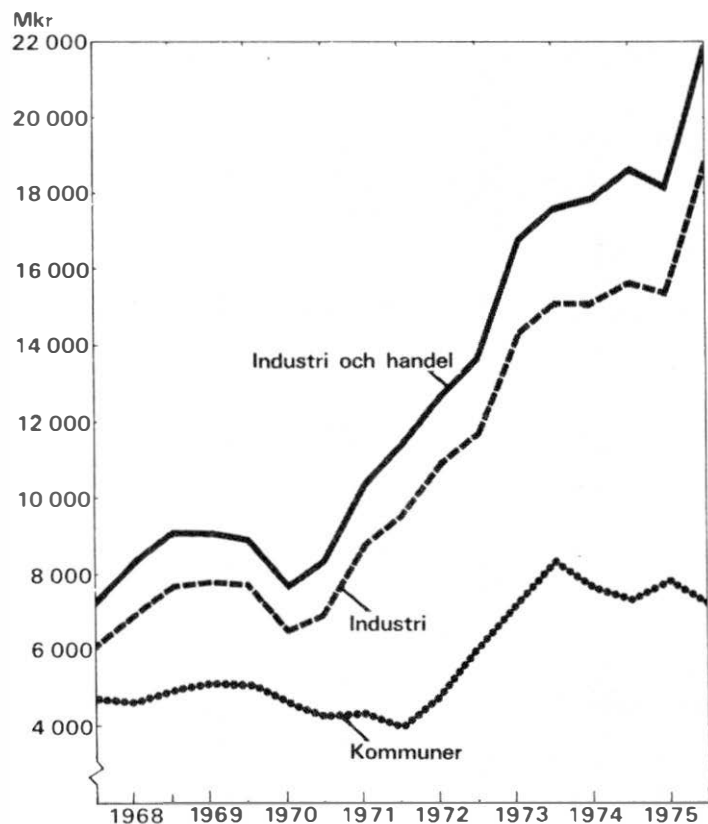
låning – såväl i Sverige som i utlandet – kunde dock företagen under loppet av 1975 påtagligt öka sina likvida tillgångar.

Likviditeten inom ekonomin

Likviditetsutvecklingen inom vissa sektorer

En betydande likviditetsuppbyggnad inom ekonomin ägde rum under 1975. Den var i hög grad koncentrerad till andra halvåret och följde på den likviditetsåtsträmming som pågått sedan våren 1974 (diagram A). För företagens del ökade de likvida tillgångarna i form av banktillgodohavanden mycket kraftigt under senare delen av 1975 och även för året som helhet. Likviditetsökningen ägde rum parallellt med en betydande lagerökning och trots att vinstläget försvagades. En omfattande upplåning såväl i Sverige som i utlandet möjliggjorde denna likviditetsökning. Hushållens höga spar-

Diagram A. Industrins, handels och kommunernas likvida medel
Säsongrensade ställningsuppgifter

Ann. De likvida medlen innefattar för industrin och handeln kassa och banktillgodohavanden, andra kortfristiga penningplaceringar samt beviljade icke disponerade checkräkningskrediter och för kommunerna kassa och banktillgodohavanden.

kvot tillsammans med de under 1975 mycket betydande löneökningarna avspeglar sig i en fortsatt stark ökning av hushållens banktillgodohavanden. Endast för kommunernas del synes en fortsatt minskning av de likvida tillgångarna ha skett. Visserligen ökade kommunernas banktillgodohavanden under första halvåret 1975. Denna likviditetsökning synes emellertid endast ha varit tillfällig och möjliggjord genom en under första halvåret mycket betydande upplåning – framför allt på utländska kreditmarknader.

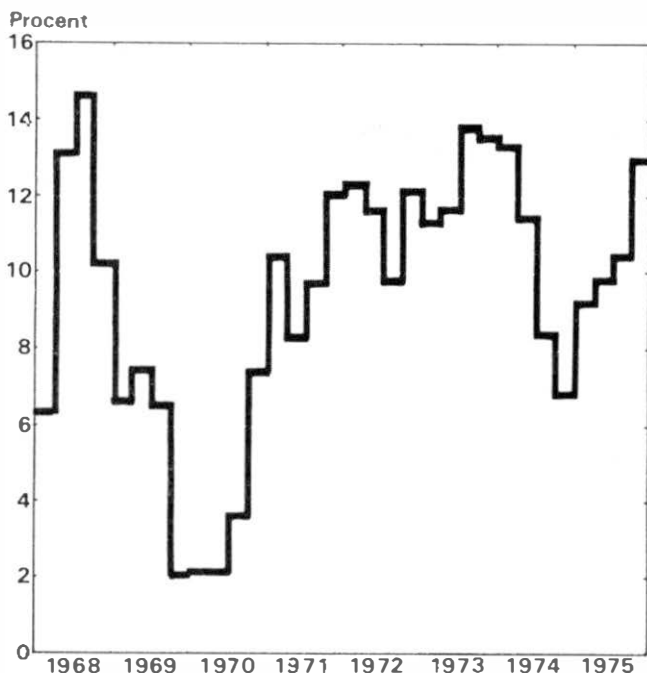
Inom näringslivet är likviditetsutvecklingen närmare belyst för delsektorerna industri och handel – för industrin dock endast för företag med mer än 200 anställda och för handeln endast för företag med mer än 100 anställda. De tillgängliga uppgifterna för industrin visar på en betydande ökning av de likvida tillgångarna. Industrins totala likvida medel, definierade som kassa och banktillgodohavanden, kortfristiga penningplaceringar samt beviljade men inte utnyttjade chekräkningskrediter, ökade från hösten 1974

Diagram B. Penningmängden

Förändring från kvartal till kvartal

Till årstakt uppräknade värden

Säsongrensade uppgifter

Anm. Penningmängden innefattar allmänhetens inlåning i bankinstitutioner samt allmänhetens innehav av sedlar och mynt.

Kvartalsuppgifterna för penningmängden har beräknats som medeltalet av uppgifterna för månads slutet vid kvartalets ingång och för de tre månads slutet under kvartalet. I diagrammet redovisade procentuppgifter visar förändringen från ett kvartal till näst-följande kvartal uppräknad till årstakt, dvs. förändringsuppgifterna har multiplicerats med fyra.

till hösten 1975 med 23 %. Ett år tidigare, dvs. från hösten 1973 till hösten 1974, hade de likvida tillgångarna minskat med 1 %. För handels del synes likviditetsuppbyggnaden ha fortsatt i jämn takt. Ökningen av handels likvida tillgångar mellan hösten 1974 och hösten 1975 uppgick till 17 %, vilket är samma ökningstakt som registrerades mellan hösten 1973 och hösten 1974.

Penningmängden

De olika sektorernas, dvs. företagens, hushållens och kommunernas, banktillgodohavanden samt deras innehav av sedlar och mynt kan sammantaget kallas för den totala penningmängden. Denna hade under 1974 ökat i en successivt allt lägre takt. Från att under åren innan ha ökat i en årstakt på mellan 12 % och 13 % sjönk ökningstakten under 1974 ner till 7 % sista kvartalet. Under loppet av 1975 steg ökningstakten återigen och uppgick sista kvartalet 1975 till ca 13 % i årstakt (diagram B).

Den beloppsmässiga ökningen av penningmängden blev större 1975 än 1974. Ökningen av penningmängden 1975 beräknas ha uppgått till 19 100 mkr mot 13 800 mkr året innan (tabell 1). Att ökningen 1975 blev större berodde framför allt på det kraftiga valutainflödet – 5 300 mkr – jämfört

Tabell 1. Penningmängden Mkr

	1973	1974	1975 (prel)
A. Penningmängden			
Allmänhetens banktillgodohavanden	16 556	11 838	16 289
Affärsbanker	12 042	6 613	9 452
Sparbanker	3 722	3 500	4 875
Föreningsbanker	1 101	1 497	1 620
Postgiro	1 228	165	1 472
Postverkets inlåning i PK-banken (ökning = -)	- 1 537	63	- 1 130
Sedlar och mynt	1 227	1 939	2 806
Summa	17 783	13 777	19 095
B. Tillskott genom:			
Valutareservens förändring	3 884	- 3 292	5 262
Statens utgiftsöverskott	6 150	10 721	11 461
Statens upplåning utanför bankerna (ökning = -)	- 4 729	- 4 862	- 5 757
Medel på investerings- och arbetsmiljökonton i riksbanken (ökning = -)	- 194	- 1 040	- 2 186
Övriga riksbankstransaktioner	- 705	- 670	- 724
Bankernas utlåning till allmänheten	10 003	11 917	13 393
Bankernas nettoförvärv av hypoteksobligationer (nom värde) och mellankrediter	3 899	3 178	4 205
Bankerna, diverse	- 525	- 2 175	- 6 559
Summa	17 783	13 777	19 095

4nn. Penningmängdens ökning har i denna tabell beräknats som förändringen från årsslut till årsslut. I raden Bankerna, diverse ingår bl. a. bankernas upplåning i utlandet (negativ post).

med ett utflöde 1974 på nästan 3 300 mkr. Det statliga utgiftsöverskottet ökade endast i begränsad omfattning samtidigt som statens upplåning utanför bankerna ökade, varför tillskottet till penningmängdens ökning genom statens transaktioner blev mindre 1975 än 1974. Samtidigt bidrog bankernas egna transaktioner i form av utlåning och förvärv av hypoteks- och industriobligationer till ett större tillskott till penningmängdens ökning 1975 än året innan.

Den reala likviditeten

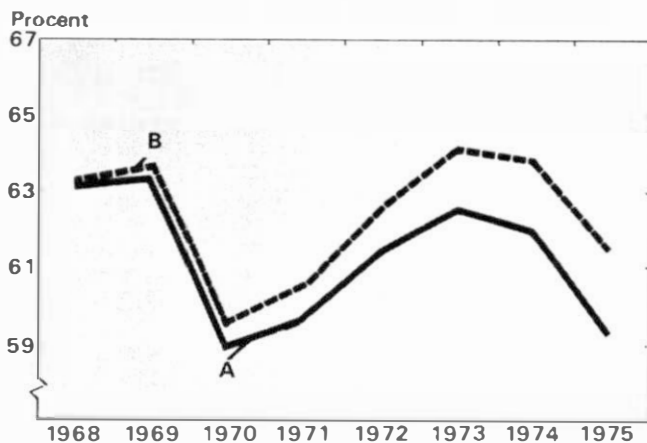
Sätts den totala penningmängden i relation till bruttonationalprodukten i löpande priser, erhålls en kvot som kan kallas för real likviditet. Likviditeten i denna mening har en långsiktigt fallande trend. Kalkyler tyder på att en uppjustering av årsvärdena med omkring 1/2 % erfordras för att eliminera denna trend.

Såväl en ojusterad som justerad serie över den reala likviditeten visas i diagram C. Den reala likviditeten minskade något under 1974. Trots den i nominella termer kraftiga ökningen av penningmängden fortsatte den reala likviditeten att falla under 1975. Dessa uppgifter gäller i medeltal per år. En mer kortperiodisk analys av den reala likviditeten visar på en djupare nedgång under andra halvåret 1974 och första halvåret 1975 och därefter en ökning.

En mer långsiktig jämförelse utifrån den trendjusterade serien visar att den reala likviditeten ökade snabbt från 1970 fram t. o. m. 1973. Under 1974 och 1975 låg den i genomsnitt ungefär i nivå med läget under 1968, då likviditeten betraktades som hög.

Diagram C. Real likviditet

Kvoten mellan penningmängden och bruttonationalprodukten till löpande priser

A. Real likviditet, faktisk kvot

B. Real likviditet, med 1/2 % per år trendjusterad kvot

Tabell 2. Affärsbankernas nettoställning gentemot riksbanken

	Mkr					
	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Januari	- 992	- 480	90	52	74	- 1 582
Februari	- 1 409	- 924	37	49	53	- 2 986
Mars	- 1 634	- 969	35	57	68	- 2 411
April	- 1 381	- 867	128	94	- 3 113	- 1 863
Maj	- 2 856	- 1 541	45	54	- 3 648	- 3 225
Juni	- 3 419	- 1 894	- 268	- 691	- 6 346	- 4 126
Juli	- 1 928	- 649	78	89	- 4 669	- 1 512
Augusti	- 1 881	- 357	46	- 23	- 6 040	- 1 922
September	- 1 313	- 498	99	124	- 4 120	- 2 658
Oktober	- 1 750	- 359	158	- 178	- 4 188	- 1 508
November	- 1 015	- 326	2	- 61	- 3 427	- 596
December	- 987	- 21	181	219	- 2 706	- 433

Anm. Nettoställningen under en månad har beräknats som medeltal av de vid månadens fyra rapportdagar föreliggande differenserna mellan affärsbankernas tillgodohavanden på checkräkning i riksbanken och deras skuld till riksbanken för upptagna lån. I checkräkningstillgodohavandena ingår ej medel inestående i enlighet med kassakvotslagens bestämmelser.

Bankerna

Riksbanken

I samband med det snabbt växande totala valutainflödet under 1975 tilltog riksbankens förvärv av utländska valutor. Riksbankens valutaförvärv kom för året som helhet att uppgå till 5 080 mkr. Under 1974 hade riksbankens valutabehållning minskat med 3 500 mkr.

Den likviditetsförbättring hos bankerna, som ägde rum under 1975 och som till stor del härrörde från valutainflödet, återspeglas i riksbankens balansräkning av bankernas alltmer minskande skuldsättning i riksbanken (tabell 2). Valutainflödets likvidiserande effekt motverkades till viss del av andra faktorer, som också återfinns på riksbankens balansräkning. Under första halvåret 1975 verkställdes stora inbetalningar på olika investeringsfonds- och arbetsmiljökonton i riksbanken, som innebar en likviditetsindragning på 3 850 mkr. Från halvårsskiftet fick emellertid dessa fonder börja utnyttjas av företagen. Nettouttagen under andra halvåret uppgick till drygt 1 600 mkr.

I början av november sänktes affärsbankernas kassakrav från 5 % till 2 % vilket innebar att de medel affärsbankerna skulle ha bundna på checkräkning i riksbanken minskade med ca 3 miljarder kronor. Bankerna kunde nu helt göra sig skuldfria i riksbanken. Någon nämnvärd ändring i affärsbankernas andra medel på checkräkning i riksbanken än kassakravsmedel förekom inte. De inestående beloppen var mycket små. Affärsbankerna höll på sedvanligt sätt sina mer högljuckade tillgångar i riksgäldskontoret.

Efterfrågan på sedlar växte i stigande takt eller med 16.4 % mot 13.4 % under 1974. Ändringen i reglerna för beräkning av kassakraven, innebärande

att bankernas sedelinnehav får inkluderas, torde endast i ringa mån ha påverkat tillväxttakten.

Riksbankens balansräkning för 1974 och 1975 redovisas på s. 102 ff.

Affärsbankerna

Affärsbankernas likviditetssituation, som påtagligt hade försämrats under 1974, förbättrades i snabb takt under loppet av 1975. Ännu under första halvåret var likviditetssituationen hos affärsbankerna ansträngd men blev under andra halvåret allt mer lätt.

Det omfattande valutainflödet under första halvåret 1975 hade en kraftig likvidiserande effekt. Denna neutraliserades dock till stor del genom en omfattande statlig upplåning utanför banksystemet som väl översteg det totala statliga utgiftsöverskottet. Likviditetsindragningen förstärktes, som tidigare nämnts, av stora inbetalningar på investeringsfonds- och arbetsmiljökonton i riksbanken. Affärsbankernas skuld till riksbanken var dock vid utgången av juni 1975 lägre än vid utgången av motsvarande månad ett år tidigare, efter den då genomförda kraftiga åtstramningen. Samtidigt fortsatte bankerna den avyttring av statsobligationer, som hade inletts under första hälften av 1974 medan en viss kassamässig beredskap upprätthölls i form av en ökning av korta fordringar på riksgäldskontoret i form av skattkammarväxlar.

Valutaresevenen fortsatte att öka under det andra halvåret 1975. Trots en fortsatt omfattande statlig upplåning utanför banksystemet bidrog de stora statliga utgiftsöverskotten under denna del av året till en avsevärd likvidisering. Denna likviditetsökning förstärktes av nu begynnande utbetalningar från investeringsfonds- och arbetsmiljökonton i riksbanken. Genom dessa stora likviditetstillskott kunde bankerna under hösten successivt minska sin skuld till riksbanken samtidigt som ökningen av deras statspappersinnehav fortgick.

Sedan våren 1974 hade affärsbankerna successivt minskat sitt innehav av statsobligationer. Likviditetstillskotten under höstmånaderna 1975 bedömdes av bankerna som tillräckliga för att återigen öka innehavet av statsobligationer. Ett i september emitterat långfristigt statsobligationslån kom att till stor del placeras hos affärsbankerna. I början av november 1975 sänkte riksbanken kassakravet för affärsbankerna från 5 % till 2 % vilket innebar att de medel affärsbankerna skulle ha bundna på checkräkning i riksbanken minskade med ca 3 miljarder kronor. I samband härmed emitterade riksgäldskontoret två kortfristiga obligationslån som till stor del placerades hos affärsbankerna. Dessa kunde samtidigt så gott som helt avveckla sin återstående skuld till riksbanken. Under de sista veckorna av 1975 lånade affärsbankerna ånyo vissa belopp i riksbanken. Denna upplåning var dock helt temporär och hade snarast karaktären av förfinansiering av bankernas placeringar i det långfristiga statsobligationslån, som emitterades i december.

Under 1975 som helhet ökade affärsbankernas nettofordringar på staten

Tabell 3. Förändringar i bankernas likvida tillgångar

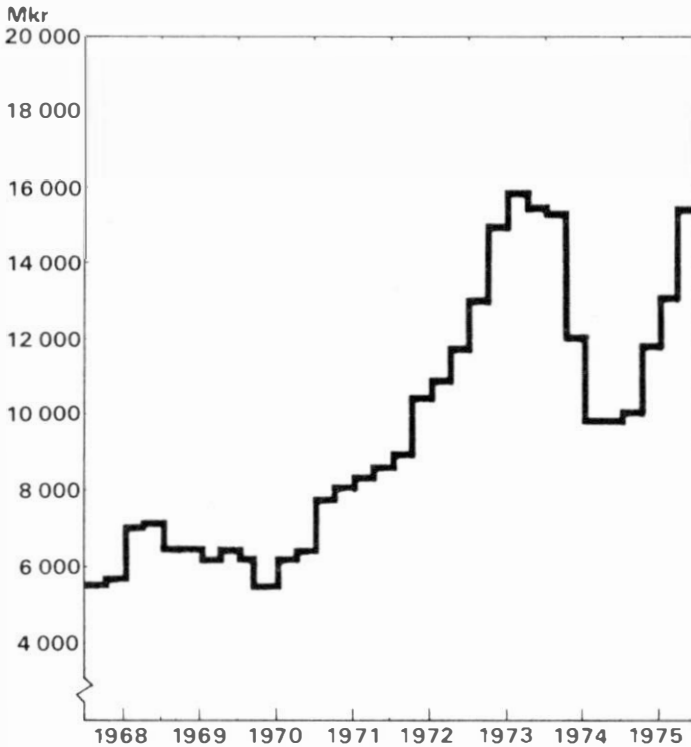
	Mkr		
	1973	1974	1975 (prel)
<i>Påverkande faktorer</i>			
1. Total valutareserv	3 884	- 3 292	5 262
2. Statens utgiftsoverskott	6 150	10 721	11 461
3. Statens upplåning utanför bankerna (ökning = -)	- 4 729	- 4 862	- 5 757
4. Allmänhetens innehav av sedlar och mynt (ökning = -)	- 1 227	- 1 939	- 2 806
5. Medel på investeringskonto i riksbanken (ökning = -)	- 194	- 214	- 104
6. Medel på arbetsmiljökonto i riksbanken (ökning = -)	.	- 826	- 949
7. Medel på särskilda investeringskonton i riksbanken (ökning = -)	.	.	- 1 133
8. Kassakvotsmedel i riksbanken (ökning = -)	- 106	- 3 795	2 496
9. Övriga riksbankstransaktioner	- 705	- 670	- 724
10. Summa 1-9 = 15 + 23	3 073	- 4 877	7 746
<i>Affärsbankernas likvida tillgångar</i>			
11. Korta nettofordringar på riksbanken	- 62	- 2 640	2 194
12. Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	- 850	- 3 515	3 073
13. Korta nettofordringar på utländska banker	79	192	250
14. Statsobligationer	3 661	638	2 039
15. Summa 11-14	2 828	- 5 325	7 556
16. Korta nettofordringar på sparbanker och föreningsbanker	- 1 260	147	- 338
17. Korta nettofordringar på övriga kreditinstitut	- 2 221	229	- 137
18. Summa 16-17	- 3 481	376	- 475
19. Summa 15 + 18	- 653	- 4 949	7 081
<i>Sparbankernas och föreningsbankernas likvida tillgångar</i>			
20. Korta nettofordringar på riksbanken	98	63	10
21. Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	- 8	212	- 109
22. Statsobligationer	155	173	289
23. Summa 20-22	245	448	190
24. Korta nettofordringar på affärsbanker	1 260	- 147	338
25. Korta nettofordringar på övriga kreditinstitut	- 335	- 99	310
26. Summa 24-25	925	- 246	648
27. Summa 23 + 26	1 170	202	838

Anm. Valutareservens förändring redovisas i tabellen efter vidtagna nedskrivningar. För att få en rättvisande bild av valutaintflödet effekt på bankernas likviditet måste även nedskrivningarna läggas till. De har i tabellen lagts in i raden "Övriga riksbankstransaktioner". I affärsbankernas korta nettofordringar på riksbanken ingår ej medel inestående i enlighet med kassakvotslagens bestämmelser.

med 5 100 mkr efter att under året innan ha minskat med 2 900 mkr. Affärsbankernas totala likvida tillgångar i form av nettofordringar på riksbanken (exkl. kassakravsmedel), staten samt korta nettofordringar på utländska banker ökade under 1975 med 7 500 mkr mot att under året innan ha minskat med 5 300 mkr (tabell 3 och diagram D).

Bland de tillgångar, som bankerna får inräkna i sina likviditetskvoter ingår, förutom fordringar av nyssnämnda slag (kassakravsmedlen har inräknade) även bostadsobligationer. Liksom under de föregående åren hade affärsbankerna 1975 genom en överenskommelse med den statliga delegationen för bostadslfinansiering åtagit sig att medverka till bostadsbyggandets försörjning med långfristigt kapital genom förvärv av bostadsobligationer. Affärsbankernas nettoförvärv av bostadsobligationer kom under 1975 att bli större än under 1974 – 2 625 mkr mot 2 350 mkr. Under 1975 skedde affärsbankernas förvärv av bostadsobligationer på ett relativt tidigt stadium av året. Redan i september hade nettoförvärven mer än väl uppgått till

Diagram D. Affärsbankernas nettofordringar på staten, riksbanken och utlandet
Säsongrensade ställningsuppgifter

Anm. Innehavet per kvartal av ifrågasvarande likvida tillgångar har beräknats som medeltalet av innehavet vid kvartalets ingång och vid de tre månadsstuden. I nettoställningen gentemot utlandet har endast de avista tillgångarna och skulderna tagits med.

Tabell 4. Affärsbankernas likviditetskvoter

Likvida tillgångar i procent av skulder vid slutet av varje månad
Genomsnitt för samtliga banker

	1971	1972	1973	1974	1975
Januari	38.6	37.0	36.8	41.2	37.3
Februari	38.3	35.7	35.0	39.1	34.9
Mars	38.3	36.3	36.6	37.5	37.6
April	38.9	35.4	34.9	34.6	37.7
Maj	36.0	34.7	35.4	33.1	36.2
Juni	35.0	33.5	34.8	32.1	36.9
Juli	37.7	35.5	37.6	33.9	40.2
Augusti	37.2	34.9	36.2	32.6	39.2
September	37.0	34.2	36.1	34.7	40.8
Oktober	38.2	35.4	35.9	34.5	40.3
November	38.3	35.4	38.2	35.9	40.8
December	38.2	37.3	39.9	38.4	43.1

vad affärsbankernas åtagande enligt överenskommelsen skulle vara och under de sista månaderna av året skedde en viss minskning av deras innehav.

Under de två första månaderna av 1975 låg affärsbankernas genomsnittliga likviditetskvot på en lägre nivå än under motsvarande månader året innan. Därefter ökade den genomsnittliga likviditetskvoten successivt och översteg varje månad värdet för motsvarande månad ett år tidigare (tabell 4).

I mars 1975 hade ändrade tillämpningsföreskrifter för affärsbankernas lik-

Tabell 5. Inlåning hos bankerna

	Mkr			
Förändring i innestående belopp	Affärs- banker	Spar- banker	Förenings- banker	Summa
1973 1 kv	3 675	2 595	209	6 479
2 kv	447	40	145	632
3 kv	2 863	1 146	335	4 344
4 kv	5 057	59	412	5 410
Hela året	12 042	3 722	1 101	16 865
1974 1 kv	4 048	3 007	291	7 346
2 kv	670	178	227	265
3 kv	1 623	728	362	2 713
4 kv	1 612	413	617	1 816
Hela året	6 613	3 500	1 497	11 610
1975 1 kv	4 593	3 751	335	8 679
2 kv	1 360	64	147	1 277
3 kv	2 390	1 407	492	4 289
4 kv ¹	3 829	219	646	4 256
Hela året	9 452	4 875	1 620	15 947
Ställning 1975-12-31	98 573	49 184	10 435	158 192

Anm. I december 1975 genomfördes en smärre ändring i redovisningen av inlåningen i affärsbankerna. I länsyn härtill har tagits vid beräkningen av förändringen under 4:e kv 1975.

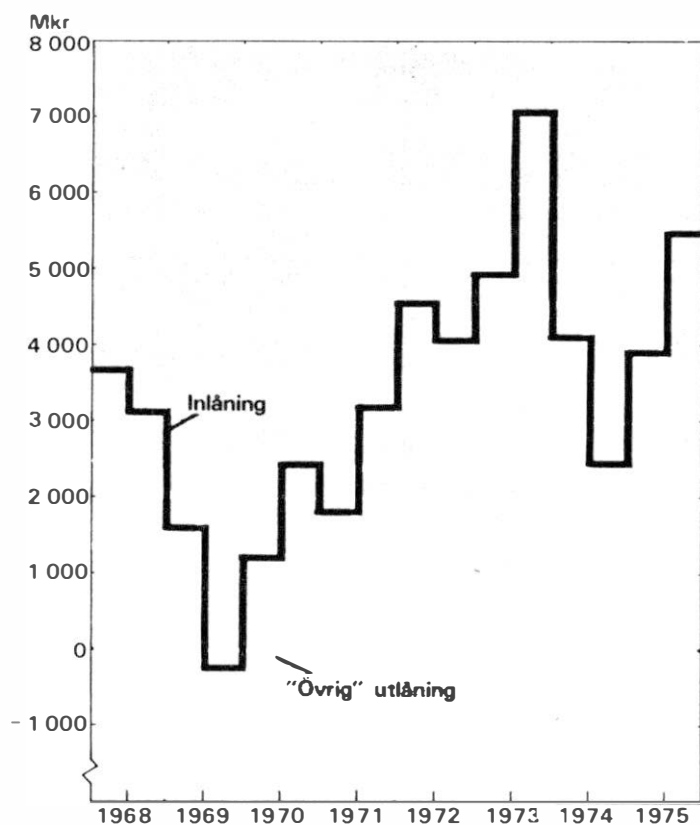
¹ Preliminära siffror

viditetskvoter utfärdats. De nya tillämpningsföreskrifterna innebar bl. a. att, i motsats till vad som tidigare gällt, kravet skulle anses vara uppfyllt om den genomsnittliga likviditetskvoten under varje 12-månadersperiod översteg eller var lika med det fastställda kravet. Då dessa nya beräkningsregler infördes i mars 1975 kommer den första 12-månadersperioden i systemet att löpa ut först vid utgången av februari 1976. Under den hittillsvarande 10-månadersperioden – mars–december 1975 – låg affärsbankernas genomsnittliga likviditetskvot 6,4 procentenheter över likviditetskravet, trots de höjningar av kravet som vidtogs under året.

Insättarbehållningen hos affärsbankerna ökade helåret 1975 i en betydligt snabbare takt än under 1974. Den procentuella ökningen av insättarbehållningen uppgick till 10,5 % mot 7,9 % året innan. Den beloppsmässiga ökningen uppgick till 9 452 mkr mot 6 613 mkr under 1974 (tabell 5). Som framgår av diagram E var det framför allt under andra halvåret som insättarbehållningen ökade även om den säsongkorrigerade ökningen under första halvåret var större än under andra halvåret 1974.

Diagram E. Affärsbankernas inlåning och "övriga" utlåning:

Nettoflöden per halvår
Säsongrensade uppgifter

Tabell 6. Affärsbankernas utlåning

						Mkr
Nettobelopp	Bostadsbyggnadskrediter			Mellankrediter		
	1973	1974	1975	1973	1974	1975
1 kv	875	216	667	·	- 259	- 80
2 kv	- 414	310	- 37	·	74	60
3 kv	444	247	- 872	306	- 211	- 39
4 kv	- 798	464	218	718	- 190	121
Hela året	107	1 237	- 24	1 024	- 586	62
Ställning 12-31	11 348	12 585	12 681	1 024	438	500

Nettobelopp	Övrig utlåning			Total utlåning		
	1973	1974	1975	1973	1974	1975
1 kv	1 524	3 301	1 936	2 400	3 258	2 523
2 kv	2 214	2 927	2 074	1 799	3 311	2 097
3 kv	1 712	- 148	1 763	2 463	- 112	852
4 kv	1 187	393	2 730	1 107	667	3 069
Hela året	6 637	6 473	8 503	7 769	7 124	8 541
Ställning 12-31	50 675	57 148	65 531	63 047	70 171	78 712

Anm. På grund av omläggning av redovisningen av byggnadskrediter motsvaras "bostadsbyggnadskrediter" fr. o. m. november 1975 av "prioriterade byggnadskrediter".

Affärsbankernas totala utlåning blev 1975 något större än 1974. Den totala nettoutlåningen uppgick till 8 541 mkr mot 7 124 mkr året innan. De utestående bostadsbyggnadskrediterna minskade medan det utestående beloppet av affärsbankernas övriga utlåning ökade i en betydligt större utsträckning än året innan (tabell 6).

Nya bostadsbyggnadskrediter utlämnades 1975 till ett belopp av 9 703 mkr mot 9 663 mkr året innan. Även avlyften blev större 1975 än 1974 - 9 727 mkr mot 8 426 mkr - och det utestående beloppet av bostadsbyggnadskrediter minskade med 24 mkr. Under 1974 hade en ökning med 1 237 mkr ägt rum.

Affärsbankernas "övriga utlåning" - annan utlåning än bostadsbyggnadskrediter och mellankrediter - kom under 1975 som helhet att öka i en betydligt större omfattning än under 1974. Den beloppsmässiga ökningen av det utestående beloppet blev 8 503 mkr mot 6 473 mkr under 1974. Ännu under första halvåret 1975 ökade dock affärsbankernas övriga utlåning i en lugn takt även om, säsongrensat, ökningen var större än under andra halvåret 1974 (diagram E). Vid utgången av juni 1975 uppgick ökningstakten - mätt som procentuell 12-månadersförändring - till 7,5 %. Fr. o. m. au-

gusti 1975, efter det att utlåningstaket upphävts, började utlåningen att öka i en accelererande takt. För året som helhet uppgick den procentuella ökningen av det utestående beloppet till 14.9 % mot 12.8 % under 1974.

En stordel av affärsbankernas övriga utlåning var under 1975 refinansierad i utlandet. Under 1974 hade denna refinansiering uppgått till ca 470 mkr utgörande 7.2 % av den totala övriga utlåningen. Under framför allt första halvåret 1975 ökade denna utlandsfinansiering i snabb takt men avtog något under andra halvåret. För 1975 som helhet kom dock refinansieringen i utlandet att uppgå till drygt 2 000 mkr och utgjorde därmed ca 24 % av den totala övriga utlåningen 1975.

Affärsbankernas övriga utlåning består till stor del av kreditgivning till näringslivet men också i inte oväsentlig utsträckning till privatpersoner. Lån till dessa återfinns inte enbart under rubriken "Privatpersoner m. m." utan även under rubriken "Långfristiga bostadslån". Dessa senare lån torde till stor del bestå av belåning av äldre bostadsfastigheter, t. ex. i samband med försäljning av äldre enfamiljshus, och i mindre utsträckning av topplån till nyproducerade bostadsfastigheter. Till en del torde här även ingå lån mot inteckning i bostadsfastigheter avsedda för konsumtionsändamål. Fördelningen på olika ändamål av affärsbankernas övriga utlåning belyses av Svenska Bankföreningens kreditanalys, som genomförs den 9 maj och 9 november varje år.

Under såväl första som andra halvåret 1974 hade en stor del av affärsbankernas övriga utlåning gått till näringslivet och då i första hand till industrin. Även under första halvåret 1975 utgjorde krediter till industrin en förhållandevis stor del. Av affärsbankernas totala övriga utlåning första halvåret 1975 på, enligt kreditanalysen, 3 350 mkr utgjorde 1 240 mkr krediter till industrin. Även utlåningen till handels- och servicenäringsar uppgick till relativt stora belopp. Affärsbankernas utlåning till totala näringslivet uppgick första halvåret 1975 till 2 870 mkr. Endast 520 mkr hänförde sig till posterna privatpersoner och långa bostadslån.

Den stora utlåningen andra halvåret 1975, som översteg utlåningen under såväl andra halvåret 1974 som första halvåret 1975, utgjordes i mycket begränsad omfattning av krediter till industrin eller 480 mkr. Nästan hälften av den övriga utlåningen eller 1 850 mkr föll på posterna privatpersoner och långa bostadslån.

Såsom beskrivits i kapitlet om kreditpolitiken gjordes vissa justeringar av den övriga utlåningen vid avstämningen av hur affärsbankerna respekterade kravet om utlåningstak. Den tidigare omnämnda refinansieringen i utlandet fick härvid betraktas som en avdragspost. Å andra sidan skulle affärsbankernas kreditgarantier för lån upptagna i Sverige under vissa förutsättningar adderas till den övriga utlåningen. Affärsbankernas totala garantiförbindelser kan indelas i tre kategorier – kreditgarantier för lån upptagna i Sverige, kreditgarantier för lån upptagna i utlandet samt övriga garantiförbindelser (entreprenadgarantier etc.) Fr. o. m. andra halvåret 1974 hade

affärsbankernas garantiförbindelser börjat att öka i snabb takt. Från att under 1972 och 1973 ha ökat med knappt 150 mkr per år blev ökningen under 1974 inte mindre än 3 312 mkr. Under 1975 kom ökningen av de totala garantiförbindelserna att bli något större eller 3 487 mkr. Under 1974 hade ökningen av de totala garantiförbindelserna till stor del utgjorts av kreditgarantier för lån upptagna i Sverige. Under 1975 skedde en förskjutning härvidlag genom att affärsbankernas kreditgarantier för lån upptagna i utlandet ökade med ca 1 700 mkr och utgjorde därmed mer än hälften av den totala ökningen av garantiförbindelserna. Ökningen av kreditgarantierna för lån upptagna i Sverige blev 1975 betydligt mindre än 1974.

Sparbanker

Sparbankernas totala likvida tillgångar kom under 1975 att öka i en snabbare takt än under året innan. Den mycket måttliga ökningen av de totala likvida tillgångarna under 1974 hade framför allt återspeglats i en minskning av nettofordringarna mot affärsbankerna – i allt väsentligt Sparbankernas Bank. Under 1975 ökade återigen sparbankernas nettofordringar mot affärsbankerna. Samtidigt kom sparbankernas nettoförvärv av bostadsobligationer att bli större 1975 än 1974 – 1 220 mkr mot 1 160 mkr. Även sparbankernas nettoförvärv av statsobligationer blev större 1975 än 1974.

Sparbankernas förbindelser ökade 1975 i en långsammare takt än de likvida tillgångarna och den genomsnittliga likviditetskvoten ökade under årets lopp. Vid utgången av december 1975 låg den genomsnittliga likviditetskvoten på 27,0 % mot 26,3 % vid utgången av december 1974. På vissa undantag när uppfyllde sparbankerna varje månad det rekommenderade kravet.

Insättarbehållningen hos samtliga sparbanker ökade under 1975 i en högre takt än under året innan. Den procentuella ökningen uppgick 1975 till 11,1

Tabell 7. Sparbankernas utlåning

Mkr

Nettobelopp	Prioriterade byggnadskrediter			Övrig utlåning			Total utlåning		
	1973	1974	1975	1973	1974	1975	1973	1974	1975
1 kv	172	43	- 144	361	593	571	533	636	427
2 kv	146	100	12	529	1 144	917	675	1 244	929
3 kv	147	325	- 32	422	457	694	569	782	662
4 kv	- 46	- 234	47	456	304	1 045	410	70	1 092
Hela året	419	234	- 117	1 768	2 498	3 227	2 187	2 732	3 110
Ställning 12-31	3 674	3 917	3 849	26 040	28 611	32 041	29 714	32 528	35 890

Anm. Uppgifterna avser Sparbanksföreningens statistikgrupp (f. n. 71 sparbanker). Nettobeloppen men ej ställningsuppgifterna är korrigerade för fusioner.

% mot 8,3 % under 1974. I absoluta tal kom ökningen av insättarbehållningen att uppgå till 4 875 mkr mot 3 500 mkr 1974 (tabell 5).

Sparbankernas nya krediter till bostadsbyggandet ökade under 1975. Avlyften ökade dock än mer. Utbetalningarna av nya bostadsbyggnadskrediter uppgick sålunda till 3 165 mkr mot 3 043 mkr 1974. Det utestående beloppet bostadsbyggnadskrediter minskade 1975 med 117 mkr. Året innan hade det ökat med 234 mkr (tabell 7).

Ökningstakten hos sparbankernas övriga utlåning sjönk något under första halvåret 1975 men ökade under andra halvåret i en allt snabbare takt. För året som helhet kom ökningstakten hos den övriga utlåningen att uppgå till 11,3 %. Under 1974 hade den övriga utlåningen ökat med 9,4 %. Den absoluta ökningen av sparbankernas övriga utlåning uppgick 1975 till 3 227 mkr mot 2 498 mkr 1974.

Föreningsbankerna

Även föreningsbankernas likvida tillgångar ökade under 1975 i en större omfattning än under året innan. Under tidigare år hade föreningsbankernas likvida tillgångar nästan uteslutande placerats som fordringar på Föreningsbankernas Bank. Under 1975 placerade föreningsbankerna en stor del av ökningen av sina likvida tillgångar i bostadsobligationer och i Hypoteksbankens obligationer. Föreningsbankernas likviditetskvoter ökade successivt under året och översteg varje månad det rekommenderade kravet. I december 1975 minskades emellertid föreningsbankernas likviditetskvot till 23,3 % mot 24,5 % i december 1974.

Den mycket gynnsamma inlåningsutvecklingen hos föreningsbankerna fortsatte under 1975 även om ökningstakten något dämpades. Insättarbehållningen hos föreningsbankerna hade under 1974 ökat med 20,5 %. Under loppet av 1975 sjönk ökningstakten något men uppgick ändå för året som helhet till 18,4 %. I absoluta tal blev ökningen av insättarbehållningen större 1975 än 1974 – 1 620 mkr mot 1 497 mkr (tabell 5).

Föreningsbankernas övriga utlåning hade under 1974 ökat med 13,9 %.

Tabell 8. Föreningsbankernas utlåning

Mkr

Nettobelopp	Bostadsbyggnadskrediter			Övrig utlåning			Total utlåning		
	1973	1974	1975	1973	1974	1975	1973	1974	1975
1 kv	6	12	73	224	228	178	230	240	251
2 kv	2	20	58	86	279	185	88	299	243
3 kv	24	54	51	171	236	343	195	290	394
4 kv	25	119	46	195	79	441	220	198	487
Hela året	57	205	228	676	822	1 147	733	1 027	1 375
Ställning 12-31	198	403	631	5 927	6 749	7 896	6 125	7 152	8 527

Under första halvåret 1975 sjönk ökningstakten något men steg därefter så att för året som helhet ökningen kom att uppgå till 17,0 %. Detta innebar att den absoluta ökningen av den övriga utlåningen uppgick 1975 till 1 147 mkr mot 822 mkr 1974 (tabell 8).

Försäkrings- och pensionsinrättningar

Försäkringsbolagen

Under de tre första kvartalen 1975 drog försäkringsfallen en kostnad av 4 173 mkr mot 3 293 mkr motsvarande period året innan och premieintäkterna inbringade 7 258 mkr mot 5 905 mkr förra året. Tillsammans med en större kapitalavkastning innebar detta att försäkringsbolagens placeringsbehov ökade.

Försäkringsbolagens sammanlagda nettoplaceringar under de tre första kvartalen 1975 uppgick till 3 900 mkr mot ca 3 050 mkr motsvarande period året innan. En liten del härav placerades i egna fastigheter. Genom att försäkringsbolagens banktillgodohavanden kraftigt minskade under perioden kom deras placeringar på kapitalmarknaden att uppgå till drygt 4 100 mkr mot ca 2 800 mkr under motsvarande period året innan. I placeringsmönstret skedde en förskjutning så till vida att försäkringsbolagens placeringar i statsobligationer blev mindre under de tre första kvartalen 1975 än under motsvarande period året innan medan deras kreditgivning till näringslivet, framför allt i form av obligationer, blev betydligt större.

Allmänna pensionsfonden

Fondtillväxten hos allmänna pensionsfondens tre första fonder blev 1975 större än 1974. Fondökningen uppgick till 11 390 mkr mot 10 324 mkr året innan (tabell 9).

Under de föregående tre åren hade allmänna pensionsfonden successivt

Tabell 9. Allmänna pensionsfonden

Nettobelopp	Mkr				
	1971	1972	1973	1974	1975
Fondökning	8 307	9 585	10 026	10 324	11 390
Upplåning	1 163	- 968	- 142	- 141	- 176
Summa	9 470	8 617	9 884	10 183	11 214
Placeringar (nom värde)	9 036	8 061	9 213	9 118	10 225
Återlån	277	352	454	767	584
Diverse ¹	157	204	217	298	405
Summa	9 470	8 617	9 884	10 183	11 214

Anm. Uppgifterna i tabellen avser de tre första fonderna.

¹ Kassa och banktillgodohavanden samt räntefordringar, differens mellan nominellt och bokfört värde m. m.

återbetalat tidigare upptagna banklån, vilket minskade fondens placeringsskapacitet. Under 1975 påverkades placeringsskapaciteten av fondens upplåning i banker i ungefär samma omfattning som under de föregående åren. Återlånen å sin sida kom att belasta placeringsskapaciteten i avtagande omfattning. De drog 584 mkr 1975 mot 767 mkr 1974. Däremot ökade fondens refinansiering av affärsbankernas exportkrediter; annan utlåning till bankerna än återlån uppgick till 596 mkr 1975 att jämföras med 459 mkr 1974. Allmänna pensionsfondens placeringar på kapitalmarknaden växte likväl.

Nettoplaceringarna på kapitalmarknaden från de tre första fonderna uppgick under 1975 till 9 593 mkr mot 8 518 mkr året innan. Allmänna pensionsfondens placeringar fördelade på sektorer redovisas i tabell 16 under "Offentliga försäkringsinrättningar", som dock även inkluderar allmänna pensionsfondens fjärde fonds aktieförvärv, vilka under 1975 uppgick till ca 168 mkr. Av de tre första fondernas totala nettoplaceringar erhöll såväl näringslivet, kommunerna som staten ett större belopp 1975 än 1974. Kreditgivningen till bostäder blev mindre. Den relativa fördelningen av placeringarna blev: staten 26 % (f år 18 %), kommunerna 8 % (7 %), bostadssektorn 37 % (47 %) och näringslivet 29 % (28 %). Bostadsinstitutens obligationer har här i sin helhet förts till bostadssektorn.

Kreditaktiebolag och hypoteksinrättningar

Kreditaktiebolagen och hypoteksinrättningarna svarar i stor utsträckning för den långfristiga utlåningen till kommunerna, bostadssektorn och näringslivet. De ombesörjer sin kapitalanskaffning till en del genom reverslån hos andra kreditinstitut. För ett stort antal av dem sker dock kapitalanskaffningen främst genom emissioner av obligationer. Under 1975 kom också utländska lånemarknader att spela en stor roll för de kommun- och näringslivsinansierande kreditaktiebolagens kapitalanskaffning.

Kommuninstitut

De båda kommuninstitutens sammanlagda emissioner av obligationer på den svenska marknaden blev 1975 större än 1974 – 205 mkr mot 149 mkr. Utöver obligationsemissioner anskaffades även medel på andra lånemarknader i Sverige till ett betydligt större belopp 1975 än året innan. Härutöver lånade de båda kommuninstitut, för första gången, drygt 200 mkr på utländska kreditmarknader.

Den kraftigt ökade upplåningen 1975 återspeglas i att nyutlåningen från de båda kommuninstitut blev större 1975 än 1974. Även nettoutlåningen blev 1975 avsevärt större än 1974 – 1 046 mkr mot 303 mkr (tabell 10).

Bostadsinstitut

Bostadsinstitutens låneförmedling, som hade ökat mycket kraftigt under de föregående åren fortsatte att öka 1975. Obligationer emitterades 1975

till ett belopp om 10 800 mkr, exkl. konverteringar, mot 10 200 mkr året innan. Nya lån utlämnades till ett belopp om 12 065 mkr vilket var 1 650 mkr mer än under 1974. Även nettoutlåningen blev 1975 större än 1974 – 11 607 mkr med 9 958 mkr.

I ovan redovisade uppgifter om bostadsinstitutens upp- och utlåning ingår förutom låneförmedling till prioriterade ändamål, i huvudsak bestående av nyproduktion av bostäder, även institutens övriga låneförmedling, i stor utsträckning finansiering av icke statsbelånade affärs- och kontorshus. Av institutens nytulåning får högst 10 % användas för icke prioriterade ändamål.

Företagsinstitut

Företagsinstitutens bruttoupplåning på den svenska kreditmarknaden – såväl i form av emission av obligationer som reverslån i andra kreditinstitut – blev 1975 av en betydligt större omfattning än 1974 – 2 450 mkr mot 1 900 mkr. Hypoteksbankens bruttoupplåning, exkl. konverteringar, ökade från 275 mkr 1974 till 375 mkr 1975. Den samlade bruttoupplåningen från Industrikredit och Företagskredit uppgick till 980 mkr vilket är drygt 200 mkr mer än under året innan. Exportkredit och Investeringsbanken lånade på den svenska marknaden 490 mkr resp. 375 mkr (f år 579 mkr resp.

Tabell 10. Kreditaktiebolags och hypoteksinrättningars utlåning

Nettobelopp	Mkr				
	1971	1972	1973	1974	1975
<i>Kommuninstitut</i>					
Kommunlåneinstitut	90	111	79	53	103
Kommunkredit	44	203	131	250	943
Summa	134	314	210	303	1 046
<i>Bostadsinstitut</i>					
Stadshypotekskassan	4 282	2 701	3 418	4 789	4 735
Kreditaktiebolag för bostadsfinansiering	3 198	3 432	4 567	5 169	6 872
Summa	7 480	6 133	7 985	9 958	11 607
<i>Företagsinstitut</i>					
Investeringsbanken	428	428	268	476	675
Industrikredit, Företagskredit och Företagskapital	479	456	587	555	751
Exportkredit	256	79	6	300	307
Lantbrukskredit	129	150	151	139	147
Allmänna hypoteksbanken	207	172	179	241	410
Skeppshypotekskassor	75	99	81	8	54
Summa	1 574	1 384	1 272	1 719	2 344
Totalt	9 188	7 831	9 467	11 980	14 997

100 mkr). Härutöver anskaffade dessa båda institut medel på utländska lånemarknader till ett belopp om 235 resp. 630 mkr. Under 1974 hade företagsinstituten inte tagit upp några lån på de utländska kreditmarknaderna.

Genom den ökade kapitalanskaffningen hos företagsinstituten – såväl på den svenska som på den utländska kreditmarknaden – kom deras sammanlagda nettoutlåning att vida överstiga 1974 års nivå. Under 1974 hade den totala nettoutlåningen från dessa institut uppgått till 1 719 mkr. Under 1975 ökade nettoutlåningen till 2 350 mkr. Nettoutlåningen var 1975 större än 1974 hos samtliga företagsinstitut (tabell 10).

Obligationsmarknaden

Långfristig bruttoupplåning

Den totala långfristiga bruttoupplåningen på den svenska obligationsmark-

Tabell 11. Långfristiga obligationslån

Bruttobelopp	Mkr		
	1973	1974	1975
Staten			
Räntelöpande lån	3 363	3 795	8 077
Premielån, inkl konverteringar	975	1 700	1 850
Premielån, exkl konverteringar	800	1 450	1 575
Summa (exkl konverteringar)	4 163	5 245	9 652
Kommuner och kommuninstitut			
Kommuner, emissioner i Sverige			
inkl konverteringar	525	490	435
exkl konverteringar	485	490	435
Kommuninstitut, emissioner i Sverige	135	149	205
Summa (exkl konverteringar)	620	639	640
Bostadsinstitut			
Inkl konverteringar	8 877	12 316	11 964
Exkl konverteringar	8 331	10 217	10 817
Avseende bostadsfinansiering	7 492	9 216	9 741
Näringslivet			
Företag, emissioner i Sverige	1 549	1 395	2 620
Företagsinstitut, emissioner i Sverige	357	364	562
Bostadsinstitut avseende andra ändamål än bostadsfinansiering	839	1 001	1 076
Summa	2 745	2 760	4 258
Utländska låntagare	75	–	–
Totalt	15 095	17 860	24 291

naden, exkl. konverteringar, ökade mycket markant från 1974 till 1975. Den totala bruttoupplåningen uppgick 1975 till 24 291 mkr, vilket är drygt 6 400 mkr mer än 1974. Mellan 1973 och 1974 hade den långfristiga obligationsupplåningen ökat med knappt 2 800 mkr (tabell 11).

Statens långfristiga bruttoupplåning på obligationsmarknaden fördubblades i stort sett mellan 1974 och 1975. Exkl. konverteringar uppgick statens långfristiga bruttoupplåning till 9 652 mkr 1975 mot 5 245 mkr året innan. Det var härvid framför allt de räntebärande långfristiga obligationerna som ökade – från 3 795 mkr 1974 till 8 077 mkr 1975. Emissionerna av premieobligationer ökade endast obetydligt.

Liksom under de föregående åren gav staten 1975 ut ett sparobligationslån. Då sparobligationer inte kan omsättas på marknaden räknas de här inte med bland emissionerna på obligationsmarknaden. Uppgifter om sparobligationslånet lämnas i stället i avsnittet om staten samt i kapitlet om ränteutvecklingen.

Kommunernas och kommuninstitutens sammanlagda upplåning på den svenska obligationsmarknaden blev 1975 av ungefär samma omfattning som 1974. Det var härvid kommuninstitutens upplåning som ökade medan kommunernas egna obligationsemissioner i Sverige blev något mindre än året innan.

Bostadsinstitutens obligationsupplåning blev 1975 endast obetydligt större än 1974 – 10 817 mkr mot 10 217 mkr. Den del av bostadsinstitutens upplåning, som avser bostadsfinansiering – ca 90 % – ökade från 9 216 mkr 1974 till 9 741 mkr 1975.

Näringslivets kapitalanskaffning genom emissioner av obligationer på den svenska marknaden steg mycket markant mellan 1974 och 1975. Företagens egna emissioner ökade under 1975 med drygt 1 200 mkr till 2 620 mkr. Även de näringslivsfinansierande institutens bruttoupplåning på den svenska obligationsmarknaden fördubblades i det närmaste mellan 1974 och 1975 och uppgick till 562 mkr. Läggs härtil de belopp, som bostadsinstitutet använder för andra ändamål än den prioriterade bostadsfinansieringen, kom näringslivets kapitalanskaffning på den svenska obligationsmarknaden att öka från 2 760 mkr 1974 till 4 258 mkr 1975.

Parallellt med den tidigare beskrivna utökade emissionsverksamheten skedde under 1975 en breddning av den svenska obligationsmarknaden i så måtto att en allt större del av emissionerna placerades på marknaden utanför de egentliga kreditinstituten. Ännu under första halvåret 1975 var denna marknad helt obetydlig men tillväxte påtagligt under andra halvåret. De nya placerarnas intresse var framför allt riktat mot obligationer och förlagslån emitterade av industriföretag. Av de sammanlagda teckningarna på lån av detta slag under första halvåret 1975 svarade marknaden utanför de egentliga kreditinstituten för en andel som låg under 5 %. Av teckningarna under andra halvåret var motsvarande andel över 20 %. Fördelningen av tecknare på obligations- och förlagslån emitterade av industri-

företag under perioderna april–juni 1975 samt augusti–november 1975 redovisas i nedanstående tablå. Även vad gäller statsobligationer kunde en motsvarande tendens iakttas.

Fördelning av tecknare på obligations- och förlagslån emitterade av industri-företag 1975 (i %)

Tecknare	april – juni			augusti – november		
	obliga-tions-lån	för-lags-lån	Summa	obliga-tions-lån	för-lags-lån	Summa
AP-fonden	61.1	61.0	61.1	50.3	42.8	48.3
Försäkrings-bolag	24.3	27.6	24.9	20.5	32.1	23.5
Enskilda personer	1.7	6.5	2.6	4.8	10.6	6.3
Övriga tecknare	2.1	4.9	2.7	14.7	14.5	14.6
Rest ¹	10.8	–	8.7	9.7	–	7.3
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Summa i mkr	625	150	775	760	265	1 025

¹ Belopp som vid mättillfällena – två veckor efter emissionerna – fortfarande låg kvar hos emissionsbankerna.

Långfristiga och kortfristiga obligationer – nettoplaceringar

Även nettoemissionerna av långfristiga obligationer på den svenska marknaden blev 1975 avsevärt större än 1974. Efter avdrag för konvertering, amortering och inlösen redovisas för 1975 ett belopp om 21 640 mkr mot 16 536 mkr året innan. Mot slutet av 1975 emitterade staten två kortfristiga obligationslån. Då ett tidigare emitterat kortfristigt obligationslån förföll till betalning kom dock nettoemissionerna av kortfristiga obligationer att bli endast obetydligt större 1975 än 1974. De totala nettoemissionerna på den svenska obligationsmarknaden kom härigenom att uppgå till 22 910 mkr mot 17 486 mkr 1974. Uppgifterna återfinns i tabell 12, som också visar fördelningen av dessa nettoemissioner på låntagargrupper och placerargrupper.

Statens totala nettoupplåning på den svenska obligationsmarknaden blev 1975 av större omfattning än 1974. Det var härvid nettokapitalanskaffningen genom långfristiga obligationer som ökade. Affärsbankernas nettoförvärv, som en följd av deras förbättrade likviditetsläge, blev betydligt större 1975 än 1974. Även allmänhetens nettoförvärv – framför allt i form av premieobligationer – blev större 1975 än 1974.

Kommunernas nettoupplåning på obligationsmarknaden, som hade minskat under de föregående åren, ökade något under 1975. Bostadssektorns nettoupplåning blev något större 1975 än året innan.

Tabell 12. Obligationsmarknaden

Nettobelopp

Mkr

Långgivare	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bo-städer	Näringsliv	
1974					
Riksbanken	1 151	6	—	— 2	1 155
Affärsbanker	628	— 26	2 099	186	2 887
Sparbanker och föreningsbanker	172	— 85	1 261	205	1 553
Enskilda försäkringsinrättningar	1 176	61	1 754	347	3 338
Offentliga försäkringsinrättningar	1 525	328	3 569	1 412	6 834
Allmänheten	1 393	91	188	47	1 719
Summa	6 045	375	8 871	2 195	17 486
varav:					
Kortfristiga obligationer	950	—	—	—	950
Långfristiga obligationer	5 095	375	8 871	2 195	16 536
1975 (prel)					
Riksbanken	1 905	—	—	— 5	1 900
Affärsbanker	2 085	— 190	2 355	430	4 680
Sparbanker och föreningsbanker	290	60	1 350	315	2 015
Enskilda försäkringsinrättningar	900	50	2 290	760	4 000
Offentliga försäkringsinrättningar	2 505	280	3 185	1 660	7 630
Allmänheten	1 700	215	210	560	2 685
Summa	9 385	415	9 390	3 720	22 910
varav:					
Kortfristiga obligationer	1 105	65	—	100	1 270
Långfristiga obligationer	8 280	350	9 390	3 620	21 640

Näringslivets nettoupplåning på den svenska obligationsmarknaden blev markant större 1975 än 1974 – 3 720 mkr mot 2 195 mkr. Såväl de enskilda som offentliga försäkringsinrättningarnas nettoförvärv av näringslivsobligationer ökade från 1974 till 1975. Affärsbankernas nettoförvärv steg från 186 mkr 1974 till 430 mkr 1975. Allmänheten, som under tidigare år, knappast förvärvat några näringslivsobligationer över huvud taget, ökade under 1975 sitt innehav med 560 mkr.

Kapitalmarknaden – en summering av vissa långfristiga placeringar

Det är förenat med både principiella och praktiska svårigheter att från den totala kreditmarknaden avgränsa vad som bör kallas kapitalmarknaden. I tabell 13 har aktier och långfristiga obligationer sammanförts med utlåningen från enskilda och offentliga försäkringsinrättningar såväl till realsektorerna som till kreditaktiebolagen och hypoteksinrättningarna, allt räknat netto.

Tabell 13. Kapitalmarknaden

Nettobelopp

Mkr

Placeringsform	Låntagare				
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	Summa
1974					
Långfristiga obligationer	5 095	375	8 871	2 195	16 536
Reverslån från enskilda och offentliga försäkringsinrättningar	—	303	443	2 927	3 673
Aktier	—	—	—	1 492	1 492
Summa	5 095	678	9 314	6 614	21 701
1975 (prel)					
Långfristiga obligationer	8 280	350	9 390	3 620	21 640
Reverslån från enskilda och offentliga försäkringsinrättningar	—	455	375	2 935	3 765
Aktier	—	—	—	2 125	2 125
Summa	8 280	805	9 765	8 680	27 530

Anm. Enskilda och offentliga försäkringsinrättningars reverslån innefattar såväl de som lämnats direkt till de olika realsektorerna som till specialinstitutet för dessa sektorer. Långfristiga obligationer har beräknats på samma sätt som i tabell 12.

Kreditaktiebolagens och hypoteksinrättningarnas låneförmedling kommer härvid med genom dessa instituts upplåning på den svenska obligationsmarknaden och i försäkrings- och pensionsinrättningarna. Kreditförsäkring genom upplåning på utländska kapitalmarknader är inte inkluderad.

En sådan avgränsning av kapitalmarknaden ger vid handen att kapitalmarknadsplaceringarna ökade mycket kraftigt under 1975 – från 21 701 mkr 1974 till 27 530 mkr. Ökningen 1975 gällde framför allt placeringarna i långfristiga obligationer och nyemissioner av aktier.

Kapitalmarknadsplaceringarnas tillväxt från 1974 till 1975 kom framför allt näringslivet och staten till godo medan såväl kommunernas som bostadssektorns upplåning endast ökade i smärre grad. Den relativa fördelningen av kapitalmarknadsplaceringarna 1975 blev: staten 30 % (förr 23 %), kommuner 3 % (3 %), bostäder 35 % (42 %) och näringslivet 32 % (32 %).

Utvecklingen hos vissa låntagargrupper

Staten

Det statliga budgetunderskottet, som under de föregående åren hade ökat mycket kraftigt, blev 1975 något större än 1974 och uppgick till 11 461 mkr (tabell 14).

Tabell 14. Statens upplåning

Nettobelopp

Mkr

	1971	1972	1973	1974	1975
Skattkamarväxlar och kort- tidslån	- 36	1 779	- 3 412	3 969	1 199
Korta obligationer	93	2 025	3 989	950	1 105
Långa obligationer	2 457	2 037	3 162	3 645	6 703
Premieobligationer	110	500	800	1 450	1 575
Sparobligationer	56	150	671	469	630
Övrigt	- 44	- 146	940	238	249
Totalt	2 636	6 345	6 150	10 721	11 461

Anm. Riksgäldskontorets och statsverkets kassaförändringar, som vanligtvis är små, har dragits av från skattkamarväxlar och korttidslån för att ernå överensstämmelse mellan uppgifterna för statens upplåning och budgetutfallet. Beloppen för sparobligationer inkluderar under respektive år upplupen ränta.

Statens upplåning utanför banksystemet kom under 1975 att bli än större än under 1974 – 5 757 mkr mot 4 862 mkr. Den blev osedvanligt stor under första halvåret och större än det statliga utgiftsöverskottet under denna tid. Den blev stor också under andra halvåret, men det då mycket omfattande utgiftsöverskottet täcktes likväl väsentligen genom upplåning i banksystemet.

Under 1975 skedde en påtaglig förlängning av löptiden för statsupplåningen. Statens långfristiga nettoupplåning – såväl räntelöpande långfristiga obligationer som premie- och sparlån – ökade med 3 344 mkr och uppgick till 8 908 mkr. Mot slutet av året emitterade riksgäldskontoret två kortfristiga obligationslån. Till följd av att ett tidigare emitterat kortfristigt obligationslån förföll till betalning kom dock statens nettoupplåning genom kortfristiga obligationer att bli endast obetydligt större 1975 än 1974.

Statens upplåning skedde under 1975 i följande former. Fyra långfristiga räntelöpande obligationslån emitterades på vilka sammanlagt 7 381 mkr inbetalades under 1975 och 695 mkr inbetalades på ett i slutet av 1974 emitterat långfristigt lån. Två ursprungligen långfristiga obligationslån på tillsammans 1 374 mkr förföll till betalning. Mot slutet av året emitterades två kortfristiga obligationslån på tillsammans 2 619 mkr. Tidigare under året hade ett ursprungligen kortfristigt lån förfallit till betalning. Tre premielån på tillsammans 1 850 mkr emitterades och två tidigare – 1955 års på 150 mkr och det s. k. B-lånet från 1964 på 125 mkr – inlöstes. Liksom under tidigare år gavs 1975 ett sparobligationslån ut. På detta tecknades 950 mkr mot 605 mkr 1974. Inbetalningarna på sparobligationslån sker med en viss fördröjning. Under 1975 inbetalades på detta lån 180 mkr. Totalt uppgick inbetalningarna på sparobligationslån under 1975 till 630 mkr. Häri ingår då även inbetalningar på 1974 års sparobligationslån samt räntekrediteringar på äldre lån.

Kommunerna

De kommunala bruttoinvesteringarna mätt i fasta priser, fortsatte att minska 1975. Däremot skedde en ytterligare tillväxt av den kommunala konsumtionen. Till följd av den snabba prisstegringen – inkluderande mycket kraftiga löneökningar hos de kommunalanställda – kom de totala kommunala utgifterna i löpande priser att öka i en mycket snabb takt 1975 och mer än de kommunala inkomsterna. Kommunernas finansiella ställning försämrades därför högst påtagligt – det finansiella sparandet beräknas ha försämrats med drygt 1 miljard kronor mellan 1974 och 1975. Det finansiella sparandet kan i princip antingen beräknas utifrån en sektors inkomster och utgifter eller utifrån förändringen av dess finansiella tillgångar och skulder. För 1974 ger dessa båda beräkningssätt helt olika resultat. Här redovisade uppgifter framkommer utifrån de kreditmarknadsstatistiska uppgifterna.

Försämringen av det finansiella sparandet har av kommunerna huvudsakligen mötts genom en kraftigt ökad upplåning. Deras likvida tillgångar synes under året som helhet ha minskat.

Fullständiga uppgifter över kommunernas finansiella situation finns ännu endast tillgängliga för första halvåret 1975. Den totala kommunala upplåningen detta halvår uppgick till ca 1 500 mkr. Under de båda föregående halvåren hade kommunernas totala upplåning endast uppgått till 700 mkr resp. 470 mkr. En del av upplåningen första halvåret 1975 skedde på den svenska kreditmarknaden – 336 mkr (tabell 15). En mycket stor del av upplåningen skedde på utländska kreditmarknader.

Kommunernas likvida tillgångar, som hade minskat under 1974, ökade något under första hälften av 1975. Denna likviditetsökning synes emellertid ha varit tillfällig. Av tillgängliga uppgifter att döma minskade kommunernas likvida tillgångar under 1975 som helhet.

Tabell 15. Kommunernas finansiella sparande, utlåning, likviditetsförändring och upplåning

	Mkr					
	1973		1974		1975	
	1 hå	2 hå	1 hå	2 hå	1 hå	
Finansiellt sparande	403	355	- 1 025	- 670	- 1 024	
Utlåning	148	131	283	181	221	
Likviditetsförändring	1 148	1 225	- 837	- 149	256	
Upplåning	893	1 001	471	702	1 501	
På kreditmarknaden	792	545	456	482	336	
Övrigt, inkl. i utlandet	101	456	15	220	1 165	

4mm Det finansiella sparandet är beräknat som ökningen av de finansiella tillgångarna minus ökningen av skulderna. Det svarar i princip mot skillnaden mellan inkomster och utgifter. I uppgifterna om utlåning och upplåning har lån mellan kommunerna uteslutits.

Den kommunala upplåningen synes ha blivit omfattande även under andra halvåret. För helåret 1975 tyder tillgängliga uppgifter på att den kommunala upplåningen uppgick till ca 2,2 miljarder kronor, vilket är 1 miljard mer än under 1974. På den inhemska kreditmarknaden lånade kommunerna 1975 1 021 mkr mot 938 mkr året innan. Kommunernas långfristiga net-
toupplåning i Sverige – såväl i form av obligationslån (inkl. kommuninstituten) som i form av långfristiga reverslån blev större och kommunernas upplåning i bankerna blev mindre 1975 än 1974. På utländska kreditmarknaden synes kommunerna (inkl. kommuninstituten) ha lånat ca 1 200 mkr.

Bostäder

Det totala antalet påbörjade lägenheter under 1975 uppgick endast till ca 50 000 mot drygt 80 000 under året innan. Minskningen av påbörjandet avsåg såväl flerfamiljshus som småhus. De totala bostadsinvesteringarna fortsatte att minska och i större omfattning än under året innan. Den volymmässiga nedgången av bostadsinvesteringarna mellan 1974 och 1975 uppgick till 9,5 %.

Kreditförseln till bostadsbyggandet blev något mindre 1975 än 1974. Bankernas utbetalningar av nya bostadsbyggnadskrediter uppgick 1975 till 13 463 mkr mot 12 951 mkr. Avlyften av byggnadskrediterna blev dock än större – 13 376 mkr mot 11 275 mkr 1974 – varför de utestående bostadsbyggnadskrediterna endast ökade med 87 mkr. Under 1974 hade de utestående bostadsbyggnadskrediterna ökat med 1 676 mkr. Bostadsinstitutens utbetalningar av nya långfristiga bostadslån, exkl. konverteringar, blev 1975 något större än 1974.

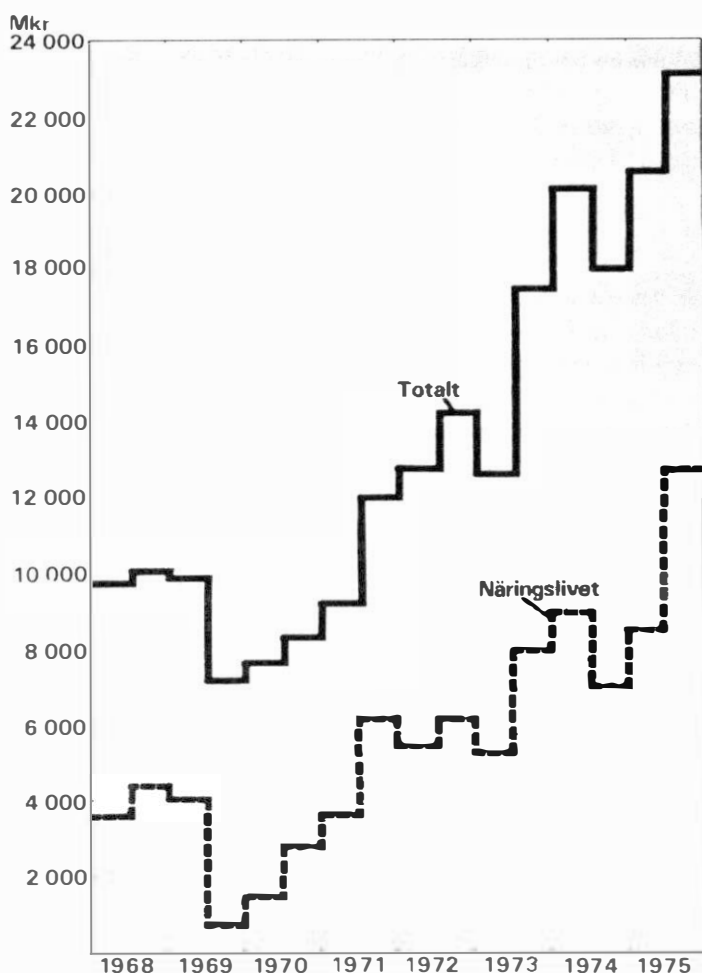
Näringslivet

Näringslivets investeringar i byggnader, anläggningar och maskiner beräknas volymmässigt ha minskat med ca 2 % mellan 1974 och 1975. Nedgången av näringslivets investeringar härrör dock framför allt från ett kraftigt omslag i investeringarna i handelsflottan. Industrins investeringar däremot beräknas ha fortsatt att öka under 1975. Samtidigt skedde en ytterligare kraftig ökning av lagerinvesteringarna. Företagens vinstutveckling, som varit mycket gynnsam under 1974, försvagades märkbart under 1975. En försvagning av företagets finansiella sparande på mellan 7 och 8 miljarder kronor har beräknats för 1975.

Näringslivets totala upplåning, som kraftigt hade ökat under 1974, blev än mer betydande under 1975. En förskjutning i upplåningsmönstret skedde dock. Under 1974 hade företagets upplåning framför allt tagit formen av bankkrediter. Under 1975 blev bankkrediternas andel av företagets totala upplåning allt mindre. Huvudparten av näringslivets upplåningsökning 1975 kom från den inhemska kapitalmarknaden och från utlandet.

Diagram F. Kreditmarknaden totalt samt näringslivets upplåning på kreditmarknaden

Nettolåden per halvår
Säsongrensade uppgifter

Samt. Jfr anm. till tabell 16

Mot slutet av 1974 hade företagen mer märkbart börjat utnyttja utländska kreditmarknader. Under 1975 följde en snabb expansion av upplåningen i utlandet, som pågick in på tredje kvartalet för att senare avtaga. För året som helhet blev företagens utlandsupplåning mycket omfattande.

Information om upplåningen i utlandet erhålles dels genom valutaanmälningar till riksbankens valutaavdelning, dels genom statistiska centralbyråns enkäter till företagen om företagens utländska tillgångar och skulder. Valutaavdelningens statistik visar, såsom närmare framgår av redovisningen i betalningsbalanskapitlet, att en mycket omfattande långfristig upplåning

i utlandet företogs av företagen och kreditaktiebolagen under 1975 (3 700 mkr, f. å. 1 800 mkr), koncentrerad till första, andra och tredje kvartalen. Även den kortfristiga upplåningen visade en kraftig ökning (2 100 mkr, f. å. 600 mkr). Det totala beloppet för registrerade långa och korta krediter uppgick sålunda under året till 5 800 mkr (f. å. 2 400 mkr). Härutöver upptog som tidigare nämnts, bankerna lån i utlandet för vidare utlåning till svenska företag. Bankernas upplåning uppgick under 1975 till ca 2 000 mkr. Summan av här redovisad upplåning i utlandet uppgår till 7 800 mkr (f. å. 2 900 mkr). Den i betalningsbalansen redovisade "restposten" indikerar att även ett omfattande inflöde av kortfristiga krediter – såsom handelskrediter – skedde under 1975.

Uppgifter ur statistiska centralbyråns statistik har sammanställts i nedanstående tablå för åren 1974 och 1975. Den innefattar förändringen per kvartal av ca 500 företags nettoskulder (skulder minus tillgångar, inkl. handelskrediter) gentemot utlandet. Som synes skedde under de båda första kvartalen 1974 en minskning av de utestående nettoskulder, varefter den begynnande upplåningen efter hand ledde till en allt större skuldökning. Under tolv månadersperioden fjärde kvartalet 1974 – tredje kvartalet 1975 uppgick skuldökningen till nära 5 000 mkr. För fjärde kvartalet 1975 föreligger ännu inte några uppgifter. Upplåningen under det kvartalet torde emellertid ha kraftigt överstigit upplåningen under fjärde kvartalet 1974, innebärande att de större företagens skuldökning till utlandet ökat med betydligt mer än 5 miljarder kronor 1975. Häri ingår inte av banker och kreditaktiebolag förmedlade krediter från utlandet. Deras kreditförmedling var störst under första halvåret 1975.

Kvartal	1974	1975
I	- 159	359
II	- 477	1 045
III	107	3 010
IV	477	

Den betydande upplåningen under 1975 från företagen synes mer än väl ha täckt de stora finansiella underskotten. Under loppet av 1975 skedde en mycket påtaglig ökning av företagens likvida tillgångar. Till denna likviditetsökning bidrog under andra halvåret de stora utbetalningarna från olika investeringsfonds- och arbetsmiljökonton i riksbanken. För året som helhet innebar dock nettoavsättningarna en belastning på företagens likviditet.

Kreditmarknaden – en summering

Den totala kreditgivningen på den svenska organiserade kreditmarknaden fortsatte under 1975 att expandera. Totalt kom kreditgivningen att uppgå till ca 44 000 mkr mot ca 38 000 mkr året innan (tabell 16). Som framgår av diagram F var ökningen koncentrerad till årets andra hälft. Bankernas

Tabell 16. Kreditmarknaden

Nettobelopp					Mkr
Långgivare	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bö- städer	Närings- liv	
1974					
Riksbanken	8 341	6	—	71	8 418
Affärsbanker	– 2 880	260	2 750	5 935	6 065
Sparbanker och föreningsbanker	385	– 111	1 800	3 899	5 973
Enskilda försäkringsinrättningar	1 176	47	2 172	2 046	5 441
Offentliga försäkringsinrättningar	1 525	645	3 594	3 050	8 814
Allmänheten	2 174	91	188	1 084	3 537
Totalt	10 721	938	10 504	16 085	38 248
1975 (prel)					
Riksbanken	335	—	—	45	380
Affärsbanker	5 200	– 75	2 380	8 130	15 635
Sparbanker och föreningsbanker	180	95	1 410	5 245	6 930
Enskilda försäkringsinrättningar	900	50	2 640	2 410	6 000
Offentliga försäkringsinrättningar	2 505	735	3 210	3 310	9 760
Allmänheten	2 340	215	210	2 300	5 065
Totalt	11 460	1 020	9 850	21 440	43 770

Anm. Tabellen visar olika sektors upplåning på den organiserade svenska kreditmarknaden. Denna marknad är avgränsad till att omfatta riksbanken, affärsbanker, sparbanker, föreningsbanker, enskilda och offentliga försäkringsinrättningar samt allmänhetens förvärv av aktier, förlagsbevis och obligationer samt dessutom andra statspapper än obligationer. Låntagarkategorierna utgörs av staten, kommunerna, bostadssektorn och näringslivet. Näringslivet har beräknats restpostvis och innefattar även enskilda personers upplåning i den mån denna upplåning inte utgörs av bostadsbyggnadskrediter eller långfristiga slutliga bostadslån, vilka ingår i bostadssektorn.

Kreditmarknadens avgränsning innebär att viss upplåning i Sverige, t. ex. företags lån hos andra företag eller hos institutioner icke uppräknade ovan, inte kommer med i redovisningen. Främst gäller detta företags och kommuners upplåning. Upplåningen i utlandet, annan än den som gått genom bankerna och kommit med i deras utlåning, redovisas inte heller i tabellen. Precisa uppgifter för upplåningen utanför den organiserade marknaden i Sverige föreligger inte och förklarar tabellens snäva avgränsning. För upplåningen i utlandet har dock vissa beräkningar gjorts och redovisats i texten ovan.

utlåning var 1975 större än 1974. Huvudparten av ökningen av kreditgivningen 1975 härrörde dock från kapitalmarknaden.

Statens och kommunernas upplåning på kreditmarknaden blev 1975 något större än 1974, medan bostadsbyggandets kreditförsel endast var obetydligt större 1975 än året innan. Ökningen av den totala inhemska kreditgivningen gick huvudsakligen till näringslivet. Näringslivets totala upplåning var dock avsevärt större än vad som redovisas i tabell 16. I någon mån gäller detta även kommunerna. Företagens och kommunernas upplåning i utlandet liksom den del av kreditaktiebolagens utlåning som är refinansierad i utlandet ingår nämligen inte i tabellen.

Ränteutvecklingen

Ränteutvecklingen i utlandet

På de större utländska kreditmarknaderna sjönk räntorna under första halvåret 1975. De stabiliserades eller steg i vissa fall svagt under andra halvåret. På de korta marknaderna, där räntorna vid årets början låg mycket högt, var räntesänkningarna kraftiga, medan räntorna på de långa marknaderna visserligen sjönk under årets första hälft men sedan stabiliserades på historiskt sett höga nivåer. Utvecklingen var dock något olika i olika länder (tabell 17 och diagram G och H).

I USA sjönk räntan på s. k. federal funds, dvs. dagslånededel, vid årets början från 7 till 5 % för att under hösten stabiliseras vid ca 6 %. Under årets två sista månader sjönk den återigen och låg på drygt 5 % i december. De amerikanska affärsbankernas utlåningsränta till bästa låntagare, den s. k. prime rate, låg i december 1974 på 10,25 %, sjönk därefter successivt till 7 % i juni för att därpå återigen stiga. I oktober låg den på 8 %¹ men hade i december sjunkit till 7,25 %. Den effektiva räntan på utelöpande industriobligationer i USA, representerad av ett genomsnitt av obligationer av olika kvalitetsklasser, föll under årets första månader liksom under hösten 1974 och låg i mars 1975 vid 9,3 %. Därefter steg den och låg vid 9,5 % under årets senare del.

De korta räntorna i Västtyskland sjönk successivt under hela 1975. Månadsgenomsnittet av dagslåneräntan låg i januari på drygt 7 %, medan den i december låg på drygt 3 %. Bästa bankränta sjönk under året från omkring 11 % till drygt 7 %. Den effektiva räntan på utestående långfristiga industriobligationer låg vid årets början på 10 % men sjönk successivt till 8,7 % i juni. Under hösten låg den relativt stabilt vid 9 %.

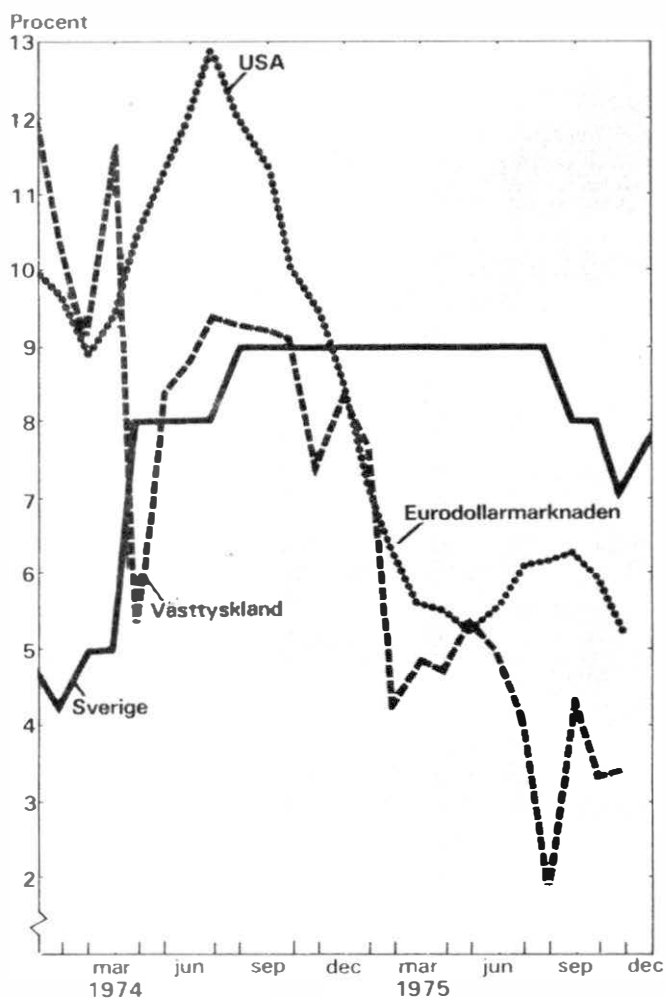
Tabell 17. Bankernas utlåningsränta till bästa låntagare i olika länder

	Procent		
	Stor-britannien	Väst-tyskland	USA ¹
1974 11 dec	13.50	11.50	10.25
1975 19 feb	13.50	10.75	9.75
16 apr	11.50	10.00	7.50
25 jun	11.00	9.50	7.00
20 aug	11.25	—	7.75
29 okt	12.25	7.25	7.75
10 dec	12.25	7.25	7.25

¹ Vid lånens upptagande avsätts i allmänhet 20 % av lånebeloppet på räntelöst konto, varför de angivna räntesatserna bör multipliceras med 1.25.

Källa: Chase Manhattan Bank

Diagram G. Dagsläneräntor

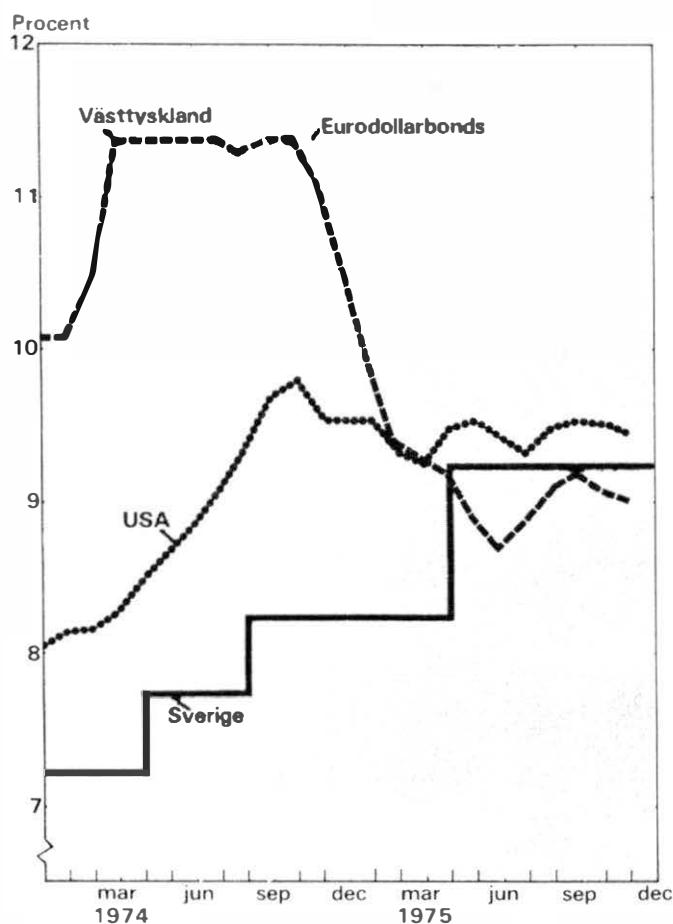

Not: För Sverige anges högsta dagsläneränta under månaden, för övriga månads-
genomsnitt av dagsläneräntan.

Källor: eurodollar: Monatsberichte der Deutschen Bundesbank
övriga: OTC (1)

På de internationella kreditmarknaderna motsvarade utvecklingen under 1975 i stora drag utvecklingen på de större nationella marknaderna, dvs. räntesänkningar under första halvåret och stabila eller svagt stigande räntnivåer under hösten. Räntan på tre månaders eurodollarlån sjönk från 10,75 % i slutet av 1974 till omkring 6 % vid halvårsskiftet. Under hösten steg räntan svagt för dessa lån och låg i oktober på 8 % men sjönk därefter åter och låg i december på knappt 6 %. Motsvarande lån i DM låg vid årets början på 8 % men sjönk därefter successivt och låg vid årets slut på 3,75 % (tabell 18). De effektiva räntorna för medellånga obligationslån, emitterade under 1975 på de internationella kapitalmarknaderna, låg för

Diagram H. Industriobligationsräntor

Anm: För Sverige anges lägsta emissionsränta, för övriga månadsgenomsnittet av effektiva räntan.

Källa: OECD

Tabell 18. Räntenivån på marknader för eurovalutor

Procent

	Dollor		Pund		DM	
	3 mån	1 år	3 mån	1 år	3 mån	1 år
1974 dec	10,75	9,81	18,69	16,50	8,00	8,25
1975 mar	6,25	7,88	12,13	13,50	5,13	6,13
jun	6,75	7,75	10,81	12,61	4,88	5,88
sep	8,00	8,88	11,50	12,38	3,88	5,56
dec	5,81	7,31	11,13	12,00	3,75	5,13

Anm: Siffrorna anger medelvärdet av köp- och säljnoteringar sista dagen i respektive månad.

Källa: International Herald Tribune

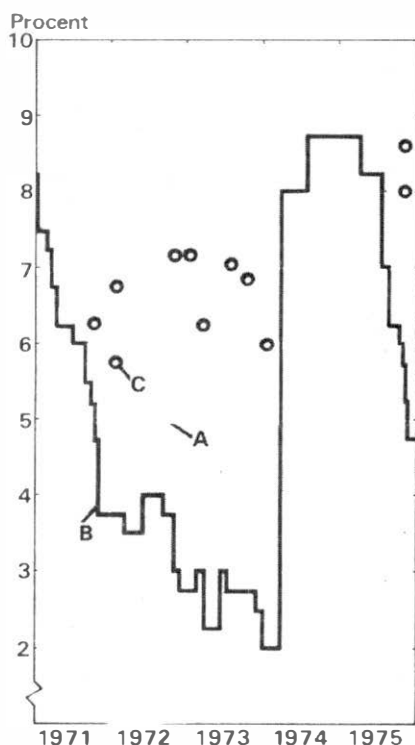
lån i dollar vid omkring 10 % i början av året, sjönk därpå till omkring 9 % vid halvårsskiftet. Under årets senare del steg dessa räntor återigen och låg i december vid knappt 10 %. För lån i DM låg motsvarande emissionsräntor vid knappt 10 % i början av året men sjönk därefter successivt och låg i augusti vid omkring 8,5 %. Efter några månaders uppehåll på den tyska euromarknaden emitterades lån i december till omkring 8 %.

Ränteutvecklingen i Sverige

Den allmänna räntenväns utveckling

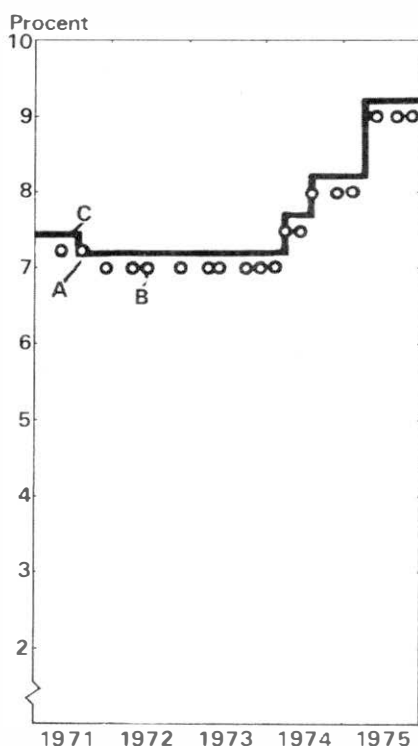
Under 1975 höjdes de långa räntorna och sänktes de korta. Den 17 april beslöt riksbanken att medge en höjning av räntorna för långa lån med en procentenhet innebärande att stats- och bostadsobligationer kom att få en

Diagram I. Riksbankens diskonto samt vissa kortfristiga statslåneräntor

- A. Riksbankens diskonto
- B. Diskonto för tre månaders skattkamarväxlar
- C. Effektiv ränta vid emissionsstillfället för statslån med högst sju års löptid

Diagram K. Emissionsräntor samt effektiv ränta på statliga lån

- A. Effektiv ränta på statliga lån med 15 års återstående löptid
- B. Emissionsränta för långa statslån
- C. Lägsta emissionsränta för långa industrilån

ränta på 9 %, kommunobligationer 9.25 % och industriobligationer lägst 9.25 %. Bankernas utlånings- och inlåningsräntor berördes inte av dessa åtgärder.

Som en följd av höjningen av den långa obligationsräntan höjde kreditaktiebolagen och hypoteksinstituten räntan på bundna lån med en procentenhet. I samband med denna höjning träffade riksbanken och Svenska Försäkringsbolags Riksförbund en överenskommelse om nya räntevillkor på av försäkringsbolagen lämnade lån som också innebar en uppjustering av de bundna räntorna med i stort sett en procentenhet. Genom höjningen av de bundna räntorna kom kostnaderna för långfristig upplåning på svensk marknad bättre i nivå med kostnaderna för motsvarande upplåning i utlandet.

Den 21 augusti beslöt riksbanken att sänka diskontot från 7 till 6 % (diagram I). I samband härmed sänkte bankerna sina räntor för vanlig inlåning och för utlåning mot rörlig ränta likaledes med en procentenhet. Den bundna räntan förändrades inte i samband med denna diskontosänkning utan bibehölls på den nivå som hade etablerats i april 1975.

Under såväl 1974 som 1975 uppjusterade bankerna sina rörliga utlåningsräntor något oberoende av diskontots ändringar. I någon mån har även tidigare viss ränteglidning förekommit. Uppjusteringarna 1974 och 1975 var dock mera påtagliga.

Vissa penningmarknadsräntor

Reglerna för bankernas upplåning i riksbanken har varit oförändrade sedan januari 1971. Räntan för upplåning i riksbanken är enligt dessa regler lika med diskontot förutsatt att upplåningen begränsas till 75 % av den låntagande bankens egna kapital. För upplåning över denna gräns utgår straffränta, vilken är lika med diskontot plus två procentenheter.

Räntan på dagslån mellan kreditinstituten låg under så gott som hela första halvåret 1975 vid 9 %, dvs. vid vad straffräntebelagd upplåning i riksbanken kostade. Under vissa kortare perioder, framför allt då de kommunala skattemedlen betalades ut i mitten av månaderna januari, mars, maj och juli, förbättrades dock bankernas likviditet i sådan utsträckning att riksbanksupplåningen kunde begränsas till straffräntefri upplåning, dvs. till 7 %. Då föll också dagslåneräntan till denna nivå.

Under hösten 1975 sänktes dagslåneräntorna successivt på grund av en ökad likviditet på penningmarknaden, vilken främst orsakades av det fortgående inflödet av utländska valutor samt av underskottet i statsbudgeten. I mitten av november sjönk dagslåneräntan till 3.5 % – årets lägsta notering – som en följd av att riksbanken sänkte kassakvotskravet varvid 3 000 mkr som bankerna haft bundna på checkräkning i riksbanken frigjordes. I början av december ökades marknadens likviditet ytterligare efter utbetalningen av överskjutande skatt. På grund av likviditetens ojämna fördelning inom banksystemet hölls dock dagslåneräntorna uppe vid mellan 5 och 7.75 %.

Tabell 19. Riksgäldskontorets diskonto vid försäljning av skattkammarväxlar

Procent

Löptid	1972				1973			
	31.3	30.6	30.9	31.12	31.3	30.6	30.9	31.12
3 mån	3.50	4.00	3.75	2.75	3.00	3.00	2.75	2.50
6 mån	4.25	—	4.25	4.00	3.75	3.50	3.50	3.25
9–12 mån	—	—	—	—	—	—	—	3.75
	1874				1975			
	2.00	8.00	8.75	8.75	8.75	8.25	6.25	4.75
3 mån	2.00	8.00	8.75	8.75	8.75	8.25	6.25	4.75
6 mån	2.75	—	—	8.75	8.75	8.25	6.75	5.25
9–12 mån	3.25	—	—	—	—	—	—	—

Riksgäldskontorets dagslåneränta, dvs. den ränta till vilken bankerna kan placera sina överskottsmedel i riksgäldskontoret, låg fram till diskontosänkningen i augusti på 7,25 %. Under hösten sänktes den i omgångar och låg som lägst vid 3,50 % i november. Under december låg den vid 4 %.

Diskontot för skattkammarväxlar med en löptid på tre månader var under årets fyra första månader 8,75 %. Därefter sänktes det successivt och låg vid 4,75 % i slutet av december (tabell 19).

Kreditinstitutens in- och utlåningsrämor

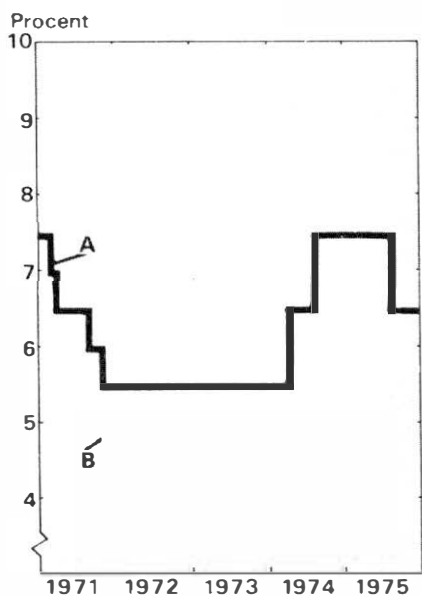
Bankernas annonserade inlåningsräntor, vilka regelmässigt följer förändringarna i riksbankens diskonto, sänktes genomgående med en procentenhet i samband med diskontosänkningen i augusti. Räntan på kapitalräkning med 12 månaders uppsägning, vilken är den högsta annonserade inlåningsräntan, sänktes vid detta tillfälle från 7,5 till 6,5 %, medan räntan på kapitalinsamlingsräkning, från vilken uttag av mindre belopp kan göras utan uppsägning, sänktes från 6,75 till 5,75 %. Räntan på kapitalräkning med 12 månaders uppsägning låg således 0,50 procentenheter över riksbankens diskonto och räntan på kapitalinsamlingsräkning 0,25 procentenheter under (diagram L).

Räntan för *inlåning på särskilda villkor*, s. k. specialinlåning, har en stor spridning. Genomsnittligt låg den 1 till 2 procentenheter över diskontot under 1975, dock något högre för sparbanker än för affärsbanker (se nedanstående tabell, vilken visar medelräntan för specialinlåning vid olika tidpunkter uttryckt i antal procentenheter över diskontot).

	30/11–74	31/5–75	31/8–75	30/11–75
Affärsbanker	1,5	1,5	1,5	1,3
Sparbanker	1,7	1,8	1,9	1,6

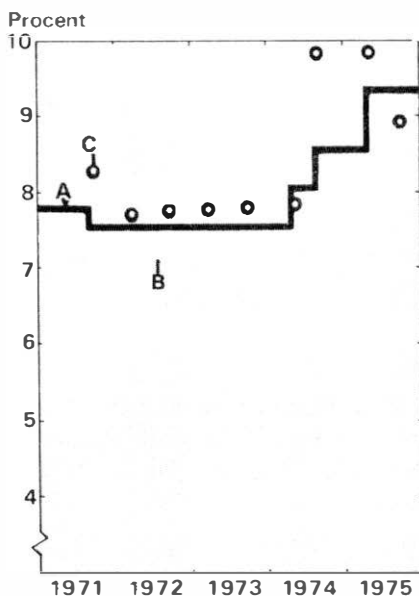
Även andra institut än affärsbanker och sparbanker mottar inlåning på särskilda villkor, såsom föreningsbanker och kreditaktiebolag. Den ränta

Diagram L. Inlåningsräntor

- A. Ränta på kapitalräkning med 12 månaders uppsägning
B. Ränta på kapitalsamlingsräkning

Diagram M. Utlåningsräntor

- A. Före april 1975: försäkringsbolagens bundna ränta på lån mot säkerhet i stora förstklassiga industrifastigheter.
Efter april 1975: försäkringsbolagens lägsta ränta på teckningslån mot säkerhet motsvarande den för industriobligationslån, bunden ränta.
B. Hypoteksinstitutens ränta på lån mot inteckning i bostadsfastighet, bunden ränta.
C. Affärsbankernas medelränta för annan utlåning än krediter i räkning och diskonterade växlar, s. k. lån eller övriga krediter.

de betalar ligger, liksom i fråga om sparbankerna, oftast högre än den som affärsbankerna betalar.

En skiljelinje mellan högre och lägre betald ränta på specialinlåning kan således sägas gå mellan affärsbanker och övriga institut. Inom affärsbanksgruppen är dock olikheterna betydande. Högre ränta betalas av de små och medelstora affärsbankerna än av de största. Den främsta skiljelinjen går följaktligen mellan de största affärsbankerna å ena sidan och alla övriga institut å den andra. Förklaringen torde vara den att de största bankerna är likviditetsmässigt bättre rustade än de små. Under strama perioder, då efterfrågan på kortfristiga medel ökar, betalar de mindre affärsbankerna, liksom sparbanker, föreningsbanker och kreditaktiebolag en hög ränta på sådana medel för att klara sin likviditetssituation.

Under hösten träffade berörda kreditinstitut en överenskommelse om en nedjustering med 0.75 procentenheter av räntegottgörelsen för specialin-

låning. För att få en uppfattning om hur räntorna för nyinlåning därefter kom att utvecklas lät riksbanken insamla uppgifter över räntegottgörelsen för sådan inlåning som räntebundits under perioderna 1–21 augusti och 1–31 november 1975. Undersökningarna gav följande resultat (räntegottgörelsen uttryckt i antal procentenheter över diskontot):

	1–21 aug 1975	1–31 nov 1975
Affärsbanker	1.49	1.22
Sparbanker	2.22	1.52

Enligt dessa undersökningar sänktes räntegottgörelsen för ny specialinlåning under hösten 1975 – dock inte helt i den utsträckning som överenskommits, utan endast med omkring 0,30 procentenheter hos affärsbankerna och med 0,70 procentenheter hos sparbankerna. Sparbankerna betalade emellertid vid båda tidpunkterna i medeltal mer för specialinlåningen än vad affärsbankerna gjorde, i augusti 0,73 procentenheter mer och i november 0,30 procentenheter mer.

Bankinstitutens rörliga utlåningsräntor sänktes genomgående med en procentenhet i samband med diskontosänkningen i augusti. Under loppet av 1975 liksom under 1974 skedde emellertid, som tidigare nämnts, vissa höjningar av bankernas utlåningsräntor i form av ränteglidning. Från slutet av mars 1974 till slutet av september 1975 uppgick denna till 0,25 procentenheter för affärsbanker, 0,38 procentenheter för sparbanker och 0,30 procentenheter för föreningsbanker.

De bundna utlåningsräntorna höjdes, som framgick, vid ett tillfälle under 1975, nämligen i samband med uppjusteringen av de långa obligationsräntorna den 17 april. Bostadsinstitutens bundna lån mot säkerhet av in-teckning i bostadsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet uppjusterades härvid från 8,20 till 9,20 %. Försäkringsbolagens räntor för bundna lån till industrier mot säkerhet motsvarande den för industriobligationslån fastställdes i en rekommendation från riksbankens sida, som tillkom efter överläggningar med försäkringsbolagen, till att ligga mellan 9,4 och 9,7 %.

Tabell 20. Emissionsvillkor för långfristiga obligations- och förlagslån Procent

Låntagare	16.8 1974– 16.4 1975	17.4 1975– 21.8 1975	22.8 1975– 31.12 1975
Staten	8.0	9.0	9.0
Bostadsinstitut	8.0	9.0	9.0
Industrier			
obligationslån	8.25–8.5	9.25–9.5	9.25–9.5
förlagslån	8.75–9.0	9.75–10.0	9.75–10.0
Kommuner	8.25	9.25	9.25
Banker (förlagslån)	8.5	9.5	9.5
Riksbankens diskonto	7.0	7.0	6.0

medan försäkringsbolagens bundna lån till kommuner på motsvarande sätt fastställdes till 9,35 % (diagram M).

Emissionsräntor för obligationer och förlagsbevis

I november 1975 emitterade staten två korta statslån. Dessa var de första korta statslånen sedan i januari 1974. Det kortaste (drygt 4 års löptid) emitterades till pari med en ränta på 8 %. Det något längre (nära 7 års löptid) fick en ränta på 8 5/8 %.

Fyra långa statslån emitterades under året – i februari, maj, september och december. Det första av dessa lån hade en räntefot på 8 % och de övriga tre, emitterade efter uppjusteringen av den långa räntan, 9 % (tabell 20). Löptiden var för samtliga lån 10 år.

Staten lånade även långfristigt i form av premieobligationslån. Tre sådana lån emitterades under 1975 – i februari, maj och september. De totala vinstbeloppen var av sådan storlek att de motsvarande en ränta på 6,40 % på de första två lånen, medan lånet i september gav 6,75 %. I november emitterades liksom under närmast föregående år ett sparobligationslån, det s. k. SPAR 75. Lånet, som löper på 7 1/4 år, ger förutom en fast årsränta på 6,5 % en skattefri bonus vid löptidens slut på 41,3 % av det ursprungliga kapitalet. Avkastningen för hela löptiden motsvarar därigenom en årsränta av i genomsnitt 10 %. Föregående års sparobligationslån gav en motsvarande total avkastning på 9 %.

Räntan för de bostadsfinansierande institutens upplåning på obligationsmarknaden låg fram till i april på nominellt 8 % men höjdes därefter till 9 % i samband med den allmänna uppjusteringen av de långa räntorna. I samband härmed avskaffades den underkurs på 0,25 procentenheter som sedan mars 1973 tillämpats av bostadsinstitutet. Kurshöjningen med 0,25 procentenheter motsvarade för obligationsköparna en förräntningsminskning med 0,025 %.

Sammanlagt sju kommunlån emitterades under 1975. Det första av dessa lån emitterades i mars till en räntefot på 8,25 %. Övriga sex lån, vilka emitterades under perioden maj till november, hade en räntefot på 9,25 %. Samtliga lån hade en löptid på 15 år med undantag för lånet i september som var 12-årigt.

Industriobligationer emitterades fram till den 17 april 1975 till räntesatser som låg mellan 8,25 % och 8,50 %. Därefter höjdes räntesatserna med en procentenhet till 9,25 % respektive 9,50 %. Kraftlånen emitterades fram till i april detta år till en räntefot på 8 3/8 %, vilken därefter höjdes till 9 3/8 %.

De effektiva räntorna på statsobligationer

De effektiva räntorna för utelöpande långfristiga statsobligationer följde i stort emissionsräntorna. Före höjningen av den bundna räntan i april 1975 låg de något över emissionsräntorna och var stigande. Efter höjningen låg

Tabell 21. Köpkurser och effektiv förräntning för vissa statslån

Procent

		Kurser				
		1975 31/12	31/3	30/6	30/9	31/12
Lån med kort återstående löptid						
4 1/2 %	1955/65/79	85	85 1/2	85 1/2	87 1/2	89
6 1/2 %	1973/77	95	95 1/2	95 3/4	98 1/4	98 3/4
6 3/4 %	1966/76/77	95	95 1/4	95 1/4	98	98 1/4
Lån med lång återstående löptid						
3 %	1945/55/85	64	64	60 1/2	61	61 1/2
6 %	1969/84	86 1/4	86 1/4	82	82	82 1/2
7 1/4 %	1970/85	94	94	88 3/4	88 3/4	89
		Effektiv ränta				
		1975 31/12	31/3	30/6	30/9	31/12
Lån med kort återstående löptid						
4 1/2 %	1955/65/79	8,72	8,82	9,04	8,63	8,35
6 1/2 %	1973/77	8,99	9,01	9,17	7,76	7,55
6 3/4 %	1966/76/77	8,83	8,91	9,21	7,85	7,83
Lån med lång återstående löptid						
3 %	1945/55/85	8,17	8,28	9,08	9,10	9,14
6 %	1969/84	8,17	8,22	9,05	9,11	9,11
7 1/4 %	1970/85	8,13	8,15	9,03	9,06	9,05

de effektiva räntorna och emissionsräntorna mycket nära varandra (diagram I).

Den effektiva räntan för statslån med kort återstående löptid steg i samband med uppjusteringen av den bundna räntan i april och låg liksom de långa vid drygt 9 % i juni. Under hösten sjönk den effektiva räntan för korta lån något och låg i december omkring 8 % (tabell 21).

Kurser och effektiv avkastning på aktier

Aktiekurserna steg enligt Allfärsvärldens generalindex trendmässigt under 1975 (tabell 22). Räknat på indexvärdena den sista december 1974 och 1975 var ökningen 27,6 %. Under år 1974 förelåg en minskning med 2 %. Trots en totalt sett stigande nivå på aktiekurserna under 1975 var variationerna kring trenden relativt kraftiga. Först under årets fyra sista månader blev ökningen något stabilare.

För verkstäder, skogsföretag och bruksföretag var utvecklingen likartad:

Tabell 22. Aktiekurser

Förändringar per kvartal och helår. Procent

	General- index	Verk- städer	Skogs- företag	Bruks- företag	Rederier	Invest- mentbolag	Banker
<i>Kvartal</i>							
1974 I	16,5	14,5	27,5	27,4	22,8	16,6	5,4
II	- 4,1	- 6,6	3,1	0,6	- 6,2	- 3,5	- 7,6
III	- 9,3	-10,8	-16,9	- 8,5	- 8,6	- 6,6	5,4
IV	- 3,2	- 5,0	- 5,7	- 4,7	- 9,1	7,2	1,4
1975 I	14,2	19,1	11,9	10,1	-11,9	14,9	2,9
II	5,0	8,6	- 1,9	- 0,2	- 9,2	7,2	- 1,7
III	4,7	0,7	17,6	10,1	15,7	4,3	7,8
IV	2,8	- 1,4	20,0	10,4	- 2,4	2,5	4,5
<i>Helår</i>							
1974	- 1,9	- 9,3	3,1	11,7	- 4,3	12,7	4,1
1975	29,0	28,4	55,0	33,5	- 9,7	31,7	14,0

instabila kurser under första halvåret och en stabil ökning under andra halvåret. För skogsföretagen steg aktiekurserna mycket kraftigt under årets två sista månader. Rederiaktiernas kurser, som fallit sedan mitten av föregående år, fortsatte att falla, medan kurserna för aktier i såväl invest-
mentbolag som banker steg relativt stabilt under hela året.

Direktavkastningen på börsnoterade aktier, dvs. kvoten mellan nominell avkastning och kurs, sjönk under 1975 till följd av de under året stigande aktiekurserna. I december 1974 var direktavkastningen för stamaktier 4,74 %, medan den vid samma tidpunkt 1975 var 4,08 %.

Bankinstitutens utlåningsräntor enligt ränteanalysen

Vid två tillfällen under året, per den 31 mars och per den 30 september, genomför riksbanken tillsammans med bankinspektionen en analys av bankinstitutens utlåningsräntor. I analysen, som omfattar samtliga bankinstitut, dvs. affärsbanker, sparbanker och föreningsbanker, fördelas den totala utestående lånestocken efter creditslag och ränta. I detta avsnitt lämnas en redogörelse för ränteanalysen per den 30 september 1975. En beskrivning ges dels över räntestrukturen i de olika bankinstituten, dels över förändringarna av medelräntor för olika creditslag under närmast föregående ettårsperiod.

En väsentlig förändring i ränteanalysens uppläggning bör först påpekas. I analysen per den sista september 1975 har krediter i utländsk valuta till svensk låntagare förmedlad av svensk valutabank (samtliga affärsbanker samt två sparbanker) redovisats skild från bankens övriga kreditgivning. Tidigare har krediter i utländsk valuta omräknade till svenska kronor, ingått i ränteanalysen. På grund av den ökade volymen utländska lån under det senaste året har det blivit viktigt att skilja dessa från den normala svenska långivningen eftersom villkoren för de utländska lånen bestäms av andra

faktorer än lånen i Sverige. De siffror som anges i tabeller och som fortsättningsvis diskuteras i texten gäller således, om inte annat påpekas, endast lån i svenska kronor. Jämförelser med tidigare analyser blir därmed osäkrare, men eftersom volymen utländska lån vid tidigare undersökningstidpunkter – åtminstone före hösten 1974 – varit obetydlig, bör jämförelser med analysen per september 1974 kunna göras utan risk för större fel.

Lån i utländsk valuta förekommer endast i mer betydande utsträckning i två poster i ränteanalysen, nämligen diskonterade växlar och s. k. övriga krediter. Totalt sett uppgick de utländska lånen till 1,7 miljarder kronor i september 1975, varav 0,4 miljarder kronor i form av diskonterade växlar och 1,3 miljarder kronor i form av lån eller s. k. övriga krediter.

Följande beräkningsmetod har använts vid framräkningen av de vägda medelräntor som redovisas i den följande framställningen. För att få en jämförbar lånekostnad mellan krediter i räkning (där avgifter uttas på hela det kontrakterade beloppet men där ränta endast uttas på den utnyttjade – disponerade – delen därav) och andra former av lån, måste avgifterna för krediter i räkning vägas samman med räntesatserna för de disponerade medlen. I de tabeller som redovisas i detta avsnitt har denna beräkning gjorts på så sätt att medelavgiften för kontrakterade belopp justerats med hänsyn till den faktiska utnyttjandegraden, varigenom den faktiska lånekostnaden för låntagaren eller omvänt långivarens, dvs. bankens, faktiska inkomster för räntor och avgifter erhålles.

Räntestrukturen i de olika bankinstituten per den 30 september 1975 redovisas i tabell 23 och 24. Som framgår av tabell 23 ligger den totala medelräntenivån högre hos affärsbanker än hos sparbanker och föreningsbanker, vilket står i samband med skillnader i utlåningens fördelning på olika utlåningsformer samt graden av säkerhet hos dessa. Checkräkningskrediter och de s. k. lånen vilka betraktas som förhållandevis riskfyllda och därmed betingar en högre ränta, utgör närmare hälften av affärsbankernas totala utlåning. Hos sparbanker och föreningsbanker består däremot huvuddelen av utlåningen av bottenlån i bostads- respektive jordbruksfastigheter, vilka har en jämförelsevis låg ränta. Den ränteglidning som ägt rum sedan första halvåret 1974 har dock minskat skillnaderna i den totala genomsnittsräntan mellan instituten.

Tabell 24 ger en mer detaljerad bild av räntestrukturen hos de tre bankinstitutgrupperna. I anslutning till nedanstående beskrivning av denna tabell lämnas även uppgifter över andra data som redovisas i ränteanalysen, såsom spridningsmått för räntesatser och avgifter samt utlåningsbeloppen för de olika kreditlagen.

Bostadsbyggnadskrediterna uppgick totalt till 12,1 respektive 4,7 miljarder kronor i kontrakterat belopp hos affärsbanker och sparbanker. Hos affärsbankerna låg räntan för 80 % av detta belopp mellan 7,75 och 8,75 %. Motsvarande uppgifter för sparbankerna var 7,75 och 9,00 %. Hos affärsbankerna var avgifterna högre än hos sparbankerna. De disponerade beloppen uppgick

Fabell 23. Medelräntor för olika kreditlag samt kreditlagens relativa andel av den totala utlåning

Uppgifterna avser den 30 september 1975.

	Affärsbanker		Sparbanker		Föreningsbanker	
	Ränta	Andel	Ränta	Andel	Ränta	Andel
Bostadsbyggnadskrediter	8.79	17.6	8.80	10.8	8.73	8.1
Övriga krediter i räkning	10.13	22.5	10.00	3.9	10.12	6.0
Diskonterade växlar	9.72	3.7	9.96	0.3	9.82	3.4
Lån mot inteckning i bostadsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet	8.90	16.9	8.62	53.5	8.43	20.0
Lån mot borgen	9.25	6.6	9.34	5.9	9.25	10.2
Lån mot inteckning i industrifastigheter	8.82	5.7	9.07	1.0	8.78	1.4
Lån till kommuner på över 5 år	8.24	3.6	7.93	5.5	8.15	2.3
Lån mot inteckning i jordbruksfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet	8.94	0.8	8.10	4.5	8.18	32.6
Jordbrukslån mot statlig garanti	8.88	0.1	8.00	0.4	8.01	8.9
Övrig utlåning	9.05	22.5	9.08	14.2	8.79	7.1
Totalt	9.22	100.0	8.75	100.0	8.59	100.0

Anm. För bostadsbyggnadskrediter och krediter i räkning tillämpas avgifter. Dessa utgår på kontrakterat belopp medan räntor utgår på disponerat belopp. För nämnda krediter har vid framräkning av redovisad medelränta, som avser att gälla lånekostnad (räntor och avgifter) för disponerat belopp, avgiften vägts in med kreditens faktiska utnyttjandegrad. Lån i utländsk valuta ingår ej.

till 9,1 miljarder kronor hos affärsbankerna och till 3,3 miljarder kronor hos sparbankerna. Utnyttjandegraden för bostadsbyggnadskrediter låg därmed på 75,0 respektive 71,3 % hos affärsbanker och sparbanker.

Det totalt kontrakterade beloppet för krediter i räkning, exkl. byggnadskrediter, uppgick till 25,5 miljarder kronor hos affärsbankerna och till 2,3 miljarder kronor hos sparbankerna. Räntespridningen var relativt liten för detta kreditlag; 80 % av det totalt kontrakterade beloppet hos affärsbankerna hade räntesatser som låg mellan 8,0 och 8,75 %, medan de hos sparbankerna låg mellan 8,0 och 9,0 %. Även i fråga om dessa krediter var avgifterna något högre hos affärsbankerna än hos sparbankerna. Utnyttjandegraden för krediterna var 49,4 % hos affärsbankerna och 52,8 % hos sparbankerna.

Lånen, eller de s. k. övriga krediterna, utgjorde den dominerande utlåningsformen hos samtliga tre institutgrupper. Hos affärsbankerna uppgick lånen till 39,2 miljarder kronor eller drygt 56 % av deras totala utlåning. För 80 % av detta belopp utgick en ränta på mellan 8,0 och 9,75 %. Den största låneformen inom detta kreditlag hos affärsbankerna var lån mot inteckning i bostadsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet, vilken uppgick till 11,8 miljarder kronor.

Sparbankerna gav totalt sett 33,9 miljarder kronor i form av lån, vilket motsvarar knappt 85 % av den totala utestående disponerade lånestocken.

Tabell 24. Medelräntor den 30 september 1975.

	Affärsbanker		Sparbanker		Föreningsbanker	
	Av-gift	Ränte-sats	Av-gift	Ränte-sats	Av-gift	Ränte-sats
1. Byggnadskrediter						
A. Bostadsfastigheter (kontrakterat belopp)	0.44	8.12	0.11	8.61	0.35	8.27
B. Andra fastigheter (kontrakterat belopp)	0.51	8.82	0.28	8.87	0.33	8.29
C. Tillfälliga bostadskrediter		8.97		8.80		8.31
2. Övriga krediter i räkning						
A. Till kommuner (kontrakterat belopp)	0.64	7.97	0.69	7.94	1.00	8.21
B. Till övriga (kontrakterat belopp)						
a) mot säkerhet	0.96	8.28	0.99	8.33	1.00	8.26
b) utan säkerhet	1.22	8.50	1.36	8.73	1.35	8.48
3. Diskonterade växlar		9.72		9.96		9.82
4. Övriga krediter						
A. Mot statlig garanti						
a) jordbruksgarantilån		8.88		8.00		8.01
b) industri- och hotellgarantilån		8.93		8.90		8.79
c) övriga garantilån		8.64		7.42		8.03
B. Till kommuner och därmed jämförlig samfällighet						
a) lån ställda att återbetalas inom fem år		8.55		8.35		8.17
b) övriga lån		8.24		7.93		8.15
C. Mot obligationer		9.11		9.06		8.96
D. Mot börsnoterade aktier och förlagsbevis		9.06		9.17		8.99
E. Mot inteckning i bostadsfastigheter						
a) inom 75 % av uppskattningsvärdet		8.90		8.62		8.43
b) över 75 % av uppskattningsvärdet		9.38		9.38		9.16
F. Mot inteckning i kontors- och affärsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet		8.90		8.73		8.40
G. Mot inteckning i jordbruks- och skogsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet		8.94		8.10		8.18
H. Mot inteckning i fritidsfastigheter		9.55		9.28		8.87
I. Mot inteckning i industrifastigheter		8.82		9.07		8.78
J. Mot övrig real säkerhet		8.77		8.57		8.73
K. Mot borgen		9.25		9.34		9.25
L. Utan särskild säkerhet						
a) sparlån		10.01		9.83		9.50
b) kortvariga krediter till näringsidkare i och för hans rörelse		9.51		9.82		9.44
c) övriga		9.83		9.65		9.72
Summa övriga krediter		8.95		8.68		8.42

Anm. Därej annat anges avser uppgifterna medelränta på disponerat belopp. Avgift och ränta kan ej sammanläggas till en procentuell lånekostnad utan uppjustering av avgiften, eftersom avgift utgår på hela det kontrakterade beloppet och ej enbart på den disponerade delen därav. Lån i utländsk valuta ingår ej.

Räntan låg för 80 % av detta belopp mellan 8.0 och 9.5 %. Lån mot inteckning i bostadsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet – den ojämförligt vanligaste formen av lån – uppgick till 21.3 miljarder kronor.

Hos föreningsbankerna uppgick lånen till ett totalt belopp av 6.6 miljarder kronor eller 82.5 % av den totala disponerade kreditvolymen. Den största

enskilda låneformen var lån mot inteckning i jordbruks- och skogsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet, vilken uppgick till 2,6 miljarder kronor. För 80 % av detta belopp låg räntan mellan 8,0 och 8,75 %.

Förändringen av medelräntan för vissa större kreditslag liksom för den totala utlåningen hos de olika bankinstituten framgår av tabell 25. En mer detaljerad bild av förändringen i medelräntor och avgifter ges i tabell 26. Uppgifterna avser i båda tabellerna den absoluta förändringen i räntesatser och avgifter från den 30 september 1974 till motsvarande tidpunkt 1975. Vid de sammanvägningar som gjorts i tabell 25 (alla redovisade kreditslag utom diskonterade växlar) och i tabell 26 (endast summan för övriga krediter) har konstanta vikter använts bestående av utlåningsvolymerna per den sista september 1974. Lån i utländsk valuta ingår inte i underlaget för september 1975, vilket det dock gör för september 1974, men eftersom volymen av sådana lån vid denna tidpunkt var relativt liten bör jämförelser inte påverkas härav på ett signifikant sätt.

Som framgår av tabell 25 minskade den totala genomsnittliga räntenivån under perioden ultimo september 1975 hos samtliga tre institutgrupper, men eftersom diskontot sänktes med en procentenhet under denna tidsperiod, innebär resultatet att instituten låtit sina räntor glida uppåt. Korrigerat för diskontosänkningen steg den genomsnittliga totala räntenivån med 0,12 procentenheter hos affärsbankerna, med 0,16 procentenheter hos sparbankerna och med 0,04 procentenheter hos föreningsbankerna under den aktuella ettårsperioden.

Räntor och avgifter för bostadsbyggnadskrediter ökade hos affärsbanker och sparbanker med 0,11 respektive 0,12 procentenheter men minskade hos föreningsbankerna med 0,13 procentenheter. För övriga krediter i räkning uppgick ökningen hos affärsbanker och sparbanker till 0,09 respektive

Tabell 25. Förändringar i medelräntor från den 30 september 1974 till den 30 september 1975 för några större grupper av kreditslag

	Affärsbanker	Sparbanker	Föreningsbanker
Bostadsbyggnadskrediter			
ränta och avgift	- 0.89	- 0.87	- 1.13
ränta	- 0.89	- 0.90	- 0.81
avgift	± 0.00	+ 0.02	- 0.32
Övriga krediter i räkning			
ränta och avgift	- 0.91	- 0.88	- 0.96
ränta	- 0.92	- 0.90	- 0.93
avgift	+ 0.01	+ 0.02	- 0.05
Diskonterade växlar	- 0.68	- 0.46	- 0.46
Övriga krediter	- 0.88	- 0.83	- 0.96
Totalt	- 0.88	- 0.84	- 0.96

Anm. Vid sammanvägningar av grundmaterialets olika ränteuppgifter har som vikter använts kreditslagens relativa andelar den 30 september 1974.

Tabell 26. Förändring i medelräntor från den 30 september 1974 till den 30 september 1975 hos affärsbanker, sparbanker och föreningsbanker

	Affärsbanker		Sparbanker		Föreningsbanker	
	Av-gift	Ränte-sats	Av-gift	Ränte-sats	Av-gift	Ränte-sats
1. Byggnadskrediter						
A. Bostadsfastigheter (kontrakterat belopp)	±0,00	-0,92	+0,03	-0,94	-0,23	-0,85
B. Andra fastigheter (kontrakterat belopp)	±0,00	-0,90	+0,01	-0,89	-0,44	-0,87
C. Tillfälliga bostadskrediter		-0,82		-0,89		-0,92
2. Övriga krediter i räkning						
A. Till kommuner (kontrakterat belopp)	+0,01	-0,98	-0,02	-0,88	±0,00	-1,03
B. Till övriga (kontrakterat belopp)						
a) mot säkerhet	+0,01	-0,93	+0,01	-0,92	+0,01	-0,95
b) utan säkerhet	-0,32	-1,06	+0,01	-0,93	+0,05	-0,86
3. Diskonterade växlar						
4. Övriga krediter						
A. Mot statlig garanti						
a) jordbruksgarantilån		-0,36		-0,97		-1,00
b) industri- och hotellgarantilån		-0,60		-0,91		-0,86
c) övriga garantilån		-0,59		-0,81		-1,00
B. Till kommuner och därmed jämförlig samfällighet						
a) lån ställda att återbetalas inom fem år		-0,92		-0,94		-1,02
b) övriga lån		-0,67		-0,98		-0,99
C. Mot obligationer		-0,84		-0,89		-0,86
D. Mot börsnoterade aktier och förlagsbevis		-0,90		-1,10		-1,05
E. Mot inteckning i bostadsfastigheter						
a) inom 75 % av uppskattningsvärdet		-0,86		-0,80		-0,92
b) över 75 % av uppskattningsvärdet		-0,87		-0,86		-0,89
F. Mot inteckning i affärs- och kontorsfastigheter						
inom 75 % av uppskattningsvärdet		-0,96		-0,88		-0,98
G. Mot inteckning i jordbruks- och skogsfastigheter						
inom 75 % av uppskattningsvärdet		-0,88		-0,91		-0,95
H. Mot inteckning i fritidsfastigheter		-0,87		-0,87		-0,96
I. Mot inteckning i industrifastigheter		-0,91		-0,83		-0,87
J. Mot övrig real säkerhet		-0,91		-0,90		-1,06
K. Mot borgen		-0,92		-0,89		-1,00
L. Utan särskild säkerhet						
a) sparlån		-0,77		-0,92		-1,02
b) kortvariga krediter till näringsidkare i och för hans rörelse		-1,61		-1,02		-0,25
c) övriga		-1,15		-0,97		-0,98
Summa övriga krediter		-0,88		-0,83		-0,96

Anm. Vid sammanvägningar av delposterna för "summa övriga krediter" (enda sammanvägningen) har som vikt använts kreditlagens relativa andelar 30 september 1974.

0,12 procentenheter, medan den hos föreningsbankerna uppgick till 0,04 procentenheter.

För lånen eller de s. k. övriga krediterna höjde samtliga tre institutgrupper räntesatserna under den aktuella ettårsperioden. Av tabell 25 framgår hur dessa ökningar fördelas på olika slag av lån. Räntorna för lån mot inteckning

i bostadsfastigheter inom 75 % av uppskattningsvärdet har höjts med 0,14 procentenheter hos affärsbanker, med 0,20 procentenheter hos sparbanker och med 0,08 procentenheter hos föreningsbanker. Hos affärsbankerna har de statliga garantilånen höjts med omkring 0,5 procentenheter.

Betalningsbalansen

Huvuddrag i utvecklingen

Den kraftiga nedgången i den internationella konjunkturen sedan slutet av 1974 medförde en markant försämring av den svenska exportens utveckling. Volymminskningen beräknas ha uppgått till ca 10 % från 1974 till 1975. Sverige drabbades härigenom av en avmattning i efterfrågan från utlandet, som snarast var mer accentuerad än för andra industriländer och som ledde till förlust av marknadsandelar. Till en del förklaras detta av varusammansättningen. Nedgången i efterfrågan har sålunda varit kraftig för en del för Sverige viktiga exportvaror, bl. a. järnmalm, järn och stål samt skogsprodukter. Den har samtidigt förstärkts av att svenska producenter mer än andra avnämare höll uppe priserna, trots försvagningen av marknaderna, och producerade på lager i stor omfattning. De minskade marknadsandelarna sammanhänger sannolikt också med att den svenska hemmamarknaden var mer expansiv än i utlandet, vilket kan ha bidragit till att de svenska företagens ansträngningar att sälja på export var förhållandevis mindre än utländska företags.

Även importen beräknas ha sjunkit i volym. Nedgången var dock i detta fall relativt liten. Den kraftiga lageruppbyggnaden kunde ha förväntats medföra en tämligen hög importefterfrågan. Lageruppbyggnaden avsåg emellertid

Tabell 27. Betalningsbalansen 1971-1975

Nettobelopp

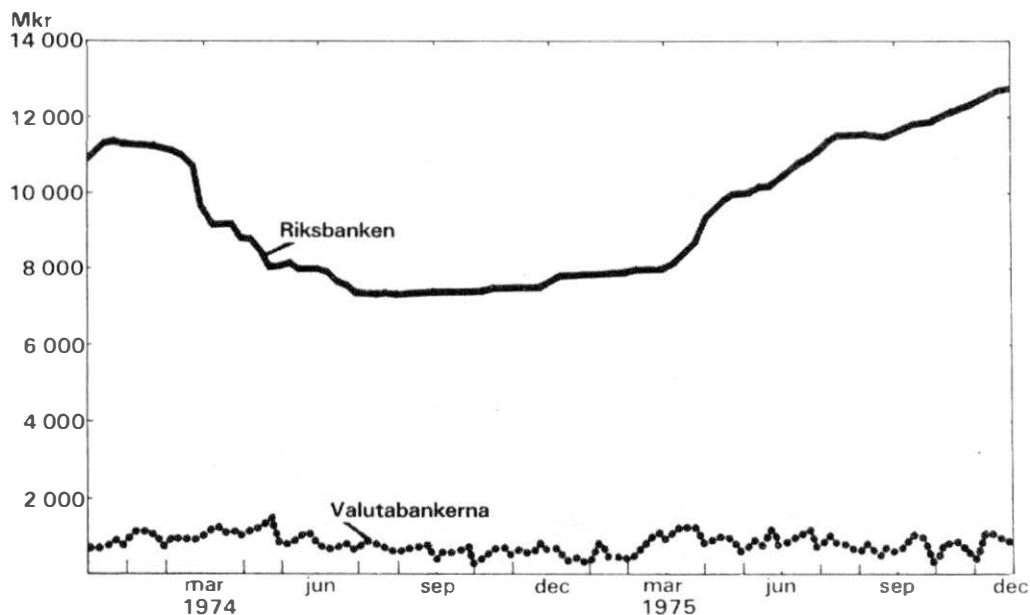
Mkr

	1971	1972	1973	1974	1975
Bytesbalans	1 094	1 274	5 310	-4 148	-6 910
Utrikeshandel ¹	2 048	3 082	6 706	-2 386	-2 760
Tjänster	-846	-1 401	- 845	- 701	-2 300
Korrigeringspost	800	800	800	800	800
Transferingar	- 908	-1 207	-1 351	-1 861	-2 650
Kapitalbalans	396	763	-1 360	459	7 721
Banksektorns nettoupplåning	- 193	- 678	-1 755	-1 502	1 229
Statliga kapitaltransaktioner	- 180	47	- 201	- 465	- 470
Långfristiga	- 325	- 109	- 352	- 570	- 470
Kortfristiga	145	156	151	105	0
Övriga kapitaltransaktioner	769	1 394	596	2 426	6 962
Långfristiga	355	1 142	1 218	1 833	4 912
Kortfristiga	414	252	- 622	593	2 050
Tilldelade SDR	180	178	-	-	-
Restpost	- 462	36	- 66	397	4 451
Valutarenserven	1 208	2 251	3 884	-3 292	5 262

¹Inklusive korrigerings av handelsstatistiken.

Diagram N. Valutarenservn under 1974 och 1975.

Ställningsuppgifter per vecka

i stor utsträckning färdigvaror från basindustrierna med lågt importinnehåll. Återverkningarna av lageruppsbyggnaden på importen blev därför begränsade.

De ogynnsamma effekterna på handelsbalansen av den betydligt större nedgången i exportvolymen än i importvolymen, uppvägdes praktiskt taget helt av en kraftig förbättring i bytesförhållandet gentemot utlandet. Underskottet i handelsbalansen steg från 2 400 mkr 1974 till ca 2 800 1975. Exportvärdet beräknas därvid ha ökat med 2 % och importvärdet med 3 %.

För andra löpande transaktioner än sådana som avser varuhandeln fortsatte underskotten att växa. Det berodde framför allt på tre faktorer. Den starka försämringen av sjöfartskonjunkturen medförde att sjöfartsnettot sjönk med bortåt en miljard kronor. Vidare fortsatte u-hjälpen att öka. Slutligen återspeglades den kraftigt tilltagande upplåningen utomlands i större räntebetalningar än tidigare, även om de ännu var av begränsad omfattning. Underskottet i bytesbalansen ökade härigenom betydligt mer än underskottet i handelsbalansen. Det beräknas ha uppgått till 6 900 mkr 1975 mot 4 100 mkr 1974.

Förhållandena på de utländska kreditmarknaderna möjliggjorde en betydande svensk upplåning under 1975. Den inhemska kreditpolitiken lades också upp för att förstärka incitamenten till sådan upplåning. Den starka ökningen av den utländska upplåningen, som tagit sin början under senare delen av 1974, var tillräcklig inte blott för att täcka det stora underskottet

Tabell 28. Betalningsbalansen, kvartalsfördelad 1974–1975. Nettohelopp Mkr

	1974				1975			
	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv
Bytesbalans	-1 134	427	-1 767	-1 674	-1 630	-1 823	-2 334	-1 123
Kapitalbalans	-1 125	-1 029	196	2 417	762	2 408	2 092	2 459
Tilldelade SDR	—	—	—	—	—	—	—	—
Restpost	1 403	-1 375	660	-291	1 604	1 444	1 392	11
Valutareserv	-856	-1 977	-911	452	736	2 029	1 150	1 347

¹ Innefattar riksbanken och valutabankerna.

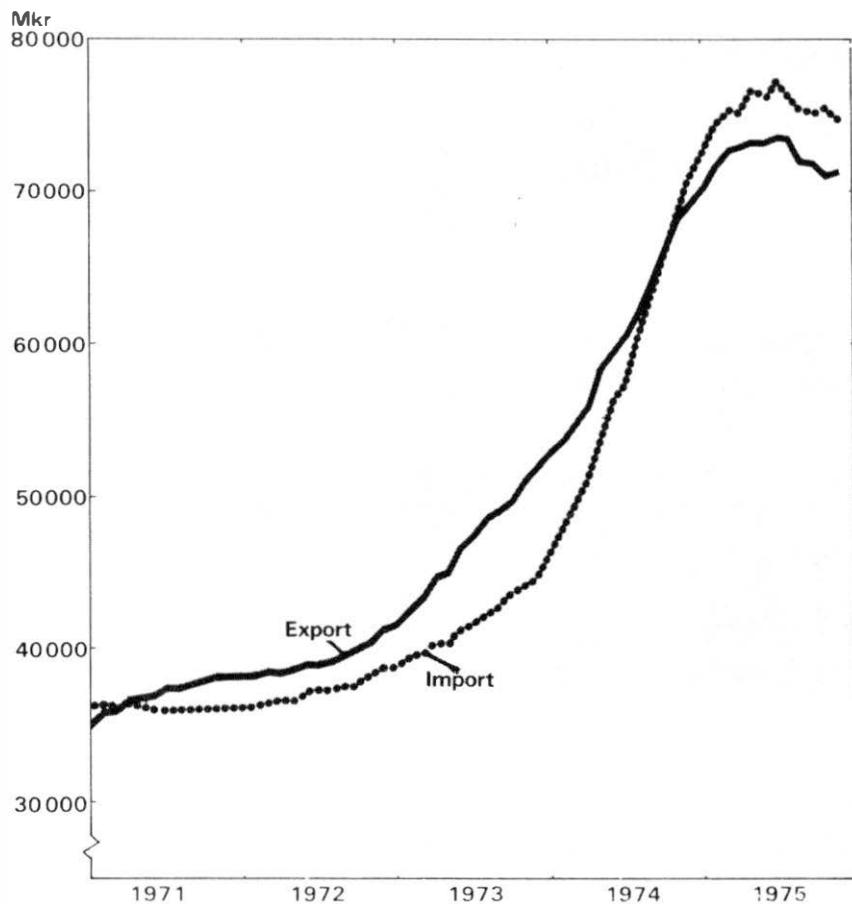
i bytesbalansen under 1975 utan också för att åstadkomma en betydande uppbyggnad av valutareserven. Ökningen i valutareserven uppgick till 5 300 mkr beräknat efter avdrag för gjorda nedskrivningar. Dessa bör emellertid läggas till den angivna valutareservökningen för att erhålla en uppgift om det totala valutainflödet. Sammanlagt uppgick nedskrivningen av riksbankens utlandsställning till drygt 900 mkr, varav dock en mindre del föll på utanför valutareserven liggande tillgångar och skulder. Bytesbalansunderskottet tillsammans med valutainflödet innebar en motsvarande nettofinansiering utomlands av storleksordningen 13 000 mkr.

Kreditpolitiken och valutaregleringen var utformad för att främja i första hand en långfristig upplåning utomlands. Brutto uppgick näringslivets och kommunernas långfristiga upplåning till 10 400 mkr (tabell 37). Här i hade då inräknats förutom företags och kommuners direkta lån även mellanhandsinstitutens lån i utlandet samt den upplåning som kanaliserades över bankerna. All denna upplåning var dock inte avsedd för att täcka inhemska finansieringsbehov, utan togs delvis i anspråk för att finansiera ett kapitalutflöde bl. a. i form av direkta investeringar i och exportkrediter till andra länder.

Inflödet av kort kapital i kapitalbalansen och den stora positiva restposten, i vilken bl. a. ingår icke registrerade handelskrediter, indikerar att även den korta upplåningen var av exceptionell omfattning. De kraftiga sänkningarna av de korta räntorna utomlands torde därvid ha varit en starkt bidragande orsak till denna utveckling.

Några dramatiska förändringar i valutareserven i likhet med utvecklingen under 1974 inträffade inte under 1975. Uppbyggnaden av valutareserven med 5 300 mkr skedde successivt under loppet av året, om än med vissa variationer i takten. Valutainflödet blev störst under andra kvartalet då upplåningsverksamheten var livligast. En viss dämpning av den långfristiga upplåningen kunde skönjas efter halvårsskiftet samtidigt som marknaderna på några håll blev mer svårtillgängliga. Diskontosänkningen och borttagandet av utlåningstaket för affärsbankerna i augusti ledde till en ökad inhemska upplåning, vilken enligt de osäkra uppgifter som ännu föreligger för fjärde kvartalet åtminstone delvis synes ha ersatt utländsk kort upplåning. Denna

Diagram O. 1 trikeshandeln
12-månadersförändring

utveckling avspeglades i en påtaglig minskning av restposten mellan tredje och fjärde kvartalen.

I det följande ges en mer detaljerad redovisning för betalningsbalansens poster. Det hör därvid understrykas att flertalet uppgifter för fjärde kvartalet är baserade på uppskattningar. Beträffande kapitalbalansen bör uppgifterna även för de tre första kvartalen betraktas som preliminära, och revideringar kan ge upphov till förhållandevis stora förändringar. Reservationer bör också göras för en allmän osäkerhet i det statistiska materialet. Den siffermässiga preciseringen i de följande avsnitten är därför bara ett uttryck för ett praktiskt förfarande vid redovisningen.

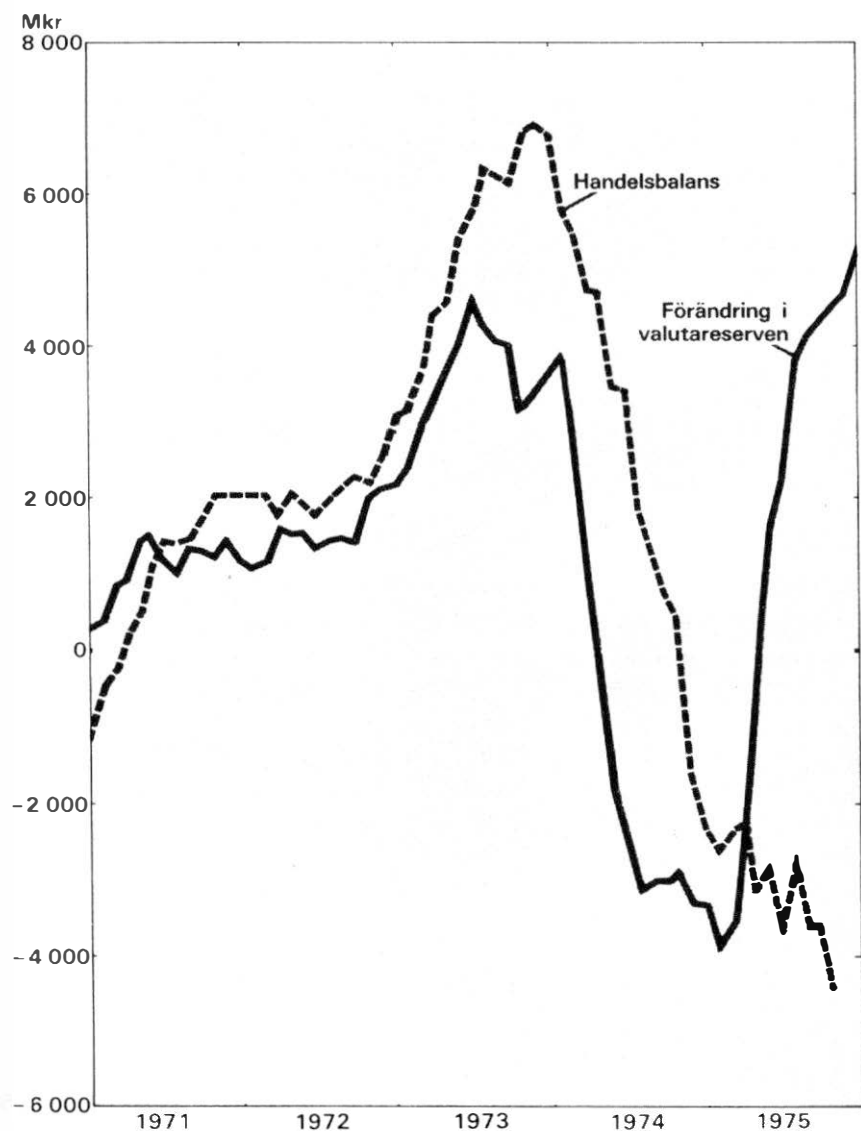
Bytesbalansen

Handelsbalansen, som 1974 svängt från exportöverskott till ett underskott

Tabell 29. Bytesbalansen, kvartalsuppgifter

Mkr

	1974				1975				Året	
	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv	1974	1975
Löpande transaktioner										
1. Export enligt handelsstatistiken	15 621	17 807	17 481	19 605	18 246	18 502	15 665	19 787	70 514	72 200
2. Import enligt handelsstatistiken	16 200	16 900	18 900	20 800	18 750	19 050	17 000	19 900	72 800	74 700
1-2. Handelsbalans	- 579	907	- 1 419	- 1 195	- 504	- 548	- 1 335	- 113	- 2 286	- 2 500
3. Korrigering av handelsstatistiken	- 64	- 42	7	- 1	- 65	- 66	- 64	- 65	- 100	- 260
4. Sjöfartsnetto	798	854	1 171	1 054	554	737	896	763	3 877	2 950
5. Resevaluta	- 501	- 571	- 715	- 445	- 541	- 606	- 828	- 525	- 2 232	- 2 500
6. Övriga tjänster	- 690	- 537	- 365	- 754	- 769	- 856	- 368	- 757	- 2 346	- 2 750
varav räntor och utdelningar	- 94	- 97	144	- 33	- 153	- 171	123	- 149	- 80	- 350
7. Korrigeringspost	200	200	200	200	200	200	200	200	800	800
8. Transfereringar	- 298	- 384	- 646	- 533	- 505	- 684	- 835	- 626	- 1 861	- 2 650
Summa bytesbalans	- 1 134	427	- 1 767	- 1 674	- 1 630	- 1 823	- 2 334	- 1 123	- 4 148	- 6 910

Diagram P. Handelsbalans och valutareserv
12-månadersförändring

om 2 286 mkr, resulterade 1975 i ett underskott på 2 500 mkr. Detta innebar en försämring med 214 mkr under året.

Redan under 1973 inträdde en försämring i bytesförhållandet mot utlandet och under 1974 blev försämringen än kraftigare för att under 1975 åter förbättras. Som framgick var minskningen i exportvolymen så stor, att handelsbalansen, trots det förbättrade bytesförhållandet, kom att försämrats något under året.

Tabell 30. Utrikeshandeln

Mkr

	Export		Import		Import- (-) resp. exportöverskott	
	1974	1975	1974	1975	1974	1975
Januari	4 798	6 196	5 650	7 400	- 852	- 1 204
Februari	5 103	6 254	4 900	5 750	203	504
Mars	5 720	5 803	5 650	5 600	70	203
April	6 295	6 708	5 900	7 200	395	- 492
Maj	5 879	5 897	6 250	6 000	- 371	- 103
Juni	5 633	5 904	4 750	5 850	883	54
Juli	5 552	5 328	6 400	5 250	- 848	78
Augusti	5 805	4 276	6 250	5 600	- 445	- 1 324
September	6 124	6 092	6 250	6 200	- 126	- 108
Oktober	7 349	6 604	7 000	7 200	349	- 596
November	6 091	6 154	7 300	6 000	- 1 209	154
December	6 165	7 000 ¹	6 500	6 700 ¹	- 335	300 ¹
Summa	70 514	72 200 ¹	72 800	74 700 ¹	- 2 286	- 2 500 ¹

¹Prognos

Exportvolymökningar noterades för de tre första kvartalen för jordbruksprodukter och fartyg, medan övriga varugrupper visade volymminskningar. De kraftigaste prisökningarna för exporten noterades för järnmalm och massa. Importvolymen för fartyg minskade med 24 %, medan övriga grupper endast förändrades obetydligt. Importpriset för järn och stål ökade kraftigt, medan priset för övriga metaller sjönk mer än för någon annan varugrupp.

Värdet av Sveriges export till Storbritannien minskade med 17 % och ökade till Norge med 9 % under januari till september så att båda ländernas

Tabell 31. Värde-, volym- och prisförändringar i utrikeshandeln

Procentuell förändring från motsvarande period föregående år

	Export			Import			Bytesförhållande
	Värde	Volym	Pris	Värde	Volym	Pris	
1973 året	27	16	10	21	7	12	- 2
1974 "	33	4	28	57	15	37	- 7
1975 "	2			3			
1974 1:a kv	23	0	23	43	5	36	- 10
2:a kv	36	7	28	58	13	40	- 8
3:e kv	45	12	30	75	24	40	- 8
4:e kv	28	- 1	29	54	15	33	- 3
1975 1:a kv	17	- 6	24	16	2	13	10
2:a kv	4	- 12 ¹	- 18 ¹	13	6 ¹	6 ¹	11 ¹
3:e kv	- 10	- 19 ¹	11 ¹	- 10	- 10 ¹	0 ¹	11 ¹
4:e kv	- 1 ¹			- 4 ¹			

¹Prognos

Tabell 32. Värde-, volym- och prisförändring för vissa varugrupper i utrikeshandeln

	I:a-3:e kv 1974				I:a-3:e kv 1975			
	Värde		Volym	Pris	Värde		Volym	Pris
	Mkr	%	%	%	Mkr	%	%	%
<i>Export</i>								
Jordbruksprodukter och fisk	811	73	- 3	78	1 126	39	54	- 10
Mineraliska produkter	1 711	24	1	23	1 635	- 5	- 32	40
därav: järnmalm	1 371	19	0	19	1 344	- 2	- 35	51
Industriprodukter exkl. fartyg	45 507	34	6	27	47 008	3	- 13	19
därav: livsmedelsprodukter	980	16	- 7	24	879	- 10	- 17	7
trävaror	3 284	39	- 16	66	1 918	- 42	- 38	- 7
massa	4 160	46	- 1	47	4 029	- 3	- 32	43
papper och papp inkl. träfiberplattor	3 854	50	6	41	3 518	- 9	- 29	28
järn och stål	4 207	39	10	27	4 277	2	- 17	23
icke järnmetaller	1 125	53	1	51	848	- 25	- 9	- 17
verkstadsprodukter exkl. fartyg	19 026	24	11	11	22 767	20	- 1	21
fartyg ¹	2 625	41			2 451	- 7	4	- 10
<i>Import</i>								
Jordbruksprodukter och fisk	2 382	37	11	24	2 475	4	4	- 1
Mineraliska produkter	3 550	146	0	146	4 089	15	3	12
därav: råolja	2 741	199	- 2	204	2 949	8	3	5
Industriprodukter exkl. fartyg	44 490	53	13	36	47 197	6	0	6
därav: livsmedelsprodukter	2 700	30	1	29	2 822	5	0	4
petroleumprodukter	6 556	156	1	159	5 893	- 10	- 3	- 8
järn och stål	3 451	57	13	39	3 840	11	- 5	17
icke järnmetaller	1 906	71	48	16	1 676	- 12	3	- 14
verkstadsprodukter exkl. fartyg	16 056	38	21	14	19 095	18	7	11
fartyg	1 480	195	144	21	1 054	- 29	- 24	- 6

Anm. De angivna procenttalen avser förändring från motsvarande period föregående år.

¹ Uppgifter för pris och volym under I:a-3:e kv 1974 saknas.

andelar av Sveriges export nu uppgår till drygt 11 %. Exporten till OPEC-länderna ökade med 93 % och deras andel av exporten uppgår nu till 4 %. Importen från u-länderna ökade mindre än den totala importen, medan importen från statshandelsländerna ökade till en andel av drygt 6 %. Väst-tyskland var det land varifrån Sverige importerade mest och dess andel av importen var nästan 20 %.

Korrigerig av handelsstatistiken gav ett mer än dubbelt så stort nettoutflöde 1975 som 1974, 260 mkr mot 100 mkr. Delvis berodde detta på att det kraftigt ökade värdet av återinförsel ej motsvarades av en lika stor värdeökning för återutförsel. Störst betydelse för det ökade nettoutflödet hade

Tabell 33. *Korrigerig av handelsstatistiken*

	Mkr	
	1974	1975
1 Export		
Återinförsel	- 475	- 605
Direktlandad fisk	55	45
Icke-monetärt guld	30	40
Summa 1. Korrigerig av exporten	- 390	- 520
2 Import		
Återutförsel	- 211	- 300
Oljerabatter	- 119	-
Icke-monetärt guld	42	30
Korrigerig av flygplansimport	- 2	10
Summa 2. Korrigerig av importen	- 290	- 260
Netto (1-2) Korrigerig av handelsstatistiken	- 100	- 260

dock delposien oljerabatter, som 1974 gav ett inflöde om 119 mkr, men som helt upphörde under 1975.

Sjöfartsnettot sjönk med 927 mkr till 2 950 mkr 1975.

Rederiernas intäkter och kostnader vid utrikes sjöfart blev 6 570 mkr respektive 4 072 mkr. Intäkterna minskade under året med 12 %, medan kostnaderna ökade med 3 %. Från utlandet erhållna charterhyror minskade med 18 % under januari-september till 1 032 mkr. Samtidigt steg till utlandet erlagda charterhyror med 18 % till 914 mkr.

Inseglingssnettot blev 2 498 mkr mot 3 463 mkr 1974. Efter avdrag av biljettavgifter som betalats i Sverige på 225 mkr, och tillägg för utländska fartygs kostnader i svenska hamnar på 677 mkr erhöles ett sjöfartsnetto på 2 950 mkr.

Inkomsterna för *resevaluta* steg med 14 % till 1 450 mkr, medan utgifterna steg med 13 % till 3 950 mkr. För inkomsterna innebar detta en lägre ökningstakt än för de närmast föregående åren. Ökningstakten för utgifterna har däremot åter stigit efter några år av svagare tillväxt.

Inkomstökningen, som var särskilt stor från Norge och Finland tyder på en ökad gränshandel i Sverige, medan den låga utgiftsökningen till grannländerna berodde på minskad svensk gränshandel. Den totala utgiftsökningen berodde däremot på ett ökat flygcharterresande. Antalet passagerare med flygcharter ökade med 14 % t. o. m. oktober.

För *övriga tjänster* ökade inkomsterna med 10 % till 4 700 mkr, medan utgifterna ökade med 13 %, till 7 750 mkr. Detta innebar ett nettoutflöde på 2 750 mkr 1975 mot 2 355 mkr föregående år.

Tabell 34. Regionalfördelning av resevaluta

Mkr

	Utgifter			Inkomster		
	1974 jan-okt	1975 jan-okt	Föränd- ring i %	1974 jan-okt	1975 jan-okt	Föränd- ring i %
Finland	553	542	- 2	71	94	32
Danmark	428	438	2	137	144	5
Spanien	349	396	13	23	27	17
Västtyskland	308	373	21	227	243	7
USA	261	309	18	197	212	8
Schweiz	260	245	- 6	50	51	2
Storbritannien	190	219	15	68	64	- 6
Frankrike	106	142	34	32	36	13
Norge	113	126	12	167	259	55
Övriga	468	632	35	112	107	- 5
Summa	3 036	3 422	13	1 084	1 237	14

Kraftiga inkomstökningar noterades för entreprenader, räntor och utdelning, samt provisioner. De största utgiftsökningarna noterades för räntor och utdelning, entreprenadarbeten, post och tele samt biljettavgifter. Delposten räntor och utdelning, som 1974 resulterade i ett nettoutflöde på 90 mkr, gav på grund av den ökade utlandsupplåningen ett nettoutflöde på 350 mkr.

Korrigeringsposten, som avser att kompensera ett iakttaget redovisningsbortfall av inkomster i främst posten övriga tjänster, har sedan 1969 angivits till 800 mkr per år. Gjorda beräkningar, för utvecklingen av övriga tjänster exklusive räntor och utdelningar, har ej ansetts motivera en ändring av korrigeringspostens storlek för 1975.

Transfereringar är den post, som efter sjöfarten bidragit mest till bytesbalansens ökade underskott under 1975. Transfereringsunderskottet uppgick till 2 650 mkr mot 1 861 mkr 1974.

De privata transfereringarna till utlandet ökade till 650 mkr. Häri ingår gästarbetaröverföringar med 120 mkr. En stor del av gästarbetarnas överföringar torde dock ske på sådant sätt, att beloppen registreras i annan delpost t. ex. resevaluta. De privata transfereringarna från utlandet uppgick till 110 mkr och nettoutflödet för privata transfereringar blev således 540 mkr.

Det offentliga gåvobiståndet ökade med 576 mkr till 1 900 mkr och övriga offentliga transfereringar ökade till 225 mkr. Mottagna offentliga transfereringar uppgick till 15 mkr, varav 7 mkr utgjorde omläggning av biståndskredit, som i avvaktan på fastställande bokförts som gåvobistånd. De offentliga transfereringarna resulterade således i ett nettoutflöde om 2 110 mkr.

Tabell 35. Kapitalbalansen, kvartalsuppgifter

	Mkr									
	1974				1975				Året	
	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv	1:a kv	2:a kv	3:e kv	4:e kv	1974	1975
Kapitaltransaktioner										
1. Bankerna	-871	-938	140	167	-10	-760	692	1 307	-1 502	1 229
2. Statliga	-82	-132	-132	-119	-127	-73	-182	-88	-465	-470
Långfristiga	-48	-104	-112	-306	-67	-41	-83	-279	-570	-470
Kortfristiga	-34	-28	-20	187	-60	-32	-99	191	105	0
3. Kommunala	-	-	-	-	341	803	-	90	-	1 234
Långfristiga	-	-	-	-	341	803	-	90	-	1 234
Kortfristiga	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Övriga	-172	41	188	2 369	558	2 438	1 582	1 150	2 426	5 728
Långfristiga	-245	369	-15	1 724	569	1 562	879	368	1 833	3 678
Värdepapper ¹	-46	105	-37	75	419	598	535	198	97	1 750
Lån	-66	238	480	1 169	586	1 503	682	1 057	1 821	3 828
Direkta investeringar	-273	-253	-516	-508	-335	-257	-471	-287	-1 550	-1 350
Övrigt	140	279	58	988	-101	-282	133	-300	1 465	-550
Kortfristiga	73	-328	203	645	-11	876	703	482	593	2 050
Lån i utländska banker för finansiering av export och import	36	-382	124	620	43	874	703	480	398	2 100
Övrigt	37	54	79	25	-54	2	-	2	195	-50
Summa kapitalbalans	-1 125	-1 029	196	2 417	762	2 408	2 092	2 459	459	7 721

¹ Inklusivt obligationslån

Kapitalbalansen

Bankernas kreditförmedling gentemot utlandet redovisas numera i kapitalbalansen (tabell 35). För affärsbankernas del skedde under 1975 en kraftig ökning i denna kreditförmedling. Kreditförmedlingen innefattade refinansiering i utlandet av lån till det svenska näringslivet. Den innefattade också krediter till utlandet, främst i anslutning till exportaffärer. Förändringarna i affärsbankernas skulder och tillgångar gentemot utlandet påverkades också bl. a. av valutakontonans förändringar. Nettot av rörelsen i affärsbankernas tidsbundna skulder och fordringar för år 1975 blev ett inflöde om 1 039 mkr.

Även riksbanken tog under 1975 upp lån i utlandet (brutto 815 mkr). Vissa tidsbundna placeringar av en karaktär som traditionellt ej medräknats i valutareserven gjordes också. Nettot av riksbankens upplåning i utlandet och av placeringar av nyssnämnt slag blev 190 mkr. Den sammanlagda nettoinströmningen av kapital från utlandet genom affärsbankernas och riksbankens transaktioner uppgick således, som framgår av tabellen, till 1 229 mkr.

De *statliga kapitaltransaktionerna* beräknas ha resulterat i ett ungefär lika

Tabell 36. Svenska statens krediter till utlandet 1975

Mkr

	Beviljat belopp t. o. m. 1975	Utbetalt under 1975	Återbetalt under 1975	Utestående ultimo 1975	Beviljat, ännu ej utbetalt belopp
Afrikanska utvecklingsbanken	25.0	25.0	—	25.0	—
Bangladesh	54.6	10.3	—	37.9	16.7
Botswana	28.5	3.5	—	22.8	5.7
Chile ¹	24.2	—	—	17.2	7.0
Danmark	159.4	—	5.8	48.9	—
Etiopien	53.5	3.1	—	46.9	6.6
Indien ²	559.0	152.8	1.2	480.3	77.5
Kenya	128.6	7.8	—	111.8	16.8
Norge	125.0	—	6.3	26.7	—
Pakistan	35.1	—	—	25.1	—
Sudan	50.0	0.1	—	48.6	1.4
Tanzania	229.0	3.7	—	226.6	2.4
Tunisien	131.0	22.9	0.3	116.9	13.2
Turkiet	41.6	—	1.3	39.6	—
Zambia	7.2	7.2	—	7.2	—
Östafrika	27.0	1.4	—	23.6	3.4
Östafrikanska utvecklingsbanken	55.0	—	—	16.3	38.7
Summa		237,8	14,9	1 321,4	189,4

¹ Retur av ej utnyttjade rembuser å 1,5 mkr innebär reducering av utestående belopp och ökning av beviljat, ännu ej utbetalt belopp med vardera 1,5 mkr. Nya utbetalningar under kreditavtalet har fr. o. m. 1973 och tillsvidare avbrutits.

² Efterskönt belopp å 1,2 mkr har här bokförts som amortering.

stort nettoutflöde som föregående år, 470 mkr mot 465 mkr. Under året minskade mottagarländernas utnyttjanden av utvecklingskrediter till 238 mkr från 309 mkr 1974. Under 1975 har krediter beviljats Indien, Zambia, Tunisien och Östafrikanska utvecklingsbanken till ett sammanlagt värde av 138 mkr. Bidraget till IDA uppgick till 240 mkr inklusive kursgarantier, vilket erlagts i form av svenska skuldsedlar. IDA:s disposition av skuldsedlar uppgick under året till 218 mkr mot 133 mkr 1974, varför IDA:s innehav av svenska skuldsedlar ökade med 22 mkr 1975. Denna ökning redovisas som ett inflöde av kortfristigt kapital.

Under 1975 uppträdde *kommunerna* för första gången som låntagare på den utländska marknaden. Kommunerna tog upp obligationslån till ett belopp på 512 mkr och andra långfristiga lån på sammanlagt 722 mkr. Den kommunala sektorn bidrog därmed med ett inflöde på 1 234 mkr.

Övriga kapitaltransaktioner, som huvudsakligen innehåller näringslivets och privatpersoners kapitaltransaktioner, gav ett nettoinflöde på 5 728 mkr 1975 mot 2 426 mkr föregående år.

Värdepapperstransaktioner, som innefattar emissioner och amorteringar av obligationslån samt handel med värdepapper, gav ett nettoinflöde på 1 750 mkr. Emissioner av svenska lån i utlandet uppgick till 1 928 mkr mot 379 mkr föregående år. Amorteringar på tidigare upptagna obligationslån uppgick till 100 mkr, medan amorteringar av utländska obligationslån i

Tabell 37. Svensk långfristig upplåning i utlandet

Mkr

	Upplåning 1974	1975	Amortering 1974	1975
Upplåning exkl. bankerna				
Obligationslån	379	2 440	92	95
Kommuner	—	512	—	—
Kreditinstitut	105	372	2	2
Övriga	274	1 556	90	93
Övrig upplåning	2 782	5 600	702	770
Kommuner och kommuninstitut	—	722	—	—
Kreditinstitut	—	943	1	21
Övriga	2 782	3 935	701	749
Summa	3 161	8 040	794	865
Bankernas upplåning				
Riksbanken	—	815	—	—
Valutabankerna	368	1 500	— ¹	— ¹
därav för kommuner	—	100	—	—
övriga	368	1 400	— ¹	— ¹
Summa	368	2 315	—	—
Total långfristig upplåning	3 529	10 355	794	865

¹ Uppgifter saknas.

Sverige gjordes för 22 mkr. Under året har inga utländska obligationslån upptagits i Sverige, varför nettoinflödet för obligationslån blev 1 850 mkr.

I handeln med värdepapper ökade mycket kraftigt under året och då exportökningen översteg importökningen blev nettoutflödet mindre än under 1974, 100 mkr mot 212 mkr.

Svenska långfristiga lån i utlandet, exklusive obligationslån, upptogs till ett värde av 4 878 mkr 1975 mot 2 782 mkr 1974. Amorteringar på den svenska upplåningen uppgick till 770 mkr, vilket innebar en ökning med 10 % sedan föregående år. Till utlandet lämnades lån på 290 mkr, och amorteringar erhöles för 10 mkr. Nettoinflödet för dessa långfristiga lån blev således 3 828 mkr.

En långfristig upplåning, som inkluderar den kommunala sektorn och obligationsemissionerna, kom således att uppgå till 8 040 mkr. Till detta kan också läggas den del av valutabankernas långfristiga upplåning, som direkt varit avsedd för svenska företag och kommuner samt riksbankens upplåning i utlandet. Inkluderas denna upplåningsdel av bankernas nettoupplåning erhåller man en total svensk långfristig upplåning, brutto, på 10 400 mkr.

De direkta investeringarna gav ett nettoutflöde på 1 350 mkr. Svenska investeringar i utlandet minskade med 272 mkr till 1 800 mkr och de svenska desinvesteringarna blev 150 mkr. Även de utländska investeringarna i Sverige uppgick under 1975 till ett lägre belopp än under 1974, 500 mkr mot 662 mkr. De utländska desinvesteringarna blev 200 mkr, vilket även det innebar ett lägre bruttoflöde än under föregående år. I och med den höga utlandsfinansieringen av de svenska investeringarna har dock påfrestningen på valutareserven av de direkta investeringarna ej varit så hög som dessa siffror kan ge intryck av.

Övriga långfristiga kapitaltransaktioner innefattar huvudsakligen varvens exportkrediter, importkrediter för fartyg och flygplan samt privatpersoners kapitalöverföringar. Dessa transaktioner resulterade i ett nettoutflöde på 550 mkr mot ett inflöde på 1 465 mkr 1974. Förändringen berodde på att lämnade varvskrediter översteg de erhållna betalningarna med 842 mkr, vilket motsvarar ett utflöde med motsvarande belopp. För 1974 noterades däremot ett inflöde för varvskrediterna. Dessutom minskade inflödet för importkrediter för fartyg och flygplan kraftigt till 162 mkr.

Företagens kortfristiga lån i utländska banker för finansiering av export och import resulterade 1974 i ett nettoinflöde på 398 mkr. Under 1975 steg utnyttjandegraden av de huvudsakligen revolverande krediterna kraftigt och nettoinflödet blev därigenom så stort som 2 100 mkr för denna delpost.

Övriga kortfristiga kapitaltransaktioner, som innehåller kortfristig upplåning har ej någon större omfattning och nettoinflödet på 195 mkr har svängt till ett utflöde på 50 mkr 1975.

Tabell 38. Valutareseven

Ställning och 12-månadersförändring

Mkr

	Ställning			Förändring		
	Riks- banken	Valuta- bankerna	Totalt (1+2)	Riks- banken	Valuta- bankerna	Totalt (4+5)
	1	2	3	4	5	6
1969 december	3 410	468	3 878	- 727	-1 126	-1 853
1970 "	3 624	648	4 272	214	180	394
1971 "	5 065	415	5 480	1 441	- 233	1 208
1972 "	7 320	411	7 731	2 255	- 4	2 251
1973 "	11 245	370	11 615	3 925	- 41	3 884
1974 "	7 721	602	8 323	-3 524	232	-3 292
1975 1:a kv	8 088	971	9 059	-1 559	- 141	-1 700
2:a kv	10 426	662	11 088	2 424	- 118	2 306
3:e kv	11 656	582	12 238	4 217	150	4 367
4:e kv	12 797	788	13 585	5 076	186	5 262

Valutareseven

Riksbankens och valutabankernas avistaposition, som tillsammans bildar *valutareseven*, ökade med 5 262 mkr under 1975 och uppgick vid årets slut till 13 585 mkr. Valutareseven är därvid beräknad efter företagen nedskrivning av riksbankens utländska tillgångar och skulder. Nedskrivningen på riksbankens totala utländska tillgångar och skulder uppgick till totalt 937 mkr varav dock en mindre del föll på placeringar som ej ingår i valuta-reserven.

Valutabankernas avistaposition, som närmast är att betrakta som en arbetsbalans och som ej ger upphov till några större nettoflöden, ökade med 186 mkr under 1975 medan riksbankens valutaställning steg successivt till 12 797 mkr, en uppgång med 5 076 mkr.

Valutamarknaden

Det mönster med tidvis stora svängningar i kursrelationerna mellan den amerikanska dollarn och de viktigare europeiska valutorna, som karakteriserat valutamarknaden de senaste åren, fortsatte även under 1975. Bland orsakerna till denna utveckling kan framför allt urskiljas tre, av varandra delvis betingade förhållanden. Förskjutningar i konjunkturcykeln mellan USA och de västeuropeiska länderna ledde tidvis till divergerande räntenivåer och därav följande valutaströmmar. Vidare kom kursutvecklingen att starkt influeras av den markanta förbättring i den amerikanska handelsbalansen, som inträdde under året. Slutligen förstärktes effekten på valutakurserna av dessa mer fundamentala faktorer av psykologiska och spekulativa element. Emellertid utsattes valutamarknaden på det hela taget ej för några allvarliga störningar utan utvecklingen blev mindre dramatisk än föregående år. Detta kan delvis tillskrivas det allt effektivare samarbetet mellan centralbankerna.

Den pessimistiska bedömningen av den amerikanska ekonomin under senare delen av 1974 – negativ tillväxt, ökande arbetslöshet och hög om än avtagande inflationstakt – påverkade valutamarknaden även under de första månaderna av 1975. Då dessutom räntorna i USA föll mer än i många andra länder försvagades dollarn kontinuerligt. Med anledning härav träffade centralbankerna i USA, Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz den 1 februari en överenskommelse om mer samordnade interventioner för att stödja dollarn. Dessa stödköp, som för övrigt ägt rum sedan hösten 1974, ökade härefter och dollarkursens nedåtgående trend bröts. Förbättringen blev emellertid endast kortvarig och dollarn försvagades snart ånyo för att i slutet av februari gentemot ormvalutorna ha fallit till ca 15 % under centrankurserna. Den effektiva deprecieringen sedan början av år 1970 hade därvid ökat till ca 20 % från ca 17 % i december 1974. Även mot den ovan tecknade bakgrunden måste en sådan nivå anses ha inneburit en undervärdering av dollarn.

I mars började förtroendet för dollarn att successivt öka. Den amerikanska handelsbalansen svängde från underskott till överskott, inflationen avtog snabbare i USA än i flera andra länder och det amerikanska ränteläget stabiliserades medan räntorna i andra länder fortsatte att falla. Dollarns försvagning upphörde och kursfluktuationerna blev härefter fram till mitten av juni relativt måttliga.

I juni och juli syntes allt fler tecken tyda på en omsvängning av den amerikanska konjunkturen. Ungefär samtidigt skärptes den amerikanska penningpolitiken, varigenom räntedifferensen till dollarns förmån ökade ytterligare. Detta initierade en stark efterfrågan på dollar – bl. a. ökade de oljeproducerande ländernas dollarplaceringar – och kursen steg, framförallt i förhållande till ormvalutorna. Till detta bidrog också förbättringen av den amerikanska bytesbalansen under första halvåret 1975 jämfört med andra

halvåret 1974. Denna förbättring, som fortsatte under resten av året, sammanhänger med ett ökat handelsöverskott till följd av en under lågkonjunkturen minskad import, samtidigt som exportens konkurrenskraft genom dollarkursens depreciering ökat. Bidragande orsak till den snabba uppgången för dollarn torde i viss mån även ha varit en avveckling av spekulativa dollarpositioner. För att moderera de dagliga kursuppgångarna för dollarn intervenerade centralbankerna i USA och Europa särskilt under juli och september genom att sälja dollar.

I slutet av september hade dollarn stigit upp till centralkurserna mot orrvalutorna. Vid denna tid började emellertid diskussionerna om New York Citys finansiella problem sprida en viss osäkerhet på marknaden. Den härav följande försvagningen av dollarn, till vilken även bidrog ett fallande ränteläge i USA, blev emellertid endast kortvarig och under resten av året fluktuerade dollarn måttligt. Vid slutet av året låg den ca 2,5 % under centralkurserna mot orrvalutorna. Under året som helhet stärktes dollarn med ca 7,5 procentenheter gentemot dessa. Den effektiva deprecieringen av dollarn hade i slutet av året minskat till ca 12 %. Orrvalutornas rörelser mot dollarn framgår av diagram R.

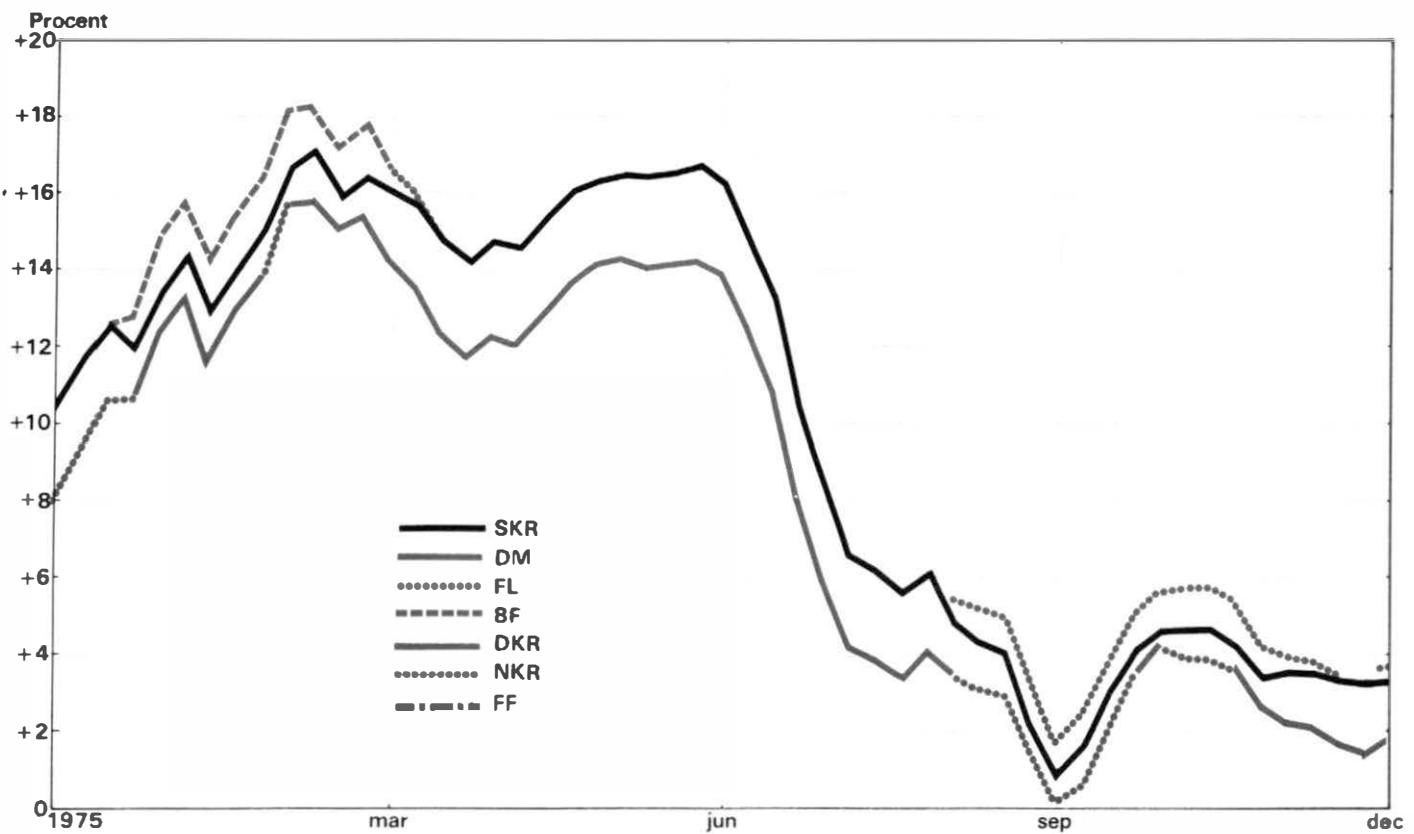
Det samarbete omfattande bl. a. informationsutbyte och samråd i valutamarknadsfrågor mellan centralbankerna, som redan tidigare successivt utvecklats i vad avser EG-länderna samt Sverige och Norge, utsträcktes genom beslut i december till att i vissa avseenden omfatta förutom Schweiz även USA, Canada och Japan. Delvis kan detta ses mot bakgrund av mötet i Rambouillet den 15–17 november mellan stats- och regeringschefer från USA, Förbundsrepubliken Tyskland, Frankrike, Japan och Italien, där man bl. a. överenskom att i framtiden mer aktivt verka för ordnade förhållanden på valutamarknaden.

Utvecklingen inom det europeiska valutakurssystemet var under 1975 på det hela taget lugnare än under 1974, då påfrestningarna, bl. a. till följd av devalverings- och revalveringsrykten, var mycket stora. Under våren och sommaren 1975 utsattes emellertid ormen för vissa spänningar, framför allt mellan å ena sidan tyska marken som svagaste valuta och å den andra flertalet övriga valutor, varvid tidvis ansevliga interventioner erfordrades. Från mitten av augusti minskade ormens bredd och uppgick härefter i stort sett till maximalt 1,8 %.

Till skillnad från 1974 låg, som ovan nämnts, *tyska marken* under större delen av året i botten av ormen. Skälen därtill var bl. a. en minskning i bytesbalansöverskottet – huvudsakligen beroende på handelsbalansutvecklingen – i kombination med ett betydande kapitalutflöde. En bidragande

Anmärkning till diagram R. Diagrammet visar respektive valutas procentuella avvikelser från dess centralkurs mot US-dollar, som utgöres av diagrammets nollinje. Endast den vid varje tillfälle starkaste och svagaste valutan inom systemet samt svenska kronan har markerats. (Beräkningarna har baserats på veckogenomsnittskurser.)

Diagram R. Kursutvecklingen för de i det europeiska kurssystemet deltagande valutorna 1975

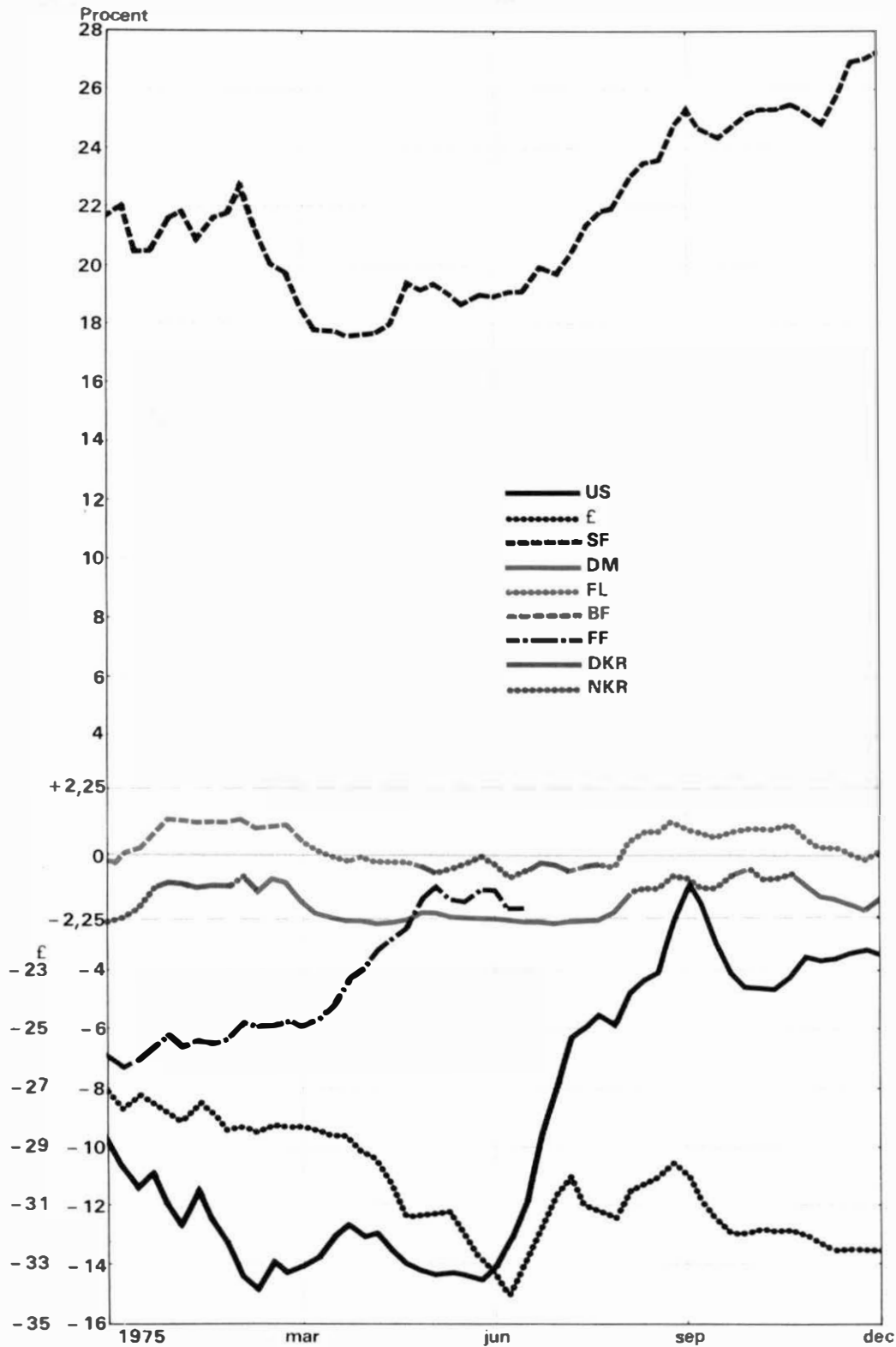
orsak till det senare var den tyska penningpolitiken, vilken bl. a. tog sig uttryck i successiva diskontosänkningar från 7 % i oktober 1974 till 3 1/2 % i september 1975.

Den förstärkning av dollarn, som skedde under året, blev mindre utpräglad mot den *schweiziska francen* än i förhållande till orrvalutorna, trots att Schweiz genom olika åtgärder sökte begränsa kapitalinflödet. I övrigt påverkades schweizerfrancens rörelser av diskussionerna om dess eventuella anslutning till ormsamarbetet. När en sådan bedömdes som mest aktuell tenderade exempelvis francen att försvagas mot orrvalutorna. Under senare delen av hösten stod det emellertid klart, att någon omedelbar anslutning ej var aktuell, och francen stärktes åter gentemot orrvalutorna. Härtill bidrog även den inför årsskiftet traditionellt strama schweiziska penningmarknaden.

Den *franska francen*, som i januari 1974 hade lämnat ormsamarbetet, låg fram till i april 1975 ca 5 % svagare än orrvalutorna men följde i stort sett dessas rörelser mot dollarn. Härefter stärktes francen i förhållande till orrvalutorna, då dels det tidigare handelsunderskottet under 1975 förbyttes i ett överskott, dels ränteläget i Frankrike internationellt sett var högt. Spekulationer om en eventuell återanslutning av francen till det europeiska valutakurssystemet bekräftades den 9 maj, då Frankrikes president meddelade att anslutningen beräknades ske inom en nära framtid. När francen den 10 juli formellt återanslöts till samma kurser som gällde vid dess utträde låg francen väl inom ormens gränser. Valutainflödet till Frankrike fortsatte och francen blev en av de starkaste orrvalutorna.

De brittiska handels- och bytesbalanserna förbättrades under året påtagligt men visade fortfarande stora underskott. Den redan tidigare starka inflationen ökade under 1975 trots avmattningen i ekonomin. Dessa faktorer bidrog till att det *brittiska pundet* avsevärt försvagades under året. Efter en i början av året räntemässigt betingad relativ stabilitet föll pundkursen markant under andra kvartalet. Nedgången initierades av rykten – officiellt dementerade – om att den brittiska regeringen gärna skulle se en ytterligare depreciering av pundet med ca 5 % för att förbättra brittiska varors konkurrenskraft på utländska marknader. I slutet av juni presenterade regeringen ett antiinflationprogram i syfte att nedbringa inflationen till 10 % under 1976. Sedan programmet, som bl. a. innebar en begränsning av löneökningarna, godkänts av de brittiska fackföreningarna stärktes pundet tillfälligt men efter någon vecka fortsatte försvagningen. Vid slutet av året hade pundets effektiva depreciering under 1975 ökat med ca 8 procentenheter så att den totala deprecieringen sedan december 1971 utgjorde ca 30 %. I Stockholm noterades pundet vid årets slut i knappt 9 kronor per pund jämfört med

Anmärkning till diagram S. Diagrammet visar repektive valutas procentuella avvikelse från dess centralkurs gentemot svenska kronan, som representerar diagrammets nollinje. För de i det europeiska kurssystemet deltagande valutorna har endast den vid varje tillfälle gentemot svenska kronan starkaste respektive svagaste valutorna markerats. (Beräkningarna har baserats på veckogenomsnittskurser.)

ca 10 kronor per pund ultimo 1974.

Under hela 1975 visade den *svenska kronan* en fast utveckling trots ett i förhållande till föregående år kraftigt ökat bytesbalansunderskott. Nämnda utveckling inleddes redan under senare delen av 1974, då de kredit- och valutapolitiska åtgärder, som vidtogs under våren och sommaren 1974 och som syftade till att skapa förutsättningar för en ökad utlandsupplåning, började få viss effekt. Eftersom dessutom ränteläget utomlands, som tidigare nämnts, föll i början av 1975 förstärktes intresset för upplåning på de internationella kapitalmarknaderna. Ränteförhållandena och de begränsade upplåningsmöjligheterna i Sverige medförde även att upptagandet av kommersiella krediter i stor utsträckning överflyttades från Sverige till utlandet. Under andra kvartalet 1975 hade upplåningen utomlands och det därmed sammanhängande valutainflödet nått sådan omfattning, att kronan blev den starkaste valutan inom ormen. Denna position bibehölls in i augusti. Betydande interventioner erfordrades under denna period för att hålla kronan inom ormen ävensom för att vidmakthålla ordnade förhållanden på valutamarknaden och dämpa de dagliga kursfluktuationerna.

Den stora utlandsupplåningen under första halvåret möjliggjorde vissa lättnader i kreditpolitiken. Reaktionen härpå blev påtaglig. Bankerna ökade sin utlåning kraftigt medan utlandsupplåningen sjönk som en naturlig följd härav. Kronan försvagades temporärt men genom valutaförsäljningar dämpade riksbanken takten i försvagningen. Trycket nedåt på kronan upphörde under andra hälften av september och kronan låg i stort sett under resten av hösten i mitten eller, mot slutet av året, i övre delen av ormen. Endast mycket måttliga interventioner erfordrades under denna period. Totalt uppgick marknadsoperationerna under 1975 till netto köp på ca 4 600 mkr, vilket kan jämföras med nettoförsäljningar på ca 3 900 mkr under 1974. Kronans effektiva värde var i slutet av 1975 i stort sett oförändrat jämfört med föregående år och motsvarade en de facto appreciering sedan 1970 av omkring 3 %. Detta berodde framför allt på att kronans fasthet mot bl. a. ormvalutorna och pundet motverkades av försvagningen mot dollarn.

Säljnoteringen på dollar i Stockholm fluktuerade mellan ett lägsta läge av 3,88 1/2 kronor per dollar i mars och ett högsta läge av 4,55 1/2 kronor i september. Vid årets slut var noteringen 4,41 kronor.

Kursutvecklingen på den svenska valutamarknaden för de i det europeiska valutakurssystemet deltagande valutorna samt US-dollar, pund och schweizerfranc belyses i diagram S. Kronans läge inom ormen kan även avläsas i diagram R.

Guldpriset i London och Zürich hade mot slutet av 1974 stigit markant – till strax under 200 dollar per uns – i samband med köp av spekulativ karaktär inför årsskiftet, då amerikanska medborgare skulle få rätt att köpa och sälja guld. Då intresset för guldköp från detta håll emellertid visade sig vara svagt och då efterfrågan över huvud taget var låg, föll priset fram till maj, varefter en viss stabilisering ägde rum på en nivå av 160–170 dollar

per uns.

Som en följd av IMF:s interimskommittés principöverenskommelse om försäljning av en del av fondens guldbehållning (se avsnittet om internationellt finansiellt samarbete) föll priset i en orolig marknad till ca 130 dollar per uns i mitten av september. Härfter skedde en viss återhämtning sedan det stod klart, att vissa juridiska och tekniska problem i samband med fondens guldförsäljningar ännu var olösta och att några omedelbara försäljningar därför ej var att vänta. Under resten av 1975 fluktuerade priset måttligt och låg i slutet av året vid ca 140 dollar per uns.

Internationellt finansiellt samarbete

Internationella valutafrågor

De internationella monetära överläggningarna koncentrerades under 1975 till tre huvudfrågor: kvotöversynen i internationella valutafonden (IMF), guldets framtida roll i valutasystemet och utformningen av växelkursarrangemangen framöver. De två sistnämnda frågorna har behandlats inom ramen för en allmän översyn av valutafondens stadga. En central faktor vid diskussionerna av de internationella monetära frågorna har varit behovet att finna lösningar som beaktar u-ländernas intressen.

Överläggningarna har bedrivits på olika plan. Riktlinjer och principöverenskommelser har fastlagts av IMF:s interimskommitté, som upprättades 1974, och av tiogruppen,¹ som under året aktiverats i påtaglig grad. Valutapolitiska överläggningar har även skett vid särskilda möten mellan de största industriländerna, såsom i Rambouillet i november. Det mera detaljerade utredningsarbetet har bedrivits i valutafondens direktion. Under årets lopp blev det alltmer klart att de tre nämnda huvudfrågorna endast kunde lösas inom ramen för en paketuppgörelse. Enligt det mål som interimskommittén uppställde i augusti skulle utestående frågor under stadge- och kvotöversynen avklaras till kommitténs nästa möte i början av januari 1976. Vid detta möte, som ägde rum den 7–8 januari 1976 i Jamaica, kunde en samlad uppgörelse nås, vilken kommer att föreläggas valutafondens styrelse för godkännande. En mera utförlig redogörelse lämnas i det följande för de frågor som under året stått i förgrunden för det monetära samarbetet samt för de överenskommelser som uppnåddes vid Jamaica-mötet.

Kvotöversynen

Den sjätte allmänna kvotöversynen i valutafonden kunde inte slutföras inom den förutsedda tidsfristen, dvs. senast februari 1975. Förutom på sammankopplingen med andra frågor berodde detta på svårigheterna att enas om hur den överenskomna totalhöjningen från ca 29 till 39 miljarder SDR², dvs. med 33,6 %, skulle fördelas. På ett tidigt stadium avgjordes att de större oljeexporterande ländernas totala andel skulle fördubblas till närmare 10 % och att övriga u-länders andel skulle bevaras oförändrad. Problemet gällde framför allt hur motsvarande andelsminskningar skulle fördelas inom i första hand i-landsgruppen. Motsättningarna härvidlag kunde dock i stort sett överbryggas i anslutning till fondens årsmöte i början av september. Vid interimskommitténs möte i januari 1976 godkändes ett slutligt förslag

¹ Tiogruppen omfattar de länder som sedan 1962 deltar i de s. k. generella lånearrangemangen inom valutafondens ram, nämligen Belgien, Canada, Frankrike, Italien, Japan, Nederländerna, Storbritannien, Sverige, Förbundsrepubliken Tyskland och USA med Schweiz som observatör.

² I SDR motsvarade vid utgången av 1975 ca 5,15 kr.

till resolution i frågan. För Sveriges del innebär översynen en kvothöjning från 325 till 450 milj. SDR, varigenom vår andel stiger från 1,11 till 1,15 %. Den tidigare gällande huvudregeln att 25 % av kvothöjningen skulle inbetalas i guld har slopats från och med den aktuella höjningen. Denna fjärdedel skall i stället inbetalas i SDR, andra medlemsländers valutor efter deras samtycke eller i medlemmens egen valuta. Slutligen kan nämnas att man i avvaktan på att kvothöjningen skall träda i kraft, i Jamaica enades om att tillfälligt räkna upp kreditrancherna med 45 %.

Guldfrågan

Vid sitt möte i januari 1975 fattade interimskommittén ett principbeslut om att utarbeta ett komplett förslag till ändringar av fondstadgans guldbestämmelser. Härigenom skulle det officiella guldpriset avskaffas och frihet inträda för nationella valutamyndigheter att göra guldtransaktioner i enlighet med specifika arrangemang vid sidan av stadgan. Ändringarna skulle syfta till att gradvis reducera guldets roll i det internationella monetära systemet. Detta mål liksom främjandet av SDR som den centrala reservtillgången betonades ytterligare vid kommitténs möte i Paris i juni, då man också i princip enades dels om att en viss del av guldbehållningen i valutafonden skulle säljas till förmån för u-länderna, dels om att medlemsländerna skulle få köpa tillbaka en del av det guld som inbetalats till fonden. Denna överenskommelse konkretiserades närmare vid interimskommitténs möte i slutet av augusti. Vid detta möte fastställdes att ca 25 milj. uns guld eller 1/6 av fondens guldbehållning skall återställas ("restitueras") till medlemsländerna. Detta återställande skall ske genom att guldet säljs till det officiella priset (35 SDR per uns) mot vederlag i nationell valuta. Ytterligare 1/6 av fondens guldbehållning skall försälas av fonden och vinsten eller övervärdet – dvs. skillnaden mellan försäljningspriset och det officiella priset – skall tillfalla u-länderna.

Beträffande arrangemangen för centralbankernas transaktioner i guld uppnåddes i samband med årsmötet en principöverenskommelse inom tiogrupperns ram som därefter noterades vid interimskommitténs augusti-möte. Denna överenskommelse, vilken ytterligare bearbetats inom ramen för centralbankssamarbetet i Basel, innehöll följande punkter:

- inga åtgärder skall vidtas för att fixera guldpriset ("to peg the price of gold"),
- de tio ländernas samt fondens totala guldbehållning skall ej ökas.
- ytterligare villkor för guldtransaktioner, som kan överenskommas mellan tiogrupperns centralbanksrepresentanter vid regelbundna möten, skall respekteras.
- halvårsvis rapportering till fonden och BIS om guldköp och försäljning samt
- överenskommelsen skall ses över efter två år och därefter fortsätta att gälla, ändras eller upphöra. En avtalspart kan frånträda överenskommelsen efter denna tvåårsperiod.

De fortsatta förhandlingarna i guldfrågan efter årsmötet har företrädesvis avsett hur de tre komponenterna i guldöverenskommelsen – gulförsäljning till förmån för u-länderna, medlemmarnas tillbakaköp och centralbankernas rätt att köpa guld till marknadspris – skall genomföras i praktiken och om detta kan ske innan ändringarna av fondstadgan ratificerats. Enligt överenskommelsen vid Jamaica-mötet skall åtgärder vidtas för att utan dröjsmål igångsätta ett samtidigt genomförande av arrangemangen på guldområdet. Fondens gulförsäljning kommer att ske under en fyraårsperiod.

I den reviderade fondstadgan kommer att ingå en samarbetsklausul som anger medlemsländernas allmänna förpliktelser beträffande politiken i fråga om guld och andra reservtillgångar. Enligt den kompromiss som nåddes vid Jamaica-mötet skall medlemmarnas policy vara förenlig med målet att uppnå en bättre internationell övervakning av den internationella likviditeten och att göra SDR till den huvudsakliga reservtillgången. Beträffande de övriga guldproblem som behandlats inom ramen för stadgerevisionen gäller att man i hög grad har inriktat sig på att tills vidare föra dem åt sidan genom att ta in en fullmaktsklausul i stadgan. Enligt denna skall styrelsen kunna med kvalificerad majoritet besluta bl. a. om användningen av de återstående guldbehållningarna i fonden.

Växelkursfrågan

I den speciellt mellan Frankrike och Förenta Staterna omstridda frågan om utformningen av växelkursbestämmelserna (artikel IV) i den reviderade fondstadgan, vilka skall reglera förhållandena såväl före som efter en mera allmän återgång till ett parivärdesystem, nåddes samförstånd vid Rambouillet-mötet.

Det fransk-amerikanska förslag till artikel IV som då lades fram kunde efter viss bearbetning interimskommittén ställa sig bakom vid dess möte i januari 1976. De nya bestämmelserna innefattar i första hand vissa allmänna förpliktelser för medlemsländerna, enligt vilka ett land skall samarbeta med fonden samt med övriga medlemsländer för att säkra ordnade kursarrangemang och för att främja ett stabilt kurssystem. Det stadgas bl. a. att valuta-kursmanipulationer för att nå konkurrensmässiga fördelar i förhållande till andra medlemsländer skall undvikas. Medlemsländerna ges rätt att själva välja typ av kursarrangemang under rådande interimistiska skede, men det förutsätts att fonden skall utöva en noggrann övervakning av enskilda länders kurspolitik. Fonden skall dessutom fastställa detaljerade principer, som skall tjäna till ledning vid utformningen av kurspolitiken. Vad beträffar återgången till en parivärderegim gäller att fonden getts möjlighet att, när de internationella ekonomiska förhållandena så medger, med 85 procents majoritet besluta om införande av ett mera allmänt tillämpat kurssystem baserat på stabila men justerbara parivärden.

Utöver fondstadgans kursbestämmelser diskuterades i Rambouillet det praktiska valutasamarbetet. I anslutning härtill deklarerade de deltagande stats- och regeringscheferna sin avsikt att respektive monetära myndigheter

skulle agera för att motverka oordnade förhållanden på valutamarknaderna eller opåkallade fluktuationer i växelkurserna. Vid tiogruppens möte i december noterades att de berörda centralbankerna var i färd med att fördjupa och bredda sina konsultationer.

Översynen av fondens faciliteter

Vid sidan av överläggningarna om kvotöversynen nedlades under 1975 ett avsevärt arbete på att förbättra tillgången till fondens reguljära och särskilda faciliteter.

Valutafondens direktion beslöt i april om en *oljefacilitet* också för 1975 i avsikt att underlätta för medlemsländer med betalningsbalansbehov att finansiera den ökade kostnaden för oljeimporten. Facilitetens totalram sattes

Tabell 39. 1975 års oljefacilitet

		Milj SDR
A	Utfästelser om utlåning under 1975 års oljefacilitet ¹	% av totala utfästelser
OPEC-länder	2 360	62,6
varav Saudiarabien	1 250	33,1
Iran	410	10,9
Kuwait	300	8,0
Nigeria	200	5,3
Venezuela	200	5,3
Övriga länder	1 410	37,4
varav Förbundsrep. Tyskland	600	15,9
Nederländerna	200	5,3
Belgien	200	5,3
Schweiz	150	4,0
Norge	100	2,7
Österrike	100	2,7
Sverige	50	1,3
Trinidad och Tobago	10	0,2
Totalt	3 770	100,0
B	Användning av 1975 års oljefacilitet ¹	
	Beviljat belopp	% av beviljat belopp
Utvecklade länder	2 324	71,1
varav Storbritannien	1 000	30,6
Italien	780	23,9
Spanien	200	6,1
Utvecklingsländer	943	28,9
varav Indien	201	6,2
Sydkorea	97	3,0
Chile	80	2,4
Totalt	3 267	

¹ Preliminära uppgifter.

² Här inkluderas 464 milj SDR som överförts från 1974 års oljefacilitet.

till 5 miljarder SDR och villkoren för utnyttjande gjordes något striktare än motsvarande under 1974 års facilitet. Räntan höjdes från ca 7 % till ca 7½ %; löptiden förblev sju år. (Angående utnyttjandet, se tabell 39). Utfästelserna om lån till oljefaciliteten uppgick vid årsskiftet till ca 3,8 miljarder SDR, varav OPEC-länderna svarade för ca 2,4 miljarder och industriländerna för ca 1,4 miljarder SDR. Sverige medverkar genom en utfästelse av riksbanken att låna ut 50 milj. SDR till valutafonden för användning inom faciliteten. Till oljefaciliteten har knutits ett *räntesubventionskonto* för att lindra u-ländernas kostnader vid dragningar på faciliteten. Kontot skall finansieras genom frivilliga bidrag från andra medlemsländer inom en totalram på 350 milj SDR, vilken man ännu inte uppnått. Regeringen har beslutat föreslå riksdagen att bevilja det belopp som är aktuellt för Sveriges del, dvs. 2,8 milj. SDR.

Valutafondens direktion beslutade i december om vissa uppmjukningar i reglerna för anlåtande av fondens facilitet för *kompensatorisk finansiering av exportfluktuationer*. Den väsentligaste ändringen ligger däri att ett medlemsland med allvarlig nedgång i exportintäkterna kan få en kredit som totalt får uppgå till 75 % (tidigare 50 %) av landets kvot i fonden, med den begränsningen att högst 50 % (tidigare 25 %) av kvoten normalt får disponeras under en tolv månadersperiod.

En viktig del av den allmänna uppgörelsesom nåddes vid interimsskottens Jamaica-möte gällde upprättandet av en s. k. *Trust Fund*. Den skall administreras av valutafonden och ha till uppgift att bistå u-länder med en per capita-inkomst understigande 300 SDR med betalningsbalansstöd på betydligt mjukare villkor än de fonden normalt tillämpar. Medlen skall erhållas genom att Trust Fund tillföres vinsten på det guld som valutafonden, såsom ovan angetts, avses sälja till förmån för u-länderna samt genom frivilliga bidrag.

Inom ramen för stadgeöversynen har man dessutom nått enighet om vissa uppmjukningar och förenklingar av villkoren för utnyttjande av fondens resurser. Dessa ändringar innebär bl. a. att reglerna för återköp har moderniserats och anpassats till fondens praxis. Vidare har man enats om att en medlem skall kunna utnyttja den särskilda *buffertlagerfaciliteten* utan att först ha dragit den s. k. reservtranchen.¹ Syftet med denna facilitet, som inrättades 1969, är att ge stöd till medlemsländer i samband med finansiering av internationella buffertlager för råvaror.

Valutafondens löpande verksamhet

Den sammanlagda tilldelningen av särskilda dragningsrätter, SDR, utgör fortfarande 9 315 milj. SDR, varav Sverige tilldelats 107,05 milj. SDR. Riks-

¹ Den nya beteckningen på den del av det reguljära kreditutrymmet i fonden som kan inlämnas automatiskt (f. n. = guldtranchen).

Tabell 40. Särskilda dragningsrätter

Milj SDR

	Tilldelning	varav Sverige	Medlemmarnas användning av SDR
1970	3 414	37,8	859
1971	2 949	34,8	1 167
1972	2 952	34,5	1 102
1973	—	—	980
1974	—	—	898
1975	—	—	501
Totalt	9 315	107,1	5 507

banken, som äger de särskilda dragningsrätter som tilldelats Sverige, har hittills inte använt SDR för att anskaffa valuta. Riksbanken har inte heller tillhandahållit annan deltagare i SDR-systemet valuta mot SDR. Deltagarländernas användning av SDR uppgick under 1975 till 501 milj. SDR mot 898 milj. SDR 1974 (tabell 40).

Dragningarna på valutafondens ordinarie faciliteter, dvs. exklusive oljefaciliteten, uppgick under 1975 (t. o. m. november) till sammanlagt 1 448 milj. SDR, en minskning med 836 milj. SDR jämfört med samma period föregående år. Under året (t. o. m. november) återbetalades 403 milj. SDR. Nettoutnyttjandet, skillnaden mellan medlemsländernas dragningar och återbetalningar, uppgick därmed till 1 044 milj. SDR (tabell 41).

De sammanlagda beviljad dragningarna på 1975 års oljefacilitet uppgick till 3 267 milj. SDR. De största dragningarna har utförts av Storbritannien och Italien på 1 000 respektive 780 milj SDR. Ca 30 länder, till övervägande delen utvecklingsländer, har utnyttjat faciliteten under året (tabell 39).

Sveriges nettoställning i IMF, som inräknas i den officiella valutareserven, uppgick vid utgången av 1975 till 95,1 milj. SDR, vilket innebär en ökning

Tabell 41. Utnyttjande av IMF:s resurser.¹ Dragningar och återbetalningar av valutor

Milj SDR

	Dragningar	varav kronor	Återbetalningar	varav kronor	Nettoutnyttjande av fondens resurser
1947-1971	23 908	262,5	14 119	209,1	9 789
1972	1 612	6,8	1 318	0,4	294
1973	733	9,0	614	6,5	119
1974	2 337	14,5	606	13,5	1 731
varav jan-nov	2 284	14,5	561	13,0	1 723
1975 jan-nov	1 448	17,8	403	8,5	1 044
Totalt	30 038	310,6	17 060	238,0	12 977

¹ Exkl. oljefaciliteten.

Tabell 42. IMF:s kronbehållning och Sveriges nettoställning i IMF

Milj SDR

Slutet av	Kronbehållning		Nettoställning ¹
	belopp	% av kvoten	
1972	235,1	73	89,9
1973	237,0	73	88,0
1974	236,0	73	89,0
1975	229,9	71	95,1

¹Nettoställningen motsvarar summan av egentlig guldtranch (i guld inbetalat insatskapital) och särskild guldtranch (det belopp fonden netto disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet).

med 6,1 milj. SDR under året. Förändringen i nettoställningen motsvarar fondens nettoanvändning av kronor under året vid transaktioner med andra medlemsländer. Vid årets utgång uppgick fondens innehav av kronor till 1 159 mkr eller 71 % av Sveriges kvot (tabell 42).

Antalet medlemsländer i valutafonden ökade under 1975 till 128 genom inträde av Grenada.

Världsbanken och Internationella utvecklingsfonden

Världsbanken (IBRD) och Internationella utvecklingsfonden (IDA) beviljade under 1975 (t. o. m. oktober) totalt 162 lån till ett värde av 5 354 milj. dollar, varav IBRD svarade för 98 lån och 3 927 milj. dollar och IDA för 64 lån och 1 427 milj. dollar (tabell 43–44). Detta innebar en ökning av den totala beviljade utlåningsvolymen jämfört med samma period 1974 med 29 %. På grund av ökade upplåningskostnader beslöt IBRD i februari 1975 att höja sin utlåningsränta från 8 % till 8,5 %.

IBRD:s tecknade kapital uppgick vid slutet av 1975 till 30 823 milj. dollar. Mot bakgrund av den ökning av medlemsländernas kvoter som nu förbereds i valutafonden hardiskussioner också inletts, i enlighet med hittills tillämpad praxis och för att säkerställa en fortsatt hög utlåningsvolym, om en selektiv kapitalhöjning i IBRD.

Tabell 43. IBRD:s nettouplåning och utlåning

Milj US-dollar¹

	Nettouplåning	Beviljade lån	Utbetalade lån
1947–1973	9 056	21 583	14 632
1974	1 808	3 590	2 044
varav jan-okt	926	3 097	1 710
1975 jan-okt	1 796	3 927	2 162
Totalt	12 660	29 100	18 838

¹ Nettouplåning och utlåning redovisas i dollar med ett guldinnehåll av 0,736662 g, vilket motsvarar 1 dollar till nuvarande parivärde.

Tabell 44. IDA:s medlemsbidrag och utlåning

	Milj. US-dollar ¹			
	Medlemsbidrag ²	varav Sveriges bidrag	Beviljade lån	Utbetalade lån
1961-1973	6 378	249	6 141	3 036
1974	883	57	1 272	910
varav jan-okt	—	—	1 042	738
1975	117 ³	57	1 427 ¹	823 ³
Totalt	7 378	363	8 840	4 769

¹ Bidrag och utlåning redovisas i dollar med ett guldinnehåll av 0,736662 g, vilket motsvarar 1 dollar till nuvarande parivärde. Det svenska bidraget till den fjärde påfyllnaden (fr. o. m. 1974) är fastställt i svenska kronor.

² Medlemsbidrag består av ursprungligt inbetalat bidrag från alla medlemmar samt bidrag från främst i-länder under de s. k. påfyllnaderna.

³ Avser perioden jan-okt.

Genom beslut den 29 juli 1975 i världsbankens direktion inrättades ytterligare en utlåningsfacilitet, det s. k. "tredje fönstret". Utlåningen, som främst skall gå till de fattigaste bland u-länderna, sker på villkor som ligger mellan de av IBRD respektive IDA tillämpade.

Sveriges bidrag för 1975 till den fjärde påfyllnaden av IDA på 252,1 mkr inbetalades i november i form av skuldsedel.

Genom inval av Grenada under 1975 i IBRD och IDA uppgår deras medlemsantal till 127 respektive 116.

Nordiskt finansiellt samarbete

Ett avtal om upprättande av en gemensam nordisk investeringsbank under-tecknades av de nordiska länderna i december 1975. Denna bank skall ha till uppgift att ge lån och ställa garantier på bankmässiga villkor för förverkligande av investeringsprojekt och export av nordiskt intresse. Utlåningen skall baseras på en grundfond som tillskjuts av de deltagande länderna och som uppgår till 400 milj. SDR, varav en fjärdedel inbetalas. Utlåningen avses finansieras genom upplåning såväl i som utanför Norden. Banken skall ha sitt säte i Helsingfors och under förutsättning av deltagarländernas parlamentariska godkännande börja sin verksamhet senast 1 januari 1977.

OECD

Arbetet inom OECD:s ekonomisk-politiska kommittéer har under 1975 i betydande utsträckning ägnats de finansiella och samhällsekonomiska konsekvenserna av de höjda oljepriserna. Ett konkret resultat härav uppnåddes i april, då OECD:s samtliga medlemsländer undertecknade en överenskom-melse att inom OECD:s ram upprätta en finansiell stödfond. Överenskom-

melsen om denna stödfond hade utarbetats av en särskild finansiell expertgrupp.

Medlemsländerna kan under vissa villkor erhålla bistånd från denna fond om andra finansieringskällor, inklusive användning av valutareserven, utnyttjats i "största lämpliga utsträckning". Fonden, vars totala kvotsumma uppgår till 20 miljarder SDR och vars utlåningskapacitet avses uppgå till ca hälften av detta belopp,¹ skall finansieras genom bidrag från medlemsländerna eller genom upplåning på kapitalmarknaderna under medlemmarernas garanti. Överenskommelsen om fonden, som skall ratificeras, avses träda i kraft under 1976. Ett svenskt deltagande i stödfonden har godkänts av riksdagen. Maximalt kan det svenska bidraget i form av lån och/eller garantier komma att uppgå till 300 milj. SDR. Riksbanken har bemyndigats att fullgöra alla Sverige berörande transaktioner med stödfonden. Detta innebär bl. a. att riksbanken i de fall valmöjlighet föreligger äger avgöra om den svenska insatsen skall göras i form av garantiåtaganden eller kontantinbetalningar.

Övrigt internationellt finansiellt samarbete

Överenskommelsen mellan riksbanken och Federal Reserve Bank of New York om ömsesidiga kreditfaciliteter i form av swaptransaktioner i kronor och dollar har förlängts att gälla till den 3 december 1976. Överenskommelsen, som omfattar 300 milj. dollar, har hittills ej utnyttjats.

Fyra nya *utvecklingsbiståndskrediter* till Indien, Tunisien, Zambia och Östafrikanska utvecklingsbanken har under året lämnats av Sverige. Vidare har en tidigare given kredit till Indien ökat. Riksbanken har, liksom vid tidigare liknande kreditavtal, åtagit sig att medverka banktekniskt vid dessa avtals tillämpning. Svenska statens krediter till utlandet redovisas närmare i tabell 36.

¹ Det faktum att utlåningen enbart kan uppgå till ca hälften av kvotsumman är en följd av att vid utlåning från stödfonden ianspråk tas såväl debitorlandets som kreditorländernas kvoter.

Kreditpolitiska beslut 1975

En ny kreditpolitisk lag, *lag om kreditpolitiska medel* (SFS 1974:922), trädde i kraft. Denna lag ersatte de tidigare kreditpolitiska lagarna från 1962, dvs. likviditets- och kassakvotlagen, placeringskvotlagen och ränteregleringslagen. Den nya lagen är, liksom de tidigare, en fullmaktslag, dvs. regeringen kan efter framställning från fullmäktige i riksbanken förordna om tillämpning av lagen. I lagen anges i princip endast ramar och riktlinjer för lagens tillämpning. I övrigt överläts på riksbanken att utfärda behövliga föreskrifter. Lagen anger dels kreditpolitiska medel som återfanns i den tidigare lagstiftningen, dvs. likviditets- och kassakrav, placeringsplikt, emissionskontroll och räntereglering, dels två instrument som tidigare inte fanns, nämligen utlåningsreglering för kontroll av bankinstitutens utlåning och särskild placeringsplikt för tryggnad av bostadsbyggandets försörjning med byggnadskrediter. Den nya lagen gäller till och med den 31 december 1977.

1 jan

Nytt *förordnande* (SFS 1974:929) enligt lagen om kreditpolitiska medel om likviditetskrav och kassakrav för bankaktiebolag ersatte de från 1969 gällande förordnandena (SFS 1969:30 och 444). Riksbanken föreskrev samtidigt att gällande tillämpningsföreskrifter om likviditetskvot (senaste lydelsen den 30 maj 1974) och kassakvot (senaste lydelsen den 2 april 1974) skulle gälla tills vidare.

Riksbanken meddelade att den träffat avtal med Internationella regleringsbanken i Basel (BIS) om en s. k. *stand by-kredit* på 300 milj. dollar. Avtalet innebar ett åtagande från BIS att under 1975 vid behov omedelbart tillhandahålla riksbanken utländsk valuta intill detta belopp.

9 jan

Efter överläggningar mellan delegationen för bostadsfinansiering och bankinstituten, slöts en överenskommelse rörande institutens medverkan i *finansieringen av 1975 års bostadsbyggnadsprogram*. Bankerna förband sig härvid att lämna byggnadskrediter i tillräcklig omfattning för statligt belånade ny- och ombyggnader. De skulle dessutom medverka till att byggnadskrediter ställdes till förfogande även för bostadsbyggande utan statliga lån samt för ombyggnader som täcktes av det s. k. initialstödet.

14 jan

Riksbanken meddelade *försäkringsbolagen* att rekommendationen om placeringar kvarstod oförändrad. Den innebar att placeringskvoterna, dvs. nettoplaceringar i statspapper, bostadsobligationer m. m. i förhållande till den totala nettoökningen i placeringarna, skulle utgöra 70 % för livbolag och 50 % för sakbolag, dock högst 66 2/3 % för koncern eller fristående bolag.

jan

AP-fonden rekommenderades preliminärt att åstadkomma en nettoökning av bostadsobligationer med 4 000 mkr och statsobligationer med 2 500 mkr.

Riksbanken meddelade vissa regler för *kommunernas och landstingens* upplåning på utländska lånemarknader. Endast några få större kommuner –

4 feb

i stort sett de som under senare år emitterat obligationslån på den svenska kreditmarknaden – skulle i fortsättningen få ta upp lån utomlands i eget namn. Övriga kommuner skulle ordna sin upplåning genom svensk bank eller i Kommunkredit eller Kommunlåneinstitutet, varvid kreditinstitutet i eget namn skulle refinansiera lånen utomlands.

Riksbanken utfärdade nya *tillämpningsföreskrifter för affärsbankernas likviditetskrav*, vilka skulle gälla fr. o. m. 1 mars 1975. De nya tillämpningsföreskrifterna avvek från de tidigare på ett flertal punkter. För det första skulle bankernas innehav av obligationer värderas till nominellt värde mot tidigare marknadsvärde. För det andra ändrades beräkningsreglerna för bankernas ställning gentemot utlandet så att som likvid tillgång räknades den nettobehållning i utländsk valuta, som en bank håller under sitt valuta-handelstillstånd, minus bankens nettoskuld till utländsk bank i svenska kronor, avista. För det tredje, slutligen, infördes en s. k. utjämningsregel, innebärande att likviditetskravet skulle avse likviditetsläget under successiva 12-månadersperioder mot att tidigare ha avsett likviditetsläget varje månad.

27 feb

Som en följd av de nya tillämpningsföreskrifterna ändrades affärsbankernas likviditetskrav. Fr. o. m. den 1 mars 1975 skulle följande likviditetskrav gälla:

- 40 % Sparbankernas Bank
- Föreningsbankernas Bank
- 32 % PKbanken
- Skandinaviska Enskilda Banken
- Svenska Handelsbanken
- 30 % Götabanken
- 26 % Övriga affärsbanker

De nya likviditetskraven innebar ingen ändring i kravens effektiva nivå utan var enbart en teknisk anpassning till de nya beräkningsreglerna.

I anslutning till de nya tillämpningsföreskrifterna för affärsbankernas likviditetskrav utfärdades vissa ändringar avseende de *rekommenderade likviditetskvoterna* för *sparbanker och föreningsbanker*. Föreningsbankernas innehav av stats- och bostadsobligationer liksom av Hypoteksbankens obligationer skulle således värderas till nominellt värde i stället för som tidigare till marknadsvärde. Sparbankerna hade redan innan använt en nominell värdering av sitt obligationsinnehav. De två sparbanker, som är valuta-banker, skulle dessutom använda samma avgränsning av fordringarna och skulderna gentemot utlandet som nu gällde för affärsbankerna.

7 mar

Riksbanken beslöt att genomföra en smärre justering av affärsbankernas *utlåningstak*. Kreditiv som skulle avlyftas senare med beviljat statligt lokaliseringsstöd skulle på visst sätt få frånräknas den övriga utlåningen vid beräkning av utlåningstaket.

21 mar

En överenskommelse träffades mellan delegationen för bostadsfinansiering och de olika bankinstituten om den *långfristiga finansieringen av bostadsbyggandet*. De olika bankinstituten skulle under 1975 ge långfristiga krediter till bostadsbyggandet till ett belopp om totalt ca 4 000 mkr. Härav fick 10 % utgöras av mellankrediter eller vissa andra direkta lån, medan minst 90 % skulle redovisas som en ökning av nettoinnehavet av bostadsobligationer.

26 mar

I anslutning härtil utfärdade riksbanken rekommendationer till *försäkringsbolagen* avseende den långfristiga bostadsfinansieringen 1975. Försäkringsbolagens nettoförvärv av bostadsobligationer m. m. skulle uppgå till 1 900 mkr.

Riksbanken beslöt medge en höjning av *emissionsräntorna för bostadskommun- och industriobligationer* med en procentenhet. Bankernas utlånings- och inlåningsräntor skulle däremot vara oförändrade. I samband med höjningen av den långa räntan tog riksbanken upp diskussioner med affärsbankerna, allmänna pensionsfonden och försäkringsbolagen för att åstadkomma ett betydande tillskott till industrins försörjning med långfristig kredit genom obligationsemissioner och lån från kreditaktiebolag. Målet var att åstadkomma ett tillskott fram till halvårsskiftet 1976 på 2 miljarder kronor.

17 apr

Riksbanken beslöt att höja det för halvårsskiftet 1975 fastlagda taket för *affärsbankernas övriga utlåning* från 20 % till 22 % utöver nivån vid slutet av 1973. Denna höjning av utlåningstaket medgav en ökad nettoutlåning under första halvåret 1975 på ca 4 500 mkr mot tidigare 3 500 mkr. Riksbanken underströk att detta ökade utrymme var avsett att i första hand användas för utlåning till industrin. I samband med höjningen av utlåningstaket höjdes också gränsen inom vilken kreditgarantier för lån upptagna i Sverige inte lades till övrig utlåning, från tidigare 3 % av övrig utlåning den sista december 1973 till 4 %.

17 apr

Riksbanken meddelade att den *upptagit en kredit på 200 milj. dollar* från en utländsk centralbank.

17 apr

Med *AP-fonden* träffades en överenskommelse om en extra kreditgivning till industrin på 500 mkr netto under kalenderåret 1975. Denna nettoökning skulle ske antingen i form av industriobligationer och förlagslån eller genom obligations- eller reverslån till de industrifinansierande mellanhandsinstituten. I samband härmed sänktes målet för AP-fondens köp av bostadsobligationer från 4 000 mkr till 3 500 mkr.

21 apr

Med *försäkringsbolagen* slöts en överenskommelse om att 500 mkr netto utöver deras normala engagemang skulle tilldelas industrin fram till halv-

21 apr

årsskiftet 1976. Placeringsobjekten var härvid desamma som för AP-fonden.

Affärsbankerna åtog sig att fram till halvårsskiftet 1976 åstadkomma en ökad placering i industriobligationer och reverslån eller obligationslån till industrifinansierande mellanhandsinstitut på 1 000 mkr. Placeringarna skulle ske antingen genom en ökning av bankernas egen obligations- och låneportfölj eller genom försäljning till nya placerargrupper, dvs. andra än försäkringsinstituten. 23 apr

Med anledning av riksbankens beslut den 17 april att höja de långa obligationsräntorna med en procentenhet utformade riksbanken i samråd med Svenska Försäkringsbolags Riksförbund och Folksam en *rekommendation rörande räntesättningen på av försäkringsbolagen lämnade lån*. Rekommendationen innebar i huvudsak att räntan på bundna lån höjdes med en procentenhet. 23 apr

I *skrivelse* till bankerna sammanfattade riksbanken reglerna för beräkning av affärsbankernas tillåtna ökning av *den övriga utlåningen* liksom reglerna för beräkning av den maximalt tillåtna *ränteglidningen* räknat från mars 1974. Från den 31 december 1973 fram till den 30 juni 1975 skulle det utestående beloppet av affärsbankernas övriga utlåning inte få öka med mer än 22 %. Den övriga utlåningen skulle härvid ökas med kreditgarantier för lån upptagna i Sverige i den mån ökningen av dessa kreditgarantier översteg 4 % av den övriga utlåningen den 31 december 1973. Den övriga utlåningen skulle också minskas med den del som var refinansierad i utlandet. Dessutom fick den övriga utlåningen minskas med hälften av det kontrakterade beloppet för byggnadskrediter avsedda att avlyftas av AMS med beviljat statligt lokaliseringstöd. Ränteglidningen från mars 1974 skulle ej överstiga 0,20 %. Ränteglidningen räknades som skillnaden utöver diskontots höjning i genomsnittsräntan å alla lån med rörlig ränta enligt riksbankens ränteanalys justerad för ändringar i avgifter. 29 apr

Nya tillämpningsföreskrifter för affärsbankernas kassakrav utfärdades. Enligt de tidigare gällande tillämpningsföreskrifterna inräknades i en banks kassakrav enbart behållningen på checkräkning i riksbanken. Detta hade emellertid medfört att bankerna gjort stora ansträngningar att varje dag hålla sina *sedelkassar* vid ett minimum, vilket hade lett till bl. a. ökade sedeltransporter med stora *säkerhetsrisker*. I syfte att minska dessa sedeltransporter fick enligt de nya tillämpningsföreskrifterna även en banks inneliggande kassa ingå vid beräkning av kassakravet. Liksom tidigare skulle kassakravet vara uppfyllt vid utgången av varje dag. Av praktiska skäl stipulerades emellertid att den inneliggande kassan skulle medräknas för varje dag under en månad med ett belopp lika med den genomsnittliga behållningen under månaden före näst föregående kalendermånad. Kassakravet 29 apr

bibehölls oförändrat vid 5 %. De nya tillämpningsföreskrifterna skulle träda i kraft den 1 juli 1975.

Riksbanken meddelade att den tills vidare inte avsåg att medge kommuner att ta upp utlandslån genom svensk bank. *Den kommunala utlandsuplåningen* skulle i stället koncentreras till de båda kommuninstituten. De allra största kommunerna skulle dock även i fortsättningen få ta upp utlandslån i eget namn. 16 maj

Riksbanken beslöt att det fram till halvårsskiftet gällande *utlåningstaket för affärsbankernas övriga utlåning* skulle förlängas till årsskiftet 1975/76. Konstruktionen blev något annorlunda än tidigare. Utlåningstaket för första halvåret 1975 – 122 % av nivån per den sista december 1973 – hade utformats så att taket inte skulle få överskridas per den sista juni. Rekommendationen för andra halvåret – 126 % av nivån per den sista december 1973 – skulle däremot gälla för envar månad. 22 maj

Riksbanken beslöt om vissa ändringar av *praxis beträffande tillståndsgivningen för upplåning i utlandet*. I fråga om företags och privatpersoners finansiella krediter för användning i Sverige ställdes kravet att den skulle avse industriell investering i Sverige, vilken bedömdes vara angelägen från bytesbalans- och valutasynpunkt. I fråga om företags upplåning i utlandet för finansiering av export och import och liknande krävdes mera strikt överenskommelse med normal kommersiell praxis beträffande löptider, amorteringsbestämmelser, kontantandel o. dyl. 15 jul

Riksbanken beslöt att: 21 aug

- sänka riksbankens *diskonto* från 7 % till 6 % med verkan fr. o. m. den 22 augusti
- avskaffa det för affärsbankerna gällande *utlåningstaket* för krediter till andra ändamål än bostadsbyggande
- höja *likviditetskravet* för affärsbankerna med 2 procentenheter med verkan fr. o. m. september.

Räntevillkoren vid emissioner av obligationer bibehölls oförändrade. Riksbanken underströk att det vidgade låneutrymmet var avsett att tillgodose industriföretagens kreditbehov för att främja en fortsatt utbyggnad av produktionskapaciteten och produktion på lager.

Svenska Bankföreningens medlemsbanker slöt en överenskommelse om att fr. o. m. den 1 september 1975 sänka räntesatserna för s. k. *specialinlåning* med 3/4 procentenheter. Till överenskommelsen anslöt sig även de affärsbanker som står utanför bankföreningen. Sänkningen skulle dessutom genomföras i närstående kredit- och finansieringsbolag. Sparbankerna och föreningsbankerna rekommenderades av sina centralorganisationer att agera i enlighet med överenskommelsen. 1 sep

I skrivelse till Svenska Sparbanksföreningen meddelade riksbanken att *det rekommenderade ränteglidningstaket för sparbankerna* höjdes med 0,05 procentenheter. Tidigare hade sparbankerna medgivits en ränteglidning på 0,30 procentenheter, vilken således nu höjdes till 0,35 procentenheter. I motsats till tidigare avsåg denna övre gräns – 0,35 procentenheter räknat från ultimo mars 1974 – inte de individuella sparbankerna utan sparbankerna sedda som en enhet. 16 sep

Riksbanken beslöt att vid beräkning av *placeringskvoter för försäkringsbolagen* förutom tidigare prioriterade tillgångar inräkna även följande tillgångar i täljaren: lån till kommuner för finansiering av bebyggelse som erhållit statligt bostadslån eller statligt lån för anordnande av allmän samlingslokal till den del lånet ligger inom låneunderlaget. Ändringen skulle gälla fr. o. m. tredje kvartalet 1975. 17 sep

Den rekommenderade *ränteglidningsgränsen* på 0,20 procentenheter höjdes för *föreningsbankerna* till 0,30 procentenheter. 29 sep

Riksbanken beslöt: 30 okt
att sänka kassakraver för bankaktiebolag från 5 till 2 % fr. o. m. den 7 november 1975,
att höja likviditetskravet för de tre största affärsbankerna från 34 till 36 % fr. o. m. 1 november 1975,
att höja det för 30 juni 1976 rekommenderade likviditetskravet för sparbanker och föreningsbanker från 23 till 24 %.

Riksbanken beslöt lämna ett *lån till Internationella valutafonden* på 50 miljoner SDR för användning inom fondens s. k. oljefacilitet. 11 dec

Riksbankens bokslut

I det följande återges riksbankens bokslut för år 1975 samt uppgifter om utlåningen från vissa lånefonder.

Svenska inkomst- och utgiftsräntor har liksom tidigare år bokförts i resultaträkningen i den utsträckning som de uppburits resp. utbetalats under året. Detta innebär bl. a. att räntor på kassakvotsmedel, som utbetalats till bankerna under ett år, ingår i resultaträkningen för detta år. Beloppet uppgick år 1975 till ca 320 mkr som avsåg räntor för kassakvotsmedel inestående i riksbanken under andra halvåret 1974 och första halvåret 1975. Under 1974 utbetalades ca 61 mkr avseende räntor på medel inestående i riksbanken under första halvåret 1974. Utbetalningarna 1973 hade uppgått till ca 59 mkr, innefattande räntor för kassakvotsmedel för såväl helåret 1973 (32 mkr) som helåret 1972 (27 mkr).

Riksbankens tillgångar och skulder i utländska valutor har under året nedskrivits med netto 844 mkr, varav 400 mkr belastats kursdifferenskontot och resterande del 1975 års resultat. Anledningen till nedskrivningen är att riksbanken beslutat övergå från den tidigare för flertalet flytande valutor tillämpade principen om fasta bokföringskurser, motsvarande i stort sett de år 1973 fastställda centralkurserna, till att i stället tillämpa ett mera marknadsrelaterat värde. Detta baseras på de genomsnittliga marknadskurserna under en viss period. I fråga om de valutor, som deltagar i det europeiska valutakurssystemet (belgiska francs, danska kronor, franska francs, holländska floriner, norska kronor och tyska mark), tillämpas dock de nedre marginalkurserna för respektive valuta.

Även bokföringskursen för SDR (särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden) har ändrats vilket medfört en nedskrivning av behållningens värde med 49 mkr. Tidigare motsvarade bokföringskursen centralkursen i förhållande till SDR. Den nya kursen innebär en anknytning till den av valutafonden fastställda värderingsprincipen, den s. k. basket-metoden. Som en följd härav har även nettoställningen i Internationella valutafonden nedskrivits med 44 mkr.

Riksbankens nettovinst för år 1975 uppgick till kronor 945 335 633:14. För år 1974 var vinsten kronor 729 765 090:08.

	Balans		
	1974	1975	
	Kronor	Kronor	Kronor
Tillgångar			
Guld	1 114 748 204:28		1 114 748 204
Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	588 754 006:72		539 351 734
Särskild guldtranch i Internationella valutafonden	42 708 106:87	69 830 647	
Guldtranch i Internationella valutafonden	446 951 375:– (489 659 481:87)	409 500 000	479 330 647
Fordringar hos utländsk bank eller bankir, nettobelopp	779 498 733:24	2 069 217 804	
Utländska statspapper	4 747 764 800:– (5 527 263 533:24)	8 594 647 250	10 663 865 054
Skattkamarväxlar	11 825 000 000:–	10 050 000 000	
Statens och hypoteksinrättningars obligationer	4 086 502 250:– (15 911 502 250:–)	5 494 622 910	15 544 622 910
Diskonterade växlar	26 355 219:32	23 425 488	
Hypotekslån	3 108 870 210:–	462 878 375	
Kredit i checkräkning	8 757 936:– (3 143 983 365:32)	13 660 808	499 964 671
Avbetalningslån	57 328 226:–		52 527 844
Skiljemynt	49 357 374:45		42 137 040
Inhemska bankers checkar, postremissväxlar m. m.	29 249 416:41		152 200 111
Sveriges andel i Internationella återuppbyggnadsbankens grundfond, inbetalt belopp	143 452 836:–		143 452 836
Ny riksbanksbyggnad i Stockholm	94 389 556:79		131 100 745
Övriga tillgångar	155 163 424:47		811 231 289
Summa kronor	27 304 851 675:55		30 174 533 084

	1974	1975	
	Kronor	Kronor	Kronor
Skulder			
Utelöpande sedlar	17 273 885 981:–		20 106 215 921
Checkräkning:			
Statliga myndigheter	255 466 671:47	224 372 519	
Bankaktiebolag	4 632 194 880:56	1 548 299 952	
Andra insättare	3 070 365:21	21 694 186	1 794 366 657
	(4 890 731 917:24)		
Medel på konton för investering i skogsbruk och rörelse	1 454 905 865:63		1 558 581 803
Medel på arbetsmiljökonton	826 045 599:–		1 774 887 286
Medel på särskilda investeringskonton	–:–		1 126 197 357
Medel på investeringskonton för skog	–:–		6 573 712
Övriga skulder	120 181 852:96		922 606 360
Nettotilldelning av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	588 738 103:50		539 406 000
Grundfond	50 000 000:–		50 000 000
Reservfond	20 000 000:–		20 000 000
Tidigare avsatta pensionsmedel	6 767 843:18		6 767 843
Avbetalningslånefond	125 000 000:–		125 000 000
Kursdifferenskonto	1 059 000 000:–		1 039 000 000
Riksbankens byggnadsfond	159 000 000:–		159 000 000
Balanserade vinstmedel från föregående år	829 422:96		594 513
Årets vinst	729 765 090:08		945 335 633
Summa kronor	27 304 851 675:55		30 174 533 084

			Resultat
	1974	1975	
	Kronor	Kronor	Kronor
Utgifter och förluster			
Räntor på inlåningsräkningar	6 092 196:82		319 558 039
Avlöningar, pensioner m. m.			
Ledamöter av fullmäktige och valutastyrelsen jämte suppleanter för dem	191 320:90	285 391	
Styrelseledamöter vid avdelningskontoren och suppleanter för dem	270 655:–	395 771	
Tjänstemän och övrig personal			
Lönegradsplacerad personal	30 425 110:40	36 176 238	
Övrig personal	2 286 644:50	2 817 994	
Pensioner och ATP-avgifter	10 777 875:02	12 625 198	52 300 592
(Summa avlöningar, pensioner m. m. för år 1974 kr 43 951 605:82)			
Förvaltningsutgifter m. m. (exkl. avlöningar)			
Fastighetskostnader			
Ändrings- och reparationsarbeten	2 570 204:19	975 741	
Kontorshyror, uppvärmningskostnader	1 203 809:63	1 331 983	
Övriga fastighetskostnader	337 472:35	408 894	
Inventarier och deras underhåll	1 049 100:69	916 949	
Materialer, tidningar, böcker m. m.	2 309 349:81	1 993 263	
Post-, assurances- och teleavgifter m. m.	3 308 936:25	3 655 597	
Rese- och traktamentskostnader	415 751:88	608 196	
Personalvård m. m.	1 454 748:79	1 796 070	
Säkerhetsanordningar	639 637:11	562 534	
Transportkostnader	340 435:90	430 879	
Konsultarvoden och ADB-kostnader	747 418:90	702 813	
Övriga förvaltningskostnader	160 649:67	329 246	13 712 167
(Summa förvaltningsutgifter m. m. för år 1974 kr 14 537 515:17)			
Sedelkostnader	19 306 538:–		23 132 224
Diverse	304 467:69		400
Summa utgifter och förluster	139 022 094:50		408 703 422
Vinst	729 765 090:08		945 335 633
Summa kronor	868 787 184:58		1 354 039 055

räkning

	1974	1975	
	Kronor	Kronor	Kronor
Inkomster och vinster			
Diskonto på växlar	2 384 130:57	2 400 533	
Räntor på hypotekslån m. m.	221 299 472:81	163 003 037	
Räntor på avbetalningslån	2 277 877:97	4 961 645	170 365 215
(Summa inkomster av lånerörelsen för år 1974 kr 225 961 481:35)			
Av utrikesrörelsen uppkommen vinst	368 039 897:03		605 388 066
Inkomst av svenska statspapper och obligationer efter nedskrivningar	271 462 790:80		575 047 982
Courtage och provisioner m. m.	1 344 430:99		1 000 945
Ränta på hos riksgäldskontoret inestående pensionsmedel	466 981:20		480 517
Avgifter för i förvar mottagna depositioner	495 470:85		503 148
Ersättning för förvaltning av statliga fonder	479 960:20		537 410
Inkomster av fastigheter	507 528:20		685 369
Diverse	28 643:96		30 403
Summa kronor	868 787 184:58		1 354 039 055

Inom linjen förda tillgångar och skulder

	1974	1975
	Kronor	Kronor
Tillgångar		
Taxeringsvärdet av riksbankens fastigheter i		
Stockholm: nya riksbankshuset	—	44 000 000
gamla riksbankshuset	7 000 000	7 000 000
Göteborg	2 600 000	4 100 000
Falun	644 000	630 000
Gävle	600 000	500 000
Halmstad	550 000	550 000
Härnösand	475 000	400 000
Jönköping	420 000	440 000
Karlstad	640 000	720 000
Kristianstad	410 000	460 000
Linköping	605 000	1 000 000
Luleå	655 000	1 362 000
Nyköping	830 000	850 000
Visby	230 000	230 000
Örebro	700 000	650 000
Östersund	310 000	330 000
Tumba: sedelförbränningshuset	264 000	217 000
Diverse valv	125 000	125 000
	17 058 000	63 564 000
Aktier i AB Tumba Bruk	25 000 000	25 000 000
Aktier i Banken för internationell betalningsutjämning m. fl.	10 104 869	10 104 869
Riksbankens mynt- och medaljsamling	160 158	160 158
Lån till riksbankspersonalens semesterförening	1 171 279	1 168 744
	53 494 306	99 997 771
Skulder		
Lånebanksobligationer	8 006	8 006
Övriga	14 697	14 589
	22 703	22 595

Utlåning från vissa lånefonder

Den 31 december 1975 utestående lån från olika lånefonder fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Avbetalnings- lånefonden		Statens bosättnings- lånefond		Egnahems- m. fl. lånefonder		Fonden för supplementär jordbruks- kredit		Värnpliktslån			
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Värnplikts- lånefonden		Fonden för låneunderstöd	
Huvudkon- toret	1 217	4 041	7 388	19 112	39	353	1	10	—	—	1	1
Göteborg	1 101	4 270	3 373	9 671	20	115	—	—	—	—	1	0
Malmö	448	1 414	4 702	12 709	19	199	—	—	1	0	1	5
Falun	670	2 815	1 388	4 569	21	153	—	—	—	—	—	—
Gävle	359	1 798	1 755	5 250	88	533	—	—	—	—	—	—
Halmstad	253	786	862	2 411	168	1 191	—	—	—	—	—	—
Härnösand	250	721	1 992	5 794	86	410	—	—	—	—	—	—
Jönköping	349	1 210	1 475	4 360	47	523	—	—	—	—	—	—
Kalmar	289	909	1 203	3 604	18	222	—	—	—	—	—	—
Karlskrona	275	1 077	716	2 241	47	531	—	—	—	—	—	—
Karlstad	335	1 262	1 615	5 107	131	632	—	—	—	—	—	—
Kristianstad	146	593	1 366	4 071	127	1 662	—	—	—	—	—	—
Linköping	287	959	2 154	6 529	72	641	1	0	1	3	—	—
Luleå	215	1 025	2 352	7 775	132	736	—	—	—	—	—	—
Nyköping	202	773	1 511	4 253	92	930	—	—	1	5	—	—
Skövde	321	2 224	1 041	3 228	82	722	—	—	1	5	—	—
Umeå	392	1 563	1 799	5 492	188	1 373	—	—	1	0	—	—
Uppsala	1 829	8 165	1 991	5 209	112	936	—	—	—	—	—	—
Visby	90	484	283	839	93	645	—	—	—	—	—	—
Vänersborg	207	1 340	1 763	5 083	172	1 287	—	—	—	—	—	—
Västerås	150	621	1 454	4 250	25	252	—	—	—	—	—	—
Växjö	642	2 328	1 024	3 060	104	830	—	—	—	—	—	—
Örebro	1 033	6 225	1 493	4 022	11	70	—	—	—	—	—	—
Östersund	1 082	5 638	889	2 824	249	1 495	—	—	—	—	—	—
Summa	12 142	52 242	45 589	131 463	2 143	16 441	2	10	5	13	3	6

Den 31 december 1975 utestående stödlån till jordbrukare fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Enl. SFS 766/1951 St B		Enl. SFS 764/1952 St C		Enl. SFS 723/1954 St D		Enl. SFS 593/1955 St E		Enl. SFS 650/1957 St F		Summa	
	An- tal	Be- lopp	An- tal	Be- lopp	An- tal	Be- lopp	An- tal	Be- lopp	An- tal	Be- lopp	An- tal	Be- lopp
Huvudkon- toret	—	—	7	48	—	—	6	25	4	27	17	100
Göteborg	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0	1	0
Malmö	—	—	—	—	1	0	—	—	—	—	1	0
Falun	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gävle	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Halmstad	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Härnösand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jönköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar	—	—	5	25	—	—	3	7	—	—	8	32
Karlskrona	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Karlstad	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	2	4
Kristianstad	—	—	—	—	6	16	1	4	1	5	8	25
Linköping	—	—	4	7	—	—	7	20	3	5	14	32
Luleå	—	—	1	0	2	3	5	3	—	—	8	6
Nyköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skövde	—	—	4	12	2	4	5	20	1	1	12	37
Umeå	—	—	1	1	1	0	—	—	2	2	4	3
Uppsala	—	—	1	1	—	—	2	2	6	15	9	18
Visby	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vänersborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västerås	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Växjö	—	—	1	6	—	—	—	—	—	—	1	6
Örebro	1	3	6	16	—	—	—	—	—	—	7	19
Östersund	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	1	4
Summa	1	3	32	118	12	23	31	86	19	58	95	288

Den 31 december 1975 utestående lån, vilka övertagits från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, fördelar sig till antal och belopp på följande olika lånetyper:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
<i>Utlåning, som handhas av såväl huvudkontoret som avdelningskontoren:</i>		
Jordbruksegnahemslån, skogslån, äldre tilläggs- och förstärkningslån	1 944	15 210 319:86
Bostadsegnahemslån	10	48 638:75
Lån till estlandssvenskar	14	12 855:92
Transport	1 968	15 271 814:53
<i>Utlåning, som helt handhas av avdelningskontoret i Östersund:</i>		
Lån till låneförmedlare:		
Arbetarsmåbrukslån	175	1 169 095:68
Summa	2 143	16 440 910:21

Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder

§ 1.

Fullmäktige m. fl.: Vid det val av fullmäktige och suppleanter för dem som riksdagen förrättade den 15 januari 1975 valdes för återstoden av riksdagens valperiod

till *fullmäktige* herrar Hernelius, Wickman, Wörnberg, Bengtson, Nilsson och fru Nettelbrandt;

till *suppleanter för fullmäktige* herrar Eliasson och Nilsson, fru Lundblad, herrar Börjesson, Hammarberg och Wikström.

Fullmäktige utsåg den 16 januari 1975 för tiden till dess nytt fullmäktigeval kommer att ha förrättats:

till *vice ordförande*: herr Hernelius;

till *riksbankschef*: herr Wickman;

till *deputerad*: herr Wörnberg; och

till *vice riksbankschef*: herr Lundström

Till *fullmäktiges ordförande* för en tid av tre år, från och med den 26 augusti 1974, förordnade kungl. maj:t den 23 augusti 1974 herr Vinde och till dennes suppleant herr Lindahl.

§ 2.

Direktionen: Enligt lag med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet) som trätt i kraft den 1 januari 1975, skall två personalföreträdare, som skall vara anställda vid riksbankens huvudkontor, ingå i riksbankens **s** direktion vid handläggning av fråga, som ej har avseende på den verksamhet riksbanken skall bedriva. Personalföreträdarna utses av fullmäktige på förslag av arbetstagarorganisation.

Fullmäktige beslöt den 2 januari 1975 att till personalföreträdare i direktionen från och med den 1 januari 1975 till och med den 31 december 1976 *dels* på förslag av Riksbankstjänstemännens förening utse Mats Nilsson (suppleant Bengt Hjelmström) *och dels* på förslag av Riksbanksklubben inom avdelning 2203 av Statsanställdas förbund utse Henry Myhrström (suppleant Julius Orest).

§ 3.

Valutastyrelsen: Till ledamöter i valutastyrelsen utsåg fullmäktige den 5 juni 1975 för tiden från och med den 5 juni 1975 till **dess** nytt val av fullmäktige förrättats – förutom vice riksbankschefen Lundström, som enligt 13 § andra stycket bankoreglementet skall vara valutastyrelsens ordförande – herr Wörnberg, vilken jämlikt 13 § andra stycket bankoreglementet förordnades att vara vice ordförande, och bankdirektören Olofsson samt till personliga suppleanter för dem respektive bankdirektören Gustafsson, bankofullmäktigen Nettelbrandt och bankokommissarien Bergman.

Fullmäktige beslöt samma dag att för tiden från och med den 1 juli 1975 till **dess** nytt val av fullmäktige förrättats, dock att fullmäktigeval

föranledda av extra val till riksdagen ej skulle påverka mandatperioden. utse:

till *permanent ledamöter*: direktören Lars Sjunnesson (suppleant direktören Hans Möller), direktören Gunnar Svalling (suppleant direktören Thomas Hagdahl) och direktören Jonas Nordenson (suppleant direktören Carl-Johan Bouveng);

till *ledamöter för ärenden rörande direkta investeringar i utlandet*:

kanslichefen Thorsten Holm (suppleant informationschefen Hans Almrud) och sekreteraren Rune Molin (suppleant sekreteraren Lars Ljung).

§ 4

Lånedelegationen: Genom ändring i bankoreglementet, som trädde i kraft den 1 januari 1975, skall enligt fullmäktiges bestämmande ärenden rörande utlåning till allmänheten prövas av riksbankens låndelegation. Lånedelegationen skall bestå av deputeraden, jourhavande fullmäktig, den riksbanksdirektör som leder handläggningen av de arbetsuppgifter som åvilar bankavdelningen och chefen för denna avdelning. För de två sistnämnda ledamöterna skall fullmäktige utse suppleanter.

Deputeraden eller vid förfall för honom jourhavande fullmäktigen är ordförande i låndelegationen.

Under år 1975 har i låndelegationen i stället för chefen för bankavdelningen ingått chefen för kontorscentralen.

§ 5.

Beträffande sammansättningen av styrelserna vid avdelningskontoren torde få hänvisas till fullmäktiges protokoll den 18 december 1975.

§ 6.

Investeringsfonder för konjunkturutjämning samt skogskonto: Vid utgången av 1975 inestod i riksbanken medel insatta enligt bestämmelser om investeringsfonder för konjunkturutjämning (Kungl. kungörelse 1955:256, med senare ändringar) till ett sammanlagt belopp av 1 588,6 mkr, därav 1 549,0 mkr avsåg investering i rörelse och 9,5 mkr investering i skogsbruk.

Vid samma tidpunkt inestod i riksbanken ett belopp av omkring 0,2 mkr jämlikt förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts på skogskonto. Ränta på medlen har från och med den 1 september 1975 utgått efter 5 3/4 % (1 dec. 1971–30 apr. 1974: 4 3/4 %, 1 maj 1974–31 aug. 1974: 5 3/4 %, 1 sept. 1974–31 aug. 1975: 6 3/4 %).

§ 7.

Medel å arbetsmiljökonton: Vid utgången av år 1975 inestod i riksbanken medel insatta enligt gällande bestämmelser om *arbetsmiljökonton* (SFS 1974:325) till ett sammanlagt belopp av 1 774,0 mkr.

Medel å särskilt investeringskonto: Vid utgången av år 1975 inestod i riksbanken medel insatta enligt gällande bestämmelser om *särskilda investeringskonton* (SFS 1974:988) till ett sammanlagt belopp av 1 126,2 mkr.

Medel å investeringskonton för skog: Vid utgången av år 1975 inestod i riksbanken medel insatta enligt gällande bestämmelser om investeringskonton för skog (SFS 1974:989) till ett sammanlagt belopp av 6,6 mkr.

§ 8.

Riksbankens officiella diskonto är från och med den 22 augusti 1975 6 %.

§ 9.

Sedelutgivningsrätten m. m.: Från och med den 1 januari 1975 upphörde lagen med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning (SFS 1974:233) att gälla. Samma dag trädde lagen om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank i kraft (SFS 1974:569). Ändringarna i riksbankslagen i fråga om sedelutgivningen innebär att denna ej längre göres beroende av den metalliska kassans storlek. Alltjämt förutsattes dock att sedelutgivningen icke överskrider de i 10 § riksbankslagen angivna tillgångarna.

Under det gångna året var den utelöpande sedelmängden störst på rapportdagen den 23 december och uppgick då till 20 703 mkr, en ökning i förhållande till motsvarande dag 1974 med 2 753 mkr eller 15,3 %. Det lägsta utelöpande sedelbeloppet under 1975 förelåg på rapportdagen den 7 april och utgjorde då 15 535 mkr. Den högsta procentuella ökningen i förhållande till 1974 noterades den 23 oktober och uppgick då till 17,7 %, den lägsta procentuella ökningen registrerades den 15 april och utgjorde 6,1 %.

§ 10.

Angående användande av *riksbankens vinst* för år 1974 torde få hänvisas till finansutskottets betänkande nr 16 år 1975.

§ 11.

Riksbankens avbetalningslånefond: Antalet utestående lån från riksbankens avbetalningslånefond, vilken uppgår till 125 mkr, uppgick vid utgången av år 1975 till 12 142 med den fördelning mellan bankens olika kontor, som framgår av s. 00. Den sammanlagda lånesumman vid sagda tidpunkt utgjorde 52,2 mkr, en minskning under året med ca 5,1 mkr.

Ränta på de lån från avbetalningslånefonden, vilka utlämnats med statlig kreditgaranti fastställs av centrala studiehjälpnsnämnden (SFS 1969:398). För dessa lån gäller sedan den 22 augusti en räntesats på 6 1/2 % (12 nov. 1971–2 apr. 1974 5 1/2 %, 3 apr.–15 aug. 1974 6 1/2 %, 16 aug. 1974–21 aug. 1975 7 1/2 %). För övriga avbetalningslån är räntan från och med den 22 augusti 1975 8 1/2 % (12 nov. 1971–4 apr. 1974 6 1/2 %, 5 apr.–15 aug. 1974 8 1/2 %, 16 aug. 1974–21 aug. 1975 9 1/2 %).

§ 12.

Statens bosättningslånefond: Från statens bosättningslånefond – till vilken riksdagen hittills såsom kapital anvisat investeringsanslag på sammanlagt

183 110 700 kronor – utgjorde utlåningen vid utgången av år 1975 ca 131,4 mkr.

Det utestående lånebeloppet har under året ökat med 1,0 mkr. Antalet lån uppgick till 45 589, en minskning under samma tid med 2 853 lån. Av under året utlåmnade lån har 6 539 utgivits till äkta makar och övriga sammanboende samt återstoden 1 357 till ogifta mödrar eller ogifta fäder.

Medelbeloppet för utlåmnade lån utgjorde under budgetåren 1973/74 5 101 kr. och 1974/75 5 812 kr.

Rörande fördelningen på de olika kontoren av lånen till antal och belopp hänvisas till de uppgifter som intagits på s. 107.

För förvaltningen av bostättningslånen under budgetåret 1974/75 har riksbanken uppburit 290 652 kronor. Ersättningsgrunderna har varit oförändrade sedan budgetåret 1953/54.

Från låneverksamhetens början i januari 1938 och till utgången av år 1975 har utlämnats lån till ett sammanlagt belopp av omkring 876,6 mkr. Därav har ca 740,2 mkr återbetalats och ett belopp av tillhopa 5,0 mkr efterskänkts eller avskrivits.

För lån från fonden utgår ränta efter fast, under hela lånetiden oförändrad procentsats, utgörande den normalränta som av regeringen fastställts för det budgetår, då lånet beviljats. Beträffande lån, som utlämnats under innevarande budgetår, utgör räntefoten (normalräntan) 7 1/2 %.

§ 13.

Egnahems- m. fl. lån: Av de egnahems- m. fl. lån, som riksbanken per den 1 juli 1948 övertog från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, kvarstod vid utgången av år 1975 ett antal av 1 954 med ett sammanlagt kapitalbelopp av ca 15,2 mkr, en nedgång under året med 931 lån och med ett belopp av ca 5,7 mkr. Rörande lånens fördelning på de olika kontoren hänvisas till sammanställningarna på s. 107 och 109.

För förvaltningen av lånen har riksbanken under budgetåret 1974/75 uppburit ersättning efter oförändrat per lån 3 kronor 50 öre med 10 097 kronor.

Av de av riksbanken förvaltrade fondmedlen, som sammanhänger med ifrågavarande låneverksamhet, har till statsverket under år 1975 av influtna amorteringar återlevererats ca 4,1 mkr. Beloppet fördelar sig med 4,0 mkr på egnahemslånefonden och 0,1 mkr på arbetsmåbrukslånefonden.

§ 14.

Stödlån till jordbrukare: Vid utgången av år 1975 förvaltrade riksbanken stödlån till jordbrukare, utgivna enligt Kungl. kungörelserna nr 766/1951 (StB), 764/1952 (StC), 723/1954 (StD), 593/1955 (StE), 650/1957 (StF) och 83/1960 (StG) till ett sammanlagt belopp av ca 0,3 mkr. Lånens antal utgjorde 95. Rörande lånens fördelning på riksbankens kontor och på de olika lånetyperna hänvisas till sammanställningen på s. 108. Hittills har av riksbanken efterskänkts eller avskrivits stödlån med ett belopp av sammanlagt ca 1,8 mkr.

Riksbanken har inte uppburit någon ersättning för förvaltningen av stödlånen.

§ 15.

Fonden för supplementär jordbrukskredit: Avveckling av lånen från fonden för supplementär jordbrukskredit har fortsatt och vid utgången av år 1975 kvarstod 2 lån på sammanlagt 10 000 kronor.

Rörande lånens fördelning på de olika kontoren hänvisas till sammanställningen på s. 107.

§ 16.

Värnpliktslån: Vid utgången av år 1975 utestod 3 värnpliktslån från fonden för låneunderstöd och 5 lån från värnpliktslånefonden. Lånens fördelning på riksbankens olika kontor framgår av sammanställningen på s. 107.

Under år 1975 avskrevs under fonden för låneunderstöd 9 690 kronor och under värnpliktslånefonden ett belopp av 5 174 kronor.

Någon ersättning utgår ej till riksbanken för här avsedda låneförvaltning.

§ 17.

Fiskredskapslån: Riksbanken har att bevilja och förvalta lån från statens fiskredskapslånefond. Härför gällande bestämmelser har meddelats i Kungl. kungörelse den 6 april 1962 (nr 100; ändrad senast genom kungörelse SFS 1969:815).

Enligt regleringsbrev den 26 juni 1975 har av riksdagen anvisat investeringsanslag på 1 000 kronor till statens fiskredskapslånefond ställts till kammarkollegiets förfogande att utbetalas för därmed avsett ändamål.

Vid utgången av år 1975 utestod 7 fiskredskapslån på sammanlagt 29 110 kronor fördelade på följande bankens kontor:

Kontor	Antal	Belopp kronor
Göteborg	4	20 850
Malmö	1	1 500
Kristianstad	1	3 000
Visby	1	3 760
	7	29 110

Räntan på dessa lån motsvarar normalräntan för det budgetår då lånet beviljats.

§ 18.

Hotellgarantilån: Riksbankens kontor fungerar som lokalorgan rörande statsgaranti för lån, som utlämnas till företag inom turisthotellnäringen.

§ 19.

Studiemedel: Riksbanken har för sitt bestyr med utbetalning av studiemedel för budgetåret 1974/75 uppburit en ersättning med 236 660 kronor

motsvarande 1 krona per utbetald studiemedelsanvisning (regleringsbrev den 7 juni 1974).

Under år 1975 har utbetalning verkställts för 235 786 studiemedelsanvisningar till ett sammanlagt belopp av ca 1 024 mkr, varav 204,9 mkr avser studiebidrag.

§ 20.

Riksbankens personal: Riksbankens personal vid utgången av åren 1974 och 1975 framgår av nedanstående tablå.

	Huvudkonto- ret		Avdelnings- kontoren		Summa	
	1974	1975	1974	1975	1974	1975
Lönegradsplacerade						
förordnandetjänstemän	14	16	22	23	36	39
övrig s. k. bankpersonal	127	147	83	73	210	220
riksbanksassistenter	37	39	38	54	75	93
biträdespersonal	168	174	181	195	349	369
bevakningspersonal m. fl.	62	69	27	26	89	95
Sedelräkningsbiträden	5	5	25	17	30	22
Övrig personal ¹	43	43	48	48	91	91
Totalsumma	456	493	424	436	880	929

¹Lokalvårdare, nattvakter, fastighetsarbetare, tillfälligt anställda pensionärer m. fl.

§ 21.

Huvudkontorets nybyggnad: Byggnads- och inredningsarbetet har under året kunnat bedrivas utan störningar och enligt tidplan.

Slutbesiktningarna har påbörjats enligt resp. kontrakt och är i huvudsak avslutade utom för säkerhetsanläggningarna, vilka blir slutbesiktigade under februari 1976.

Den keramiska utsmyckningen i plan 12 och 13 är färdigställd. Gobelängerna för sessionsrum och konferensrum är ävenledes färdigställda. Väving av gobelängen för banksalen pågår och skall levereras i april 1976.

Inflyttning kan ske enligt fastställd plan.

Av kontrakterade arbeten har under året upparbetats och utbetalats för tiden januari–november 28 304 000 kronor.

Arkitekt- och övriga konsultkostnader har under året utbetalats till ett belopp av 1 863 000 kronor.

I allt väsentligt har den för projektet upprättade investeringskalkylen kunnat hållas, dock uppräknad med belopp motsvarande under året begärda kompletteringar, i huvudsak föranledda av organisationsöversynen.

§ 22.

Fastigheterna vid avdelningskontoren: Fullmäktige har under året beslutat planera för en nybyggnad för Malmö-kontoret och att uppta förhandlingar med Malmö kommun om förvärv av lämplig tomt i kvarteret Lugnet. Visst tomtutredningsarbete har utförts och en förprojektering av planerade nya lokaler har skett. Förprojektet omfattar en nybyggnad med en källarvåning och sju våningar ovan mark, varav fyra för uthyrning. Byggnadsvolymen beräknas uppgå till ca 35 000 kubikmeter.

Fastigheten i Härnösand har under året upprustats betr. VVS och ventilation och fastigheten i Luleå skall enligt fullmäktiges beslut förses med nytt tak och fasadbehandlas till en total kostnad av 780 000 kronor.

Avdelningskontoret i Uppsala har upprustats med TV-bevakning av last-intag och som första avdelningskotor inom riksbanken försetts med överhoppningsskydd vid bankdisken.

Nya hyreskontrakt har fr. o. m. den 1 oktober tecknats med hyresgästerna, som förhyr bostäder i bankens fastigheter. Hyrorna har fastställts i samråd med statens personalbostadsdelegation och avser kostnadsläget per den 1 oktober 1974.

§ 23.

Personalsamverkan: Sedan ingången av 1975 ingår i direktionen två personalföreträdare vid behandling av alla frågor som inte berör riksbankernas egentliga verksamhet.

Under 1975 har ytterligare samrådsorgan inrättats med företrädare för riksbanken och personalorganisationerna. Ett utbildningsråd arbetar sedan våren 1975 med huvudsaklig uppgift att följa och lämna råd angående utbildningsfunktionens verksamhet.

Under året har den år 1974 tillsatta personalnämnden ombildats till ett partssammansatt organ. Personalnämnden skall enligt sin instruktion bereda alla ärenden avseende tillsättning av tjänst i riksbanken vari direktionen har att fatta beslut.

Under år 1975 har – utöver samråd i ovan nämnda organ – personalsamverkan förekommit i form av diskussioner och överläggningar i ett stort antal frågor. Detta kräver betydande insatser från den administrativa sidan.

§ 24.

Administrativt utvecklingsarbete: Genom de beslut som fullmäktige och riksdag fattade 1974 med anledning av organisationsöversynens rapport har en yttre ram för det administrativa utvecklingsarbetet de närmaste åren fastställts. 1975 har således utmärkts dels av genomförandet av olika förslag som presenterades i organisationsöversynens (OÖ) slutrapport, dels av fortsatt utredning av frågor som inte OÖ kunde behandla färdigt.

Organisatoriskt har förändringar under året skett genom förstärkningar av framför allt ekonomiska, kreditpolitiska och administrativa avdelningarna. Ett organisationskontor inrättades i slutet av våren 1975. Den or-

organisation som i princip fastställdes av riksdagen i december 1974 kommer att vara helt genomförd omkring den 1 april 1976 då bankavdelningen ersätter nuvarande bankexpeditionsavdelningen och kontorscentralen.

Under året har fullmäktige fastställt *nya kassavårdsbestämmelser* efter förslag från en särskild utredning som tillsattes efter det att OÖ:s förslag framlagts. De nya kassavårdsbestämmelserna genomförs successivt fram till och med inflyttningen i det nya bankhuset.

De särskilda utredningsgrupperna för *bokföring och revision* har under året slutfört sitt uppdrag. Som ett resultat härav har ny kontoplan för riksbanken fastställts. Gruppernas arbetsresultat i övrigt kommer att behandlas av fullmäktige i början av år 1976.

Vid inflyttningen i nya bankhuset kommer också *kassaterminaler* att installeras som ersättning för nuvarande kassaregisterutrustning.

På förslag av en särskild utredningsgrupp beslöt fullmäktige i juli 1975 att inköpa *sedelsorteringsmaskiner* för sortering, räkning och kontroll av sedlar. Beställningen avser i denna omgång 6 st halvautomatiska maskiner av typ ISS 300 vilka beräknas levererade under 1977 från Giesecke & Devrient GmbH, München.

Under året har behandlingen av *hypotekslån* i riksbanken *överförs till ADB* varefter samtliga större lånerutiner bearbetas med hjälp av ADB. Det av OÖ föreslagna interimistiska systemet för *valutastatistik* liksom systemet för *affärsbankstatistik* kommer att tas i produktion i början av år 1976. Den maskinella utrustning som erfordras, en minidator av typ Nova 2/10 från Data General Sweden AB och 3 terminaler, har installerats. Programmeringsarbetet har utförts på denna utrustning av organisationskontoret.

Fullmäktige har beslutat att låta utreda *avdelningskontorsfrågan* och direktiv för "utredning av sedelförsörjningens organisation och därmed sammanhängande frågor rörande riksbankens avdelningskontor" fastställdes i januari 1975. I utredningen ingår Erik Wärnberg, ordförande, Allan Hernelius, Åke Gustafsson, Bertil Persson, Kurt Bergqvist samt som företrädare för personalen Mats Nilsson och Allan Thulin. Arbetet beräknas avslutat före 1976 års utgång.

I enlighet med OÖ:s förslag har under året utretts *organisationen av vaktkontoret*. Delförslag beträffande organisationen av bevakningen av nya bankhuset framlades av organisationskontoret i augusti 1975. Vid inflyttningen i nya bankhuset kommer en övergång till dagstädning att ske vilken förbereds i samarbete med Byggnadsstyrelsen. Rutiner m. m. för den tredje delen av vaktkontoret, den som avser kontorsservicen, kommer att fastställas slutligt först efter en viss tids arbete i det nya bankhuset.

§ 25.

För riktigheten av de på s. 102–106 lämnade sifferuppgifterna svarar byrådirektören Bo Landberg och bankkamreraren Sven Holmström, vilka undertecknat respektive kontrasignerat riksbankens bokslut.

§ 26.

Inspektioner m. m.: I bankoreglementet föreskrivna inspektioner av avdelningskontoren har under året verkställts.

Föreskrivna *inventeringar och undersökningar* har ägt rum av huvudkontorets kassor och förvaringsrum.

Revision genom därtill av chefen för revisionsavdelningen utsedda tjänstemän har under året verkställts vid samtliga avdelningskontor.

Valutastyrelsens berättelse*Till Fullmäktige i Sveriges Riksbank*

Valutastyrelsen får härmed avge berättelse för år 1975 angående sitt verksamhetsområde.

Fortsatt förordnande och författningsändringar

Förordnande om fortsatt valutareglering meddelades under året för ytterligare ett år, dvs. till utgången av juni 1976. Samtidigt företogs vissa ändringar i valutaförfattningarna med giltighet från den 1 juli 1975 (Prop. 1975:82, FiU 1975:20).

Ändringarna innebar i huvudsak att

- bestämmelserna i kungörelsen (SFS 1960:485) om förbud i vissa fall mot in- och utförsel av obearbetat guld m. m. utan ändring i sak införts i valutalagen;
- riksbankens tillstånd erfordras om valutainlämning skall lämna försträckning mot säkerhet av borgen av valutaullänning;
- riksbanken med utsättande av vite får förelägga om rättelse, därest åtgärd vidtagits i strid mot valutaförordningen eller meddelad föreskrift eller därest villkor som riksbanken uppställt vid lämnande av valutatillstånd har blivit åsidosatt;
- tillstånd eller föreskrift som meddelas med stöd av valutaförordningen får förenas med villkor att avgift skall utgå och att avgiften skall tillfalla riksbanken;
- övervägande delen av de straff- och förverkandebestämmelser som varit intagna i valutaförordningen utan ändring i sak överförts till valutalagen;
- preskriptionstiden för valutabrott utsträckts från två år till fem år eller, om brottet är grovt, från fem år till tio år från brottet.

Tillämpningsbestämmelser avseende upplåning i utlandet

Den liberala praxis i fråga om tillstånd att upptaga lån i utlandet för användning i Sverige som infördes under 1974 tillämpades i stort sett oförändrad under första hälften av 1975. I princip kunde tillstånd påräknas oavsett ändamålet med upplåningen, förutsatt att denna var relativt långfristig. En minsta genomsnittlig löptid på fem år krävdes som regel.

Upplåningen i utlandet ökade mycket kraftigt (jfr avsnittet med statistiska uppgifter om tillståndsgivningen nedan). Då det bedömdes föreligga risk för att en helt okoordinerad svensk upplåningsverksamhet skulle kunna försämra lånemöjligheterna på vissa internationella kreditmarknader, företog riksbanken i april 1975 i samråd med de svenska bankerna en viss sam-

ordning av företagens och kommunernas utlandsupplåning.

I fråga om kommunal upplåning i utlandet beslöts vidare att endast de allra största kommunerna, i stort sett de som under senare år emitterat obligationslån på den svenska marknaden, skulle få upptaga lån i eget namn. Övrig kommunal upplåning i utlandet fick ske genom svensk bank eller Kommunkredit och Kommunlåneinstitutet. Senare beslöts att tillståndsgivningen skulle begränsas till att omfatta endast upplåning genom de nämnda kommuninstituterna utom vad gällde de största kommunerna.

Under andra kvartalet nådde upplåningen en sådan omfattning, att en viss återhållsamhet vid tillståndsgivningen bedömdes lämplig. I mitten av juli genomfördes två ändringar av praxis.

- Tillstånd till upplåning i utlandet för användning i Sverige begränsades till lån för finansiering av industriell investering i Sverige som bedömdes vara angelägen från bytesbalans- och valutasynpunkt. Därigenom återinfördes den praxis som gällde före den 15 augusti 1974.
- I fråga om företags upplåning i utlandet för finansiering av export och import och liknande ändamål återinfördes de krav på mera strikt överensstämmelse med normal kommersiell praxis beträffande löptider, amorteringsbestämmelser, kontantandel och dylikt som gällt till i februari 1974.

Enligt praxis medger riksbanken på ansökan att svensk valutabank lämnar svensk exportörs respektive importörs motpart eller dennes bankförbindelse i utlandet kredit avsedd att finansiera viss bestämd export- eller importaffär. Valutabankernas kreditgivning till utlandet för *finansiering av svensk export* har visat sig få mycket betydande omfattning. Krediter avseende enstaka exportprojekt har därvid uppgått till avsevärda belopp med långa löptider. I februari 1975 beslöts att i fråga om krediter som har en löptid på fem år eller därutöver och som med avseende på ett och samma projekt totalt uppgår till storleksordningen 100 mkr eller mer tillståndsgivningen skulle ske med utgångspunkt från att krediten skulle refinansieras genom upplåning i utlandet.

Efter de ändringar av praxis som företogs under året gäller sammanfattningsvis följande i fråga om tillståndsgivningen för företags, valutabankers och kommuners upplåning i utlandet.

Företag kan som regel påräkna tillstånd till upplåning i utlandet för

- finansiering av exportkreditgivning i samband med förestående export;
- finansiering av förestående import i andra fall än utnyttjande av normal leverantörskredit (för utnyttjande av sådan leverantörskredit erfordras inte riksbankens tillstånd);
- finansiering av transitohandel, som utföres av valutainlänning;
- finansiering av kredit för betalning av tjänster (t. ex. entreprenadarbeten) utförda av valutainlänning i utlandet eller av valutautlänning i Sverige;
- finansiering av fartygsbyggen vid svenska varv, beställda av utländska eller svenska redare, genom varvens egen eller ifrågavarande svenska redares upplåning;

- finansiering av svenska redares fartygsbyggen vid utländska varv;
 - finansiering av industriella investeringar i Sverige under förutsättning att investeringen bedöms vara angelägen från bytesbalans-och valutasynpunkt och lånet ifråga har en genomsnittlig löptid av minst fem år. I tillståndet kan föreskrivas skyldighet att, om riksbanken så påfordrar, omsätta lånet i utlandet vid lånetidens utgång; och
 - finansiering av direkta investeringar i utlandet under förutsättning att lånet ifråga har en genomsnittlig löptid på minst fem år.
- Valutabank*er kan som regel påräkna tillstånd till upplåning i utlandet
- för vidareutlåning till svenskt företag som erhållit tillstånd till utlandsupplåning under förutsättning att upplåningen i utlandet har en genomsnittlig löptid på minst fem år; och
 - för refinansiering av kommersiella krediter liknade till utlandet. I vissa fall kräver riksbanken att dylik refinansiering sker.

Kommuners utlandsupplåning förutsätts som regel ske genom Kommunkredit och Kommunlåneinstitutet. De största kommunerna medges dock uppta lån i eget namn. Lånen skall ha en genomsnittlig löptid på minst fem år.

Övriga tillämpningsbestämmelser m. m.

I fråga om *direkta investeringar i utlandet* gällde den under senare år tillämpade huvudprincipen att investeringen skall vara exportfrämjande eller på annat sätt förmånlig ur betalningsbalanssynpunkt. Tillstånd har ofta förenats med villkor om finansiering i utlandet genom upplåning på genomsnittligt minst fem år. Undantag från detta villkor har gjorts för investeringar i försäljningsföretag och andra företag som i betydande omfattning avsätter export från Sverige, beloppsmässigt mindre investeringar i övrigt och investeringar i utvecklingsländer som är huvudmottagare av svenskt bistånd.

För restriktioner på direkta investeringar i utlandet utnyttjade Sverige även under 1975 med OECD:s godkännande undantagsbestämmelserna enligt artikel 7 c i organisationens kapitalliberaliseringsstadga, vilka kan åberopas av medlemsland som befinner sig i betalningsbalanssvårigheter.

Efter en författningsändring 1974 får även industri- och sysselsättningspolitiska synpunkter beaktas vid prövning av ärenden rörande direkta investeringar i utlandet, varvid emellertid avslag får ske endast om landets intressen eljest skulle åsamkas utomordentlig skada. Hittills har icke något avslag meddelats på grund av de nya bestämmelserna. Även i övrigt avslås investeringsansökningar endast i mycket få fall. Kännedomen om prövningskriterierna torde dock medföra att ansökan vanligtvis görs endast när utsikt till bifall anses föreligga.

Praxis i fråga om tillstånd för *utlandsägda företag i Sverige att låna från moderbolag i utlandet* ändrades i februari 1975. För tillstånd till sådana lån

krävs numera att löptiden skall uppgå till minst fem – mot tidigare två – år.

Under åren 1949–1960 fanns i valutaförordningen bestämmelse om att riksbankens tillstånd erfordrades för lämnande av *lån mot säkerhet av borgen av valuta*utlåning. Bestämmelsen var av betydelse huvudsakligen för utlandsägda företags upplåning i Sverige. Den upphävdes sedan det konstaterats att dispens från förbudet regelmässigt brukat beviljas. Bestämmelsen återinfördes 1975 på förslag av bankofullmäktige för att i rådande valutaläge medge möjlighet tillse bl. a. att skäliga bidrag lämnas från moderbolagen i utlandet till finansiering av dotterbolagens investeringar i Sverige. I oktober 1975 fastställdes tillståndspraxis på grundval av författningsändringen. Härvid beslöts att som förutsättning för tillstånd till lån mot säkerhet av sådan borgen skulle krävas att investeringen, eller den del därav som svarar mot det utländska intresset i företaget, finansieras till hälften genom överföring av medel från utlandet. Denna begränsning skulle ej tillämpas när den totala svenska långivningen för den aktuella investeringen understiger 1 mkr eller när långivningen avser anskaffande av rörelsekapital. Denna praxis är analog med den praxis som infördes under 1974 i fråga om tillstånd för valuta-utlåning att i Sverige upplåna medel för finansiering av direkt investering eller förvärv av existerande företag i Sverige.

Tillstånd till *försäljning till utlandet av några större poster svenska aktier* lämnades i ett par fall där särskilda omständigheter förelegat. I samband därmed beslöts att tillstånd tillsvidare skulle kunna lämnas om särskilda skäl förelåg för dels emissioner i utlandet i form av konvertibla obligationer, warrants eller riktade aktieemissioner, dels försäljning till utlandet av sådana aktieposter som kunde antas bli mer varaktigt placerade.

I bestämmelserna om *allmänt konto* infördes föreskrift om att räntegottgörelse inte får ske annat än i vissa undantagsfall. Allmänt konto är en av riksbanken anvisad betalningsväg för betalningarna i kronor mellan Sverige och utlandet. Allmänt konto är följaktligen ej avsett att användas för placeringar i avkastningssyfte. Uttrycklig föreskrift härom har emellertid ej funnits tidigare. Från förbudet mot räntegottgörelse på allmänt konto har gjorts undantag för allmänt konto som utgörs av inlåningsräkning av gängse slag och som förs för den som är eller varit svensk medborgare eller är avkomling till sådan eller för utländsk medborgare som haft fast bostad i Sverige eller här äger fastighet.

I november 1975 beslöts vissa smärre ändringar i bestämmelserna rörande *terminsaffärer*. Ändringarna avser i huvudsak reglerna för terminsaffärer banker emellan. Härtill kommer bl. a. att terminssäkring av betalningar för varor, frakter och charterhyror m. m. medges ske på terminer utöver generellt gällande 24-månadersgräns i sådana fall, där köp och försäljning av lika stora belopp i samma valuta kan ske med ungefär samma leveransdag.

Statistiska uppgifter om tillståndsgivningen

Det mest utmärkandedraget i tillståndsgivningen under 1975 var den mycket betydande ökningen av tillstånden till medel- och långfristig upplåning i utlandet. Denna utveckling är ett resultat av den förda kreditpolitiken och den mera liberala praxis inom valutaregleringen som infördes under 1974. Efter en ökning av lånetillstånden från 2 600 mkr 1973 till 4 400 mkr 1974 fick de kredit- och valutapolitiska åtgärderna sitt fulla genomslag 1975, då dessa tillstånd uppgick till 12 400 mkr.

Tillståndsgivningen för såväl svenska direkta investeringar i utlandet som utländska direkta investeringar i Sverige låg däremot på en något lägre nivå än föregående år, medan tillståndsgivningen för transferering av emigrationsvaluta visade en mindre ökning. Tillstånden avseende återköp från utlandet av svenska värdepapper och för förvärv av fritidsbostad i utlandet var ungefär lika stora som föregående år.

Nedan lämnas en sammanställning för de senaste fyra åren av de nämnda tillståndskategorierna (till närmaste 10-tal avrundade belopp i mkr).

	1972	1973	1974	1975
<i>Tillstånd som vid utnyttjande resulterar i kapitalimport</i>				
Utländska direkta investeringar i Sverige	480	610	670	560
Medel- och långfristig upplåning i utlandet ¹	3 600	2 550	4 380	12 430
<i>Tillstånd som vid utnyttjande resulterar i kapitalexport</i>				
Svenska direkta investeringar i utlandet	1 900	1 500	2 430	2 300
varav utan krav på utlandsfinansiering	(1 350)	(1 250)	(990)	(910)
Återköp av värdepapper	450	370	380	380
varav från emigranter	(230)	(260)	(200)	(270)
Emigranternas överföringar ²	300	270	270	430
varav inom ramen för 100 000 kr vid utflyttningen	(110)	(100)	(80)	(70)
Rekreationsbostäder i utlandet	40	30	20	20

¹ Exkl. utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag. Dessa lån ingår i posten utländska direkta investeringar i Sverige.

² Posten emigranternas överföringar omfattar för 1975 även tillstånd till återköp av svenska värdepapper från emigranter med transferering av likviden till utlandet. Det belopp varmed siffran för emigranternas överföringar 1974 skulle ökas för att bli jämförbar med motsvarande siffra för 1975 har uppskattats till ca 100 mkr.

Tablån visar under respektive år lämnade tillstånd. Uppgifter om faktiskt genomförda transaktioner återfinns i den av riksbanken redovisade betalningsbalansstatistiken. Däri ingår även andra typer av kapitaltransaktioner än de ovan redovisade, t. ex. kortfristig upplåning, amorteringar på lån och desinvesteringar.

Tabell 1. Tillstånd till medel- och långfristig upplåning i utlandet

Låntagare	Mkr				
	1971	1972	1973	1974	1975
Rederier	446	557	764	1 346	498
Varv	814	1 246	337	398	2 911
Kommuner					1 231
Övriga	937	1 794	1 451	2 635	7 791
Summa	2 197	3 597	2 552	4 379	12 431

Anm: Medel- och långfristig upplåning omfattar här lån med en löptid på ett år eller mer.

Utländska företags lån från moderbolag eller koncernbolag räknas som direktinvestering och redovisas i tabell 3.

Statistiken har tidigare år avslutats per den 15 december. 1975 har tillståndsgivningen under hela december kunnat medräknas, varför uppgifterna för detta år inte är helt jämförbara med motsvarande uppgifter för de föregående åren.

Varvens utländska låneskuld uppgick 1971-12-15 till 2 256 mkr

1972-12-15 till 2 492 mkr

1973-12-15 till 2 692 mkr

1974-12-15 till 3 053 mkr

1975-12-15 till 4 610 mkr

I tabell 1-3 lämnas en mer detaljerad redovisning av tillståndsgivningen under de senaste fem åren avseende medel- och långfristig upplåning i utlandet, svenska direkta investeringar i utlandet och utländska direkta investeringar i Sverige.

Tillstånd till *medel- och långfristig upplåning* i utlandet lämnades under 1975 till ett sammanlagt belopp av 12 431 mkr mot 4 379 mkr föregående år och 2 552 mkr under 1973 (tabell 1). Av lånetillstånden för 1975 föll huvuddelen, 8 300 mkr, på första halvåret. Efterfrågan på sådana tillstånd var väsentligt lägre under sommarmånaderna men ökade igen mot slutet av året.

Utvecklingen av tillståndsgivningen under året var följande (mkr):

januari	1 700	maj	1 942	september	283
februari	391	juni	954	oktober	658
mars	1 369	juli	610	november	802
april	1 957	augusti	384	december	1 381

En uppdelning på ändamål visar att ca 13 % avsåg finansiering av svenska direkta investeringar i utlandet, 33 % finansiering av industriella investeringar i Sverige, 10 % kommunupplåning, 26 % fartygsfinansiering, 4 % övrig exportfinansiering och 6 % övrig importfinansiering. 8 % avsåg tillstånd till upplåning för användning både i Sverige och i utlandet utan vid tillståndsgivningen känd fördelning.

Av ökningen från föregående år, ca 8 000 mkr, avsåg huvuddelen upplåning för vilken en mer liberal praxis tillämpats under året. Sålunda avsåg 3 400 mkr finansiering av industriella investeringar i Sverige och 1 200 mkr kommuners lån, för vilka tillstånd tidigare överhuvud ej förekommit. Varvens upplåning ökade med 2 500 mkr och finansiering av import med 500 mkr, medan rederiernas upplåning minskade med 800 mkr.

Av tillståndsbeloppet avsåg 2 698 mkr obligationslån, 2 060 mkr private placements, dvs. lån där skuldbevisen ej bjuds ut på öppna marknaden utan placeras hos ett fåtal långivare, samt 7 673 mkr banklån.

Valutabankerna har under vissa förutsättningar medgett att i eget namn uppta kredit i utlandet för vidareutlåning till svenska låntagare. Av lämnade tillstånd att i utlandet uppta lån kanaliserades på detta sätt 2 600 mkr via svenska valutabanker mot 400 mkr föregående år. Kommunkredit och Kommunlåneinstitutet deltog på samma sätt med lån på sammanlagt 245 mkr för kommuners räkning.

Ett försök till kartläggning av tidpunkterna för återbetalning av den sålunda medgivna upplåningen har gjorts genom en enkät vid början av 1975 och en genomgång av i samband med ansökningar under 1975 lämnade uppgifter om amorteringstidpunkter. Resultatet som redovisas nedan, omfattar framtida återbetalningar om totalt 15 300 mkr, avseende medel- och långfristig upplåning som medgivits 1975 och tidigare. Totalbeloppet är lägre än vad uppgifterna om lämnade lånetillstånd de senaste åren synes motivera. Detta beror bl. a. på att återbetalning av tidigare upptagna lån delvis redan skett och att lämnade tillstånd ej alltid utnyttjas. En ej obetydlig orsak till skillnaden torde vidare vara att enkäten ej kom att omfatta alla äldre tillstånd. Det bör också nämnas, att årsfördelningen i en del fall i brist på exakt information fått ske genom viss schablonisering.

1976	1 200 mkr	1981	1 600 mkr
1977	1 400 mkr	1982	1 600 mkr
1978	1 700 mkr	1983	1 000 mkr
1979	1 800 mkr	1984 och senare	1 300 mkr
1980	3 700 mkr		

Under 1975 torde återbetalningarna ha uppgått till ca 900 mkr mot 800 mkr 1974 och 900 mkr 1973.

Tillståndsgivningen till *direkta investeringar i utlandet* låg under året på ungefär samma nivå som föregående år med 2 303 mkr mot 2 430 mkr 1974 (tabell 2). Finansiering härav genom upplåning i utlandet skulle ske med 1 280 mkr. Härtill kommer tillstånd att disponera 117 mkr ur under tidigare år upptagna lån, vilket ger en total utlandsfinansiering av investeringarna i utlandet med 1 397 mkr eller 61 % under 1975 mot 1 439 mkr eller 59 % under föregående år. Upplåningsandelen av under 1972 och 1973 lämnade investeringstillstånd uppgick till 29 % respektive 16 %.

Tabell 2. Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet

Mkr

	1971		1972		1973		1974		1975	
	Totalt	Försäljningsföretag	Totalt	Försäljningsföretag	Totalt	Försäljningsföretag	Totalt	Försäljningsföretag	Totalt	Försäljningsföretag
USA	86	61	121	85	140	60	397	21	269	53
Västtyskland	116	51	266	91	263	74	301	85	249	67
Storbritannien	77	23	229	107	107	13	123	25	247	47
Brasilien	38	2	53	2	91	12	198	15	184	9
Frankrike	161	17	140	36	104	17	87	38	175	54
Norge	48	16	100	14	93	13	64	27	156	63
Danmark	74	42	142	42	171	63	95	43	143	49
Finland	52	23	56	28	71	45	104	41	132	99
Belgien	13	6	86	2	17	3	108	7	127	27
Japan	16	6	11	9	13	12	72	65	103	49
Irland	1	1	6	—	2	1	6	—	85	—
Schweiz	15	8	25	3	23	15	57	19	54	16
Nederländerna	41	26	140	19	64	13	381	15	46	8
Iran	2	—	6	1	7	—	83	13	41	2
Canada	164	7	203	11	45	13	55	1	22	5
Argentina	126	16	98	5	9	3	41	11	4	2
Övriga	225	77	221	63	283	61	258	54	266	79
Totalt	1 255	382	1 903	518	1 503	418	2 430	480	2 303	629
Varav:	249	54	253	36	206	29	404	52	346	40
u-länder	332	69	663	136	522	112	963	184	830	134
nyetableringar										

Statistiken har tidigare år avslutats per den 15 december. 1975 har tillståndsgivningen under hela december kunnat medräknas, varför uppgifterna för detta år inte är helt jämförbara med motsvarande uppgifter för de föregående åren.

U-länder: Enligt FN:s definition.

I tabellen särredovisas de länder för vilka beloppen under 1975 överstigit 50 mkr, ordnade efter beloppsstorlek. Därtill medtas land för vilket tidigare under femårsperioden betydande belopp förekommit.

I beloppen ingår sådana utlandsinvesteringar som finansierats genom upplåning i utlandet.

Försäljningsföretag avser här företag vilkas ändamål enbart är försäljning av som regel svenska exportvaror i utlandet. Bland övriga företag överväger beloppsmässigt utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

Tabell 2 visar fördelningen på länder av tillstånden till investeringar i utlandet, andelen försäljningsföretag med länderfördelning samt andelen nyetableringar. Av tabellen framgår, att tillstånden avseende Norge ökade kraftigt från 64 mkr 1974 till 156 mkr. Vidare märks ökningar från föregående år för Storbritannien, Frankrike, Danmark, Finland, Japan och Irland. För u-länderna som grupp minskade beloppet från 404 mkr 1974 till 346 mkr 1975. Huvuddelen härav avsåg Latinamerika med 230 mkr (föregående år 289 mkr), medan 31 mkr avsåg Afrika (9 mkr) och 85 mkr Asien (106 mkr).

Tabell 3. Tillstånd till utländska direkta investeringar i Sverige

Mkr

	1971		1972		1973		1974		1975	
	Totalt	För-sälj-nings-före-tag	Totalt	För-sälj-nings-före-tag	Totalt	För-sälj-nings-före-tag	Totalt	För-sälj-nings-före-tag	Totalt	För-sälj-nings-före-tag
Storbritannien	96	69	71	15	141	23	97	4	112	16
USA	263	182	230	161	230	74	327	157	107	46
Norge	23	3	6	4	14	5	17	9	79	18
Västtyskland	25	15	34	18	44	10	22	6	78	9
Danmark	30	9	14	5	37	11	50	23	62	13
Schweiz	44	14	45	11	32	13	49	19	33	19
Frankrike	22	12	17	6	30	1	43	3	32	4
Irland	—	—	—	—	—	—	—	—	17	—
Finland	4	2	6	5	7	4	7	6	14	12
Nederländerna	40	1	7	—	43	4	3	1	6	4
Övriga	64	15	48	41	37	28	59	19	22	14
Totalt	611	322	478	266	615	173	674	247	562	155
Varav:										
utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag	384	228	270	192	146	73	336	182	167	99
nyetableringar	185	22	138	41	278	34	198	47	159	22

Statistiken har tidigare år avslutats per den 15 december. 1975 har tillståndsgivningen under hela december kunnat medräknas, varför uppgifterna för detta år inte är helt jämförbara med motsvarande uppgifter för de föregående åren.

I tabellen särredovisas de länder för vilka beloppen under 1975 överstigit 10 mkr, ordnade efter beloppsstorlek. Därtill medtas land för vilket tidigare under femårsperioden betydande belopp förekommit.

Försäljningsföretag avser här företag vilkas ändamål enbart är försäljning av som regel utländska exportvaror i Sverige. Bland övriga företag överväger beloppsmässigt tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

Andelen försäljningsbolag steg från 20 % till 27 %. Andelen nyetableringar sjönk från 40 % till 36 %. Antalet nyetableringar var 468 mot 464 under 1974.

Tillståndet till utländska direkta investeringar i Sverige minskade från 674 mkr till 562 mkr (tabell 3). Investeringarna från USA, som vanligen dominerar i tabellen, minskade från 327 mkr till 107 mkr, medan investeringarna från Västtyskland ökade från 22 mkr till 78 mkr och från Norge från 17 mkr till 79 mkr. Utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag, som ingår i investeringssiffrorna, uppgick under 1975 till 167 mkr mot 336 föregående år.

Andelen försäljningsbolag, som legat på i genomsnitt 47 % under åren 1969–1972 och därefter sjönk till 28 % och 37 % under 1973 respektive 1974, sjönk ytterligare till 27 % 1975. Andelen nyetableringar låg på ungefär

samma nivå som föregående år. Antalet nyetableringar var 179 mot 181 under 1974.

Tillstånd till upptagande av *kortfristiga kommersiella krediter* hos utländska kreditinstitut hade efterfrågats och lämnats i betydligt mindre omfattning under de tre första kvartalen 1974 än under föregående år. Under fjärde kvartalet ökade dock antalet lämnade tillstånd markant. Även under 1975 har tillståndsgivningen legat på en relativt hög nivå. Tillstånd till krediter av detta slag lämnas ofta i form av beloppslimiter för viss tidsperiod, i regel ett år, med möjlighet till förlängning. Utnyttjandegraden kan variera mycket kraftigt, samtidigt som en limit på grund av krediternas kortfristighet kan utnyttjas flera gånger under tillståndets giltighetstid. Därför är uppgifter om det faktiska utnyttjandet av dessa tillstånd mer upplysande än uppgifter om lämnade tillstånd.

Under 1973 hade transaktionerna under dessa tillstånd resulterat i en nettoåterbetalning till utlandet på 350 mkr. Första halvåret 1974 visade en lika stor nettoåterbetalning, men upplåningen blev så stor under fjärde kvartalet, att året som helhet medförde en nettoupplåning på 400 mkr. Under 1975 fortsatte upplåningen på en mycket hög nivå. Första kvartalet visade balans mellan upplåning och återbetalning, medan andra kvartalet innebar en nettoupplåning på 900 mkr och tredje kvartalet en nettoupplåning på 700 mkr.

En numera vanlig form för finansiering av export och import är *kredit från svensk bank* (inkl. Sveriges Investeringsbank och Svensk Exportkredit) till svensk exportörs eller importörs utländska motpart eller dennes bankförbindelse. Denna typ av kreditgivning, som främst gäller längre krediter och avser kapitalvaror, har framför allt kommit till användning för finansiering av export till Östeuropa och vissa u-länder. Tillstånd för detta ändamål lämnades under 1973 med 2 600 mkr, under 1974 med 4 500 mkr och under 1975 med 4 000 mkr. Refinansieringsandelen, som sjönk från 44 % 1973 till 25 % 1974, steg under 1975 till 74 %. Av totalbeloppen skulle således 1974 1 100 mkr och 1975 2 900 mkr refinansieras i utlandet.

Krediter med löptider på fem år eller mer har dominerat bland dessa tillstånd. De uppgick till 1 900 mkr 1973, till 3 800 mkr 1974 och till 2 600 mkr 1975.

Valutastyrelsens sammansättning vid utgången av 1975 framgår av bilaga.

På valutastyrelsens vägnar:

Hans Lundström

L. Olofsson

Stockholm den 14 januari 1976

Ledamöter och suppleanter i valutastyrelsen vid utgången av 1975

<i>Ledamöter</i>	<i>Personliga suppleanter</i>
Hans Lundström, ordförande	Åke Gustafsson
Vice riksbankschef	Riksbanksdirektör
Erik Wärnberg, vice ordförande	Cecilia Nettelbrandt
Riksdagsman	Vice talman
Bengt Åke Berg	Kurt Malmgren
Budgetchef	Rättschef
Finansdepartementet	Finansdepartementet
Tony Hagström*	Gunnar Ribrant*
Statssekreterare	Kansliråd
Industridepartementet	Industridepartementet
Thorsten Holm*	Hans Almryd*
Kanslichef	Informationschef
Tjänstemännens Centralorgani- sation	Svenska Industritjänste- mannaförbundet
Allan Larsson*	Åke Larsson*
Statssekreterare	Departementsråd
Arbetsmarknadsdepartementet	Arbetsmarknadsdepartementet
Rune Molin*	Lars Ljung*
Sekreterare	Sekreterare
Landsorganisationen i Sverige	Landsorganisationen i Sverige
Jonas Nordenson	Carl-Johan Bouveng
Direktör	Direktör
Svenska Bankföreningen	Svenska Bankföreningen
Lennart Olofsson	Ewe Bergman
Riksbanksdirektör	Bankokommissarie
Lars Sjunnesson	Hans Möller
Direktör	Direktör
Svenska Cellulosa- och Pappers- bruksföreningen	Möllers Kafferosteri AB
Gunnar Svalling	Thomas Hagdahl
Direktör	Direktör
Telefonaktiebolaget	Sveriges Industriförbund
L M Ericsson	

* Endast i ärenden rörande direkta investeringar utomlands.

*Bilaga 2***Riksbankens Jubileumsfond**

Fondens intäkter uppgick under 1975 till 25 955 083:20 kronor. Omkostnaderna uppgick till 1 104 198:90 kronor, varigenom fondens nettointäkt kom att utgöra 24 850 884:30 kronor. Under året beviljade fonden anslag på tillsammans 19 300 058:85 kronor. Under dessa och tidigare beviljade anslag utbetalades 22 910 856:18 kronor.

Under året upplupna men ej uppburna räntor har ej bokförts. Fondens ställning per den 31 december 1974 och 1975 framgår av följande balansräkning. De ursprungligen från riksbanken övertagna obligationerna har upptagits till de bokföringsvärden, varmed de överförts till fonden. Vid andra förvärv eller vid försäljning av obligationer har faktiska inköps- resp. försäljningsvärden använts som bokföringsvärde. Bland skulderna har i 1975 års balansräkning upptagits "Ej utnyttjade anslag" med 168 956:12 kronor, varmed avses beviljade anslag som aldrig kommit att utnyttjas samt överblivna, till fonden återbetalade medel.

Utöver här redovisade under året beviljade anslag har fondens styrelse vid sitt novembersammanträde beviljat anslag på 5 626 000 kronor att utgå ur de under 1976 disponibla medlen.

Balansräkning
per den 31 december 1974 och 1975

	1974	1975
<i>Tillgångar</i>		
Obligationer utfärdade av		
Svenska staten	226 402 250:–	226 402 250:–
Hypoteksinrättningar	141 554 500:–	139 793 375:–
Kommuner	21 180 750:–	23 170 750:–
Industrier m. fl.	31 684 850:–	31 764 800:–
Checkräkning i riksbanken	870 307:68	2 491 623:21
Postgiro	7 203:05	41 072:22
Kassa	500:–	500:–
	<u>Kr 421 700 360:73</u>	<u>Kr 423 664 370:43</u>
<i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	382 708 420:96	382 708 420:96
Beviljade, ej utbetalda anslag	17 467 682:95	13 752 885:62
För pensionsavgifter m. m. reserverade medel	2 356 593:42	2 165 549:03
Disponibla medel	28 513:58	1 272:40
Ej utnyttjade anslag	281 160:94	168 956:12
Innehållen skatt	16 163:–	16 402:–
Årets nettointäkt	18 841 825:88	24 850 884:30
	<u>Kr 421 700 360:73</u>	<u>Kr 423 664 370:43</u>

Resultaträkning

	1974	1975
<i>Utgifter</i>		
Omkostnader	938 319:16	1 104 198:90
Fondens nettointäkt	18 841 825:88	24 850 884:30
	<u>Kr 19 780 145:04</u>	<u>Kr 25 955 083:20</u>
<i>Inkomster</i>		
Ränteinkomster netto	19 676 094:40	25 913 212:30
Övriga intäkter	104 050:64	41 870:90
	<u>Kr 19 780 145:04</u>	<u>Kr 25 955 083:20</u>

**Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till
Alfred Nobels minne**

Till fonden har under 1975 influtit räntor till ett belopp av kronor 1 520 579:45.

Under året upplupna, ej uppburna räntor, har ej bokförts.

Till Nobelstiftelsen har utbetalats 1 039 500 kronor, varav 630 000 kronor utgör 1975 års ekonomipris och 409 500 kronor förvaltningskostnader.

Fondens ställning per den 31 december 1975 framgår av följande utdrag ur räkenskaperna, som upptar de till fonden ursprungligen avsatta obligationerna till marknadsvärdet vid utgången av år 1968 och de därefter köpta obligationerna till de faktiska inköpsvärdena.

<i>Balansräkning</i>		
per den 31 december 1974 och 1975		
<i>Tillgångar</i>	<i>1974</i>	<i>1975</i>
Obligationer utfärdade av		
hypoteksinrättningar	10 965 000:–	9 475 000:–
kommuner	4 130 000:–	4 130 000:–
industrier	8 404 000:–	10 776 500:–
På räkning i riksbanken	981 874:34	515 786:69
	24 480 874:34	24 897 286:69
<i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	24 480 874:34	24 897 286:69
<i>Resultaträkning</i>		
<i>Utgifter</i>		
Prissumma och kostnader	907 500:–	1 039 500:–
Räntor m. m.	–	64 667:10
Överskott	593 550:–	416 412:35
	1 501 050:–	1 520 579:45
<i>Inkomster</i>		
Räntor	1 501 050:–	1 520 579:45